

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

PETRA BLAŽKOVÁ
IV. ročník – prezenční studium

Obor: český jazyk – rodinná výchova

**HISTORICKÁ A ŽIVOTOPISNÁ TEMATIKA V SOUČASNÉ
LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ**
Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala sama a nepoužila jsem žádných zdrojů, které nejsou uvedeny v seznamu literatury.

VOlomouc dne 15.4.2010

.....

vlastnoručný podpis

Děkuji Doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, CSc., za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálůých podkladů k práci.

OBSAH

ÚVOD	6
1Literaturahistorickouaživotopisnoutematikou	8
1.1Historickápróza	9
1.2Životopisnápróza	11
1.3Přehledvývojehistorickéaživotopisnéprózy	12
1.4Uměleckonaučnátvorbashistorickýmaživotopisnýmtématem	15
2Historickáaživotopisnáprózaproductiamládežporoce1989	17
2.1Současnéproměnyvoboužánrech	17
2.1.1Využitímoderníchtechnologiívhistorickéaživotopisnýchžánrech	20
2.2Trivializacevhistorickéaživotopisnéliteratuře	21
3Interpretacevybranýchknih	23
3.1Dobrodružnéhistorickéknihy	24
3.1.1Tajemstvíslavkovského pokladu	24
3.1.2Fiorella a Bratrstvo kříšťálu	28
3.1.3Prahoukráčílev	34
3.2Životopisnéknihy	37
3.2.1EdiceNejvětší Češi	37
3.2.1.1Tomáš Garrigue Masaryk	37
3.2.1.2Jan Amos Komenský	44
3.2.2Když velcí byli kluci	47
3.3Obrázkovéknihy a knihy psané formou komiksu	52
3.3.1Obrázkovéknihy	52
3.3.1.1Prah a Lucemburská v obrazech	52
3.3.2Komiksovýžánr	56
3.3.2.1Dějiny udátného českého národa a pár bezvýznamných světových chudálostí	56
3.4Shrnutí	60
4Vyhodnocení dotazníku	61
4.1Rozbor dotazníku	61
4.2Co dále z dotazníku vyplynulo	62
4.3Závěr	62

5 Historická a životopisná tematika ve školní praxi	63
5.1 Projektové vyučování	63
5.2 Projekt č.1 – POSTOPÁCH VELIKÁN Ů	64
5.2.1 Použití knihy	64
5.2.2 Mezipředmětové vztahy – vzdělávací oblasti	64
5.2.3 Průřezová témata	65
5.2.4 Závěr	65
5.3 Projekt č.2 – LITERÁRNÍ PRAHOV ČERAADNES	65
5.3.1 Použití knihy	65
5.3.2 Mezipředmětové vztahy – vzdělávací oblasti	66
5.3.3 Průřezová témata	67
5.3.4 Závěr	67
ZÁVĚR	68
6 Literatura	70
6.1 Primární prameny	70
6.2 Sekundární prameny	71
6.3 Internetové zdroje	73
Přílohy	75

ÚVOD

Výzkumy čtenářství i školská praxe potvrzují, že čtení nepatří k nejoblíbenějším volnočasovým aktivitám dětí. Pokud žáci čtou, preferují zejména časopisy, dobrodružné příběhy a fantasy, ale historická a životopisná literatura je neláká. Přitom oba tyto žánry určené dětem a mládeži překonal v uplynulých dvaceti letech dosavadní tradiční pojetí spočívající v důrazu na výchovnou funkci a sdělování historických faktů bez ohledu na předpoklady a očekávání dětských čtenářů. V současné historické a životopisné próze se objevuje obrátka čtenáři, jejich požadavkům a potřebám. Knihy poskytují informace nenásilnou formou, velmi často v podobě dobrodružných, komiksových nebo obrázkových příběhů, a jejich autoři se snaží, aby se čtenář stal přímým účastníkem děje.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat a zhodnotit v vybrané tituly současné historické a životopisné prózy pro děti a mládež a odpovědět na následující otázky:

1. Která z žánrových forem historické a životopisné prózy je pro mladého čtenáře nejvíce přitažlivější?
2. Jakým způsobem může současná historická a životopisná próza podpořit kultivaci historického vědomí žáků a přispět k realizaci cílů vyučování dějepisu na základní škole?
3. Jak může četba současné historické a životopisné literatury přispět k rozvoji čtenářství žáků 2. stupně základní školy?

Diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části. Jednotlivé oddíly nejsou pevně rozděleny, navzájem se prolínají.

První kapitola se věnuje rozboru literatury s historickou a životopisnou tematikou pro děti a mládež. Uvádí přehled vývoje obou žánrů od 9. století až do 90. let minulého století. V této kapitole je také zmíněna uměleckonaučná tvorba, která je obohacena o historická či životopisná témata.

Druhá kapitola se zabývá historickou a životopisnou prózou pro děti a mládež po roce 1989. Popisuje jednotlivé proměny, které jsou pro tyto žánry význačné. Obsahuje také zmínku o využití moderních technologií – multimediálních encyklopedií na CD-ROMech apod. Opomenuta není ani problematika trivializace, která zasahuje všechny žánry literatury pro děti a mládež historickou a životopisnou literaturu nevymýjí.

Třetí kapitola se zaměřuje na analýzu a interpretaci osmi vybraných knih s historickou a životopisnou tematikou. Jedním z důvodů výběru titulů byla nominace či získání některých významných literárních cen, jako například Nejkrásnější kniha roku nebo

Zlatá stuha. Knihy jsou rozděleny podle obsahové formy do tří skupin. První skupinu tvoří dobrodružné historické knihy, druhá skupina se zaměřuje na životopisné knihy a poslední skupina se zabývá knihami obrázkovými a psanými formou komiksu. Na závěr této kapitoly nechybí shrnutí poznatků.

Vyhodnocením ankety realizované mezi žáky 2. stupně základní školy se zabývá předposlední, čtvrtá kapitola. Právě výsledek provedeného průzkumu byl podnětem k tomu, abychom se touto literaturou začali více zabývat a uvažovat o možnostech jejího širšího využití ve školní praxi.

Pátá kapitola nabízí několik námětů, jak zvýšit zájem o historickou a životopisnou prózu u dětí a mládež školního věku. Předkládá dva návrhy pro projektové vyučování, které je v dnešní době velmi populární a vyhledávané. Jednotlivé projekty vycházejí zpráces výše interpretovanými knihami.

Závěr diplomové práce shrnuje a zobecňuje získané poznatky, které budou v maximální míře využity v budoucí pedagogické praxi autorky práce.

1 Literašurashistorickouaživotopisnoutematikou

Uměleckému literárnímu dílu patří jedno z prvních míst v systému prvků působících na formování historického vědomí jednotlivce i širšího souboru příjemců. Literatura je sama významnou součástí tohoto vědomí. Literární text často tvoří pro percipienta primární zdroj informací o určitých historických událostech. Je však třeba pamatovat na to, že umělecká pravda a pravda skutečnosti, materializovaná například ve vědeckém textu, se nemusí shodovat a častokrátaneshoduje.

„Podiel umelekej literatúry (ale i drámy, či filmu) na formovaní historického vedomia prijímajúceho subjektu sa zintenzívni, len čo si uvedomíme, že literárny text môže byť pre neho prvým a dočasne jediným zdrojom informácie. Táto skutočnosť vystupuje naliehavo do popredia v prípade detského príjemcu literatúry.“ (Bílik, 1989, s. 259)

„Historické myšlení a pochopení historických distancí se u dítěte vyvíjí jen zvolna a je závislá na jeho životních zkušenostech, později na školních vědomostech a literárních zájmech. První představy o tom, že se něco odehrálo dávno, získává dítě v pohádce. Tajiž svou počáteční formulí Byl jednou jeden... vštěpuje dítěti pojem minulosti. Pro dítě nižšího školního věku patří pohádkový král a princezny ke stejnému minulému světu jako bájná Libuše i historické postavy našich dějin. Teprve školní výuka a bohatší literární zkušenost u dítěte umožňuje rozlišovat pohádkové od toho, co skutečně bylo.“ (Genčiová, 1989, s. 66)

Co je úlohou historie? Genčiová (1989, s. 67) odkazuje na ruského spisovatele Bělinského: „Úlohou historie je vyprávět, co bylo. Úkolem spisovatele je ukázat, jak se to stalo. Historik ví, co bylo, ale neví, jak tomu bylo. Básníkovi stačí dovědět se, co bylo a on sám uvidí a může ukázat, jak se to odehrálo. A proto, jestli věd pomáhal literaturě tím, že jí sděluje, co bylo, pak literatura rozšiřuje hranice vědy tím, že ukazuje, jak se to stalo.“

Genčiová (1989, s. 67) se domnívá, že školní výuka historie neformuje historické vědomí, výuka je často jen soubor neshodných faktů, dat, od sebe odtržených událostí, které nedávají dítěti pocit historie jako lidské záležitosti. Tento její názor však již neplatí bez výhrad. V důsledku kurikulární reformy zavedení rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání poskytuje edukační proces na základní škole četné příležitosti ke spojování vědomostí o historických událostech nejen v rámci dějepisu, ale i v rámci jednotlivých vzdělávacích oblastí a průřezových témat.

Nejhlubší a trvalé poznatky historie poskytují nejen setkání s dobovými předměty, písemnictvím, ale také setkání s uměleckými díly, historii zachycujícími. Člověk, který není historikem z povolání, chápe minulost přes umělecké obrazy slovesné nebo výtvarné.

1.1 Historická próza

Historická próza je žánr, který je určen hlediskem tematickým – volbou námětů z minulosti. Cílem autora je zpřístupnit čtenáři dobové situace a reálie.

Autor nemá s dobou, o které píše, bezprostřední zkušenost. Pokud by tomu tak nebylo, jednalo by se o prózu autobiografickou, nikoli historickou.

Bílik (1989, s. 257) odkazuje na Hrabáka, jenž definuje historický žánr jako „vypravování, jehož děj je položen v minulosti tak vzdálené, že on ji již nemáme v předstředí zakládající se na vlastní paměti nebo na zprávách starších vrstevníků.“ Za historický žánr v pravém slova smyslu můžeme označit každé dílo, které vybírá z dávného minulého, a jen z něho.

Podle Bílika (1989, s. 258) je „vhodnější definovat historický žánr jako množinu textů, které vyberají svou látku z minulosti, s primárním zameraním na umelecké zobrazovanie problémových ľudských situácií uprostred udalostí, ktoré sú nejakým spôsobom významné pre historický vývin.“

Historická próza má dvojí podobu podle přístupů autorů historických faktů:

1. volný vztah faktů

Tento přístup reprezentuje především dobrodružná historická próza. Patří sem Alexandr Dumas, který prohlásil, že „historie je herbík, na kterém v širším světě obrazy“. Z jeho děl zmíníme román o lásce, zradě, přátelství a pomstě Hrabě Monte Christo nebo Tři mušketýři. Jeho příběhy jsou zasazeny do historických kulí.

2. těsnější vztah faktů

Tento přístup reprezentuje realistická historická próza, jež zakladatelem je v české literatuře Alois Jirásek, který jako první překonal elegický a sentimentální tón svých předchůdců. Typické je pro něj důsledné respektování historických pramenů, psychologicky prokreslené postavy.

Texty mohou přinášet i významné historické poznatky: jsou jakýmsi uměleckým dějepisem a mají ambice utvářet vědomí lidské historické kontinuity, zodpovědnosti jednotlivce za budoucí osud společnosti.

„Na rozdiel od vedca, historiografa, spisovateľa popri historickom fakte pracuje i s fikciou, ktorá mu umožňuje vedľa historických reálií vkomponovať do textu i skutočnosti, ktoré sú výsledkom jeho tvorivej fantázie. Kritériom kvality tu nie je faktografická presnosť, ale estetická pôsobivosť.“ (Bílik, 1989, s. 259)

Časové vzťahy začína dít chápať až okolo veku šesti či sedmi let. Kolem jedenáctého roku životavzrástá zájem dít o dobrodružstvá v ktoromkoľvek období histórie a trvá celkom rovnomerne dokonca do dospelosti.

Povest' figuruje ako „prípravný žánr“ na recepciu složitějších a náročnejších foriem historického príbehu, od historickej povídky, přes historickú novelu až po historický román.

Bílik (1989, s. 259) s odkazom na Lukáča se domnívá, že je dôležité, „aby autor umožnil čitateľovi prežívať spoločenské a individuálne pohútky myslenia, cítenia a konania historických osobností, no realizácia tejto požiadavky je podmienená spracovaním historickej látky z detského aspektu.“

„Histórii môžeme veriť, len keď jej rozumieme (a teda ju i poznáme) a naopak, rozumieme jej vtedy, keď jej na základe poznaného i veríme. Aktívna „účasť“ v histórii vedie potom ku vedomiu si vlastných koreňov, k pochopeniu, že „všetci, čo žijú na tejto zemi, žijú ďalej nás“, pretože „mysme žili už dávno – pradávno“.“ Evidujeme teda zámernú snahu autora historického románu modelovať historické vedomie detského príjemcu v zmysle pochopenia kontinuity ľudského a spoločenského vývinu, čo je oproti už analyzovaným žánrom výrazný kvalitatívny posun.“ (Bílik, 1989, s. 261)

Proces formovania historického vedomia detského čtenára literatury lze dle Bílika (1989, s. 261) rozčleniť na niekoľko etáp:

1. V mladšom čtenárskom veku anaznačujú sa prvky intuitívnej, živelné etapy, ktoré žánrovodpovedá pohádka.
2. V polovine čtenárského veku, prostredníctvom povídky, ale i historickej povídky a školní výchovy prechádza dít do etapy vedomého siahistoriev *kvantitě minulosti*.
3. Starší čtenársky vek, zejména jeho druhá polovina, je vekom dispozíc na príjem náročnejších žánrových foriem, zejména historickej novely a historického románu. Pod jejich vlivem a pod vlivem školského kontextu by dít mělo mít schopnost diferencovat historické události, konkretizovat je, amělo by být schopné odlišit zformulované historické poznatky od současného. Tuto etapu bychom mohli označit jako etapu *zformulovaného historického vedomí*.

1.2 Životopisná próza

Typem rozšířeného historického románu je román životopisný, v němž beletrizovaný osud jednotlivce vystupuje napomezi umělecké literatury a literatury faktu.

Životopisná próza vznikala až v pozdějších letech, okolo druhé poloviny 20. století.

Jeho plodným obdobím v české literatuře pro děti a mládež byla 40. a 50. léta, později 70. a 80. léta 20. století (edice *Životopisy* od roku 1978 v Albatrosu), kdy se autoři intencionálně obraceli k tvárnění osudů významných vědců a umělců (Antonín Zhoř, František Gel, František Kožík, Ilona Borská, Iva Hercíková, Zdeněk Mahler, Vojtěch Steklač, Jana Štroblová aj.). Dalšími generacemi jsou čteny romány *Největší z píerotů* (1939, přepr. 1954) Františka Kožíka a *Navzdory básník zpívá* (1957) o F. Villonovi Jarmily Loukotkové. Mnohé jsou časných biografických děl je po jatona paditě, například Zdeněk Mahler v románu *Sbohem, můj krásný plameni* (1984). Jana Štroblová svým životopisným románem *Úžeh* (1984) o druhé výpravě Emila Holuba do Afriky do tehdy neprobádaných končin země Mašukulumbů v letech 1883–1887, rozšířila četnou řadu próz o tomto cestovateli světového významu. Při zachování faktické linie národně badatelské cest se zaměřila na vnitřní pohnutky houževnatosti Emila Holuba a jeho mladé ženy.

Téma životů velkých osobností se vystihuje v dimenzích vztahů k vlasti a národní mentalitě.

Cílem autorů je přiblížit a vylíčit životní osudy významné historické osobnosti mladému čtenáři. Důležitou složkou je obraz určité doby, v jejímž rámci autor rozvíjí životní osud hrdiny. Osud bývá bohatě členěný, složitě se prolíná s osudy jiných postav, tím autor podtrhuje plasticitu celého příběhu.

Životopisná próza má dvojí podobu podle přístupů autorů k faktům:

1. volnějším vztahem k historii

Sempatřinapříklad dílo Hany Doskové (více viz kapitola 3.2.2)

2. těsnějším vztahem k historii

Sem by se dala zařadit například próza Ilony Borské o příběh staršího bratra přibližující život Josefa Čapka. Dílo je sestaveno na základě věrohodných dokumentů. Zobrazuje Čapkovo dětství, dospívání, jeho cestu kvýtvarnému umění, smrt, ale také složité rodinné vztahy.

Oba přístupy ve svých dílech využívá například Vojtěch Steklač nebo Zdeněk Mahler.

Vojtěch Steklač a jeho kniha *Tajemství Skarabea* má 2 části: první je historicko-

dobrodružný příběh o Napoleonových dvojnících, druhá část je encyklopedie spojmy z období napoleonských válek a francouzské revoluce.

Sbohem, můj krásný plameni je zajímavě komponovaný příběh o Wolfgangu Amadeu Mozartovi od Zdeňka Mahlera. Jedná se o retrospektivní vyprávění skutečné postavy, přítelkyně Mozarta Josefíny Duškové.

1.3Přehled vývoje historické a životopisné prózy

Historická a životopisná próza se dala datovat již od 9. století. V tomto období jsou nejvýznamnější díla literární památky – Život Konstantinůva Život Metodějův.

Od 12. století zachycuje historii Kosmova kronika, Dalimilova kronika a postavu Alexandra Velikého Alexandreis. Další kronikou zachycující české dějiny je Kronika česká od Václava Hájka z Libočan z období humanismu a renesance.

František Palacký napsal v době národního obrození dílo Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě.

Také v období romantismu se rozvíjí historická a životopisná próza. Zmíníme například Karla Hynka Mácha, Josefa Kajetána Tyla nebo Václava Tháma. Jejich díla jsou uvedena v Příloze č. 2.

Za zakladatele české historické prózy pro děti a mládež je však považován Alois Jirásek jako zástupce kritického realismu. Z jeho děl vybíráme například povídku Z Čech až na konec světa, období husitského jsou známá díla Mezi proudy, Proti všem a Bratrstvo. Obdobím pobřežohorským se zabývají Psohlavci, Skály, Skaláci a Temno. Tituly F. L. Věk, Unáš a Filozofská historie podávají obraz o národním obrození. Jirásek byl také dramatik. Z jeho her jsou nejznámější 3 hry – Jan Hus, Jan Žižka a Jan Roháč. Jirásek zobrazoval především ta období, kterým věnoval zvýšenou pozornost František Palacký.

V roce 1938 vydal Jaromír John román Rajský ostrov. Autor se vrací do doby založení a budování Prozatímního divadla a ke stavbě Národního divadla v Praze, připomíná řadu významných osobností (F. Palackého, V. Hynaise, F. Ženíška, J. Nerudaj.), aby v dětech evokoval dobovou atmosféru a posílil vlastenecké cítění. Vyprávění je stylizováno do podoby dědečkovy vzpomínání, adresáty jsou vnuci. Rajským ostrovem je myšleno jak konkrétní místo (Žofín, nyní Slovanský ostrov), tak představa domova dětství.

Za protektorátu vznikají práce, které zpracovávají problematiku bojů politických a společenských vrstev. Autoři se opakovaně vrací ke slavným postavám českých národních dějin (Jiřímu z Poděbrad, J. A. Komenskému), aby tak vyjádřili vlastní názor.

Na čtenářské oblibě získala dvoudílná próza Františka Kubky, která je inspirována postavou rytíře Jana Palečka, „šaška“ a páně Jiřího z Poděbrad. Zatímco v prvním dílu Palečkův úsměv připomíná postavu středověkého Enšpíglu nebo pikara, který humorně komentuje královny činy a události kolem bitvy u Lipan, ve druhém díle Palečekův pláče je již kritikou a skeptickou reflexí dobových událostí. Paleček a hanácký Ječmínek se zejména v 50. letech stal prototypy lidových hrdinů.

V letech 1939 – 1940 vznikaly jednotlivé části *Obrazů z dějin národa českého*, které Vladislav Vančura začal psát, ale nedokončil. Spolupracoval s mladými českými historiky, kteří mu dodávali historický materiál a konzultovali s autorem definitivní text. Novela *Kosmas*, která je začleněna do prvního dílu, zachycuje postavu vyšehradského kanovníka a katolíka plasticky, zesestalenou částí školní četby.

V letech 1939 – 1948 byla vydávána řada děl, která aktualizovala tato historická témata, jež ovlivnila chod naší historie, a vracela se k vlivu konkrétních osob na chod událostí. Z předloh středověkých děl vyšel například Ivan Olbracht, který zpracoval některé příběhy z *Kosmova Hájkovy kroniky*, dále tzv. *Kristiánova legendy* a souhrnné dílo nazval *Ze starých letopisů*. Vyjádřil v nich odpor knásilí (*Zrádný Durynek*), obdiv hrdinství (*Bitva na Trusku*), touhu po spravedlnosti (*Košická v šestkyne*). Mezi pozoruhodné literární adaptace pro mládež se zařadil Olbrachtův román *Dobývateľ*, na němž autor díla pracoval a promýšlel ztvárnění postavy španělského conquistadora. Vychází z Prescottova historiografického díla *Dějiny dobytí Mexika*, protože mu šlo jak o zachycení skutečné historické role Hernana Corteze, tak o analogie mezi dobytím Montezumovy aztécké říše a Hitlerovým dobytím Evropy. Domorodé obyvatelstvo přesto svou statečnost prohrává proti hrstce dobrodruhů, protože mezi svými vůdci má dostatek zrádců a kolaborantů.

V 50. letech navazuje řada autorů na Aloise Jirásku. Tehdejší ministr školství, vědy a kultury Zdeněk Nejedlý vyhlásil velkou „jiráskovskou a hvězdoslavovskou akci“, kdy se ve velkých nákladech vydávalo souborné dílo obou autorů, jejich knihy se dostávaly do každé veřejné i soukromé knihovny. Navíc se v Jiráskově tvorbě hledaly znaky, které korespondovaly s vládnoucím socialistickým realismem. Václav Kaplický vydává například romány a povídky *Kraj kalicha*, *Železná koruna*, *O věrnosti a zradě*, Miloš Václav Kratochvíl přepracoval *Památné bitvy našich dějin*, napsal *Husitskou kroniku*, Zdeněk Vavřík zpracoval události kolem popravy Jana Želivského (Čtení o Janu Želivském).

V 60. letech se tendence oživit historickou prózu objevují sporadicky, vyznačují se přiklonem k literatuře faktuačně biografického románu. Významným vkladem reprezentuje dílo

Vojtěcha Zamarovského, který psal slovensky a česky. Prosadil se debutem Zasedmi divy světa, který formou sedmi historických i cestopisných reportáží přibližuje čtenářům starověké architektonické památky. V dalších dílech (Objevení Tróje, Za tajemstvím říše Chetitů, Na počátku byl Sumer) přesvědčuje, že lze propojit vědeckou větev literatury faktusbeletrii.

Od počátku 60. let slábl autorský i čtenářský zájem o historickou prózu. Výjimkou se stal román Václava Kaplického Kladivo na čarodějnice, který byl také úspěšně zfilmován Otakarem Vávrou. Zájem o historickou tematiku byl posílen až v 70. letech. V literatuře pro děti a mládež se začaly objevovat romány, novely, cykly povídek často poznamenané ideologickým výkladem, snezastíraným výchovným a didaktickým posláním (F. Čečetka: Stopy statečných). Vytváří se řada knih, které jsou přechodnými útvary mezi beletrii a literaturou faktu.

Výrazné prostupování historické prózy literaturou faktuje zejména v biografických románech, v literárních životopisech, které v mnoha případech navázaly na úspěšnost v předchozích letech. Z významných autorů biografických románů se nejvíce v literatuře faktů přiblížili František Kožík a Miloš V. Kratochvíl. Kožík se například vrátil k životu a dílu Josefa Máneše a přepracoval je jako dílo nesoucí název Cestou lásky, navázal na román Bolestný hrdinský život J. A. Komenského, zpracoval osud J. K. Tyla (Miláček národa), život Miroslava Tyrše, zakladatele Sokola (Věneček v řínový). Pozoruhodným počinem se stal román M. V. Kratochvíla Podivuhodný příběh dobrodružství Jana Kornela, v němž spojil dobrodružné postupy s historickou látkou, použil stylizaci v první osobě, aby posílil autentičnost vnímání situací. M. V. Kratochvíl dovedl vytvořit také dobrodružný příběh (Napoleon z Černého ostrova), avšak do vývoje historické prózy literatury pro děti a mládež již výrazněji nezasáhl.

V nakladatelství Albatros vznikla v 80. letech specializovaná edice Životopisy a někteří autoři se tomuto žánru začali systematicky věnovat (Věra Adlová: Jarní symfonie, Jaromír Kolářová: Démantová spona, Alexej Pludek: Kralevic, král, císař, Iva Hercíková: Johana aj.). Někteří autoři pracují s fakty spojenými s tematikou dětství (Ladislav Fuks ztvárňuje život Julia Fučíka: Křišťálový pantoflíček), jiní těží ze vzpomínek na vlastní dětství nebo na dětství svých blízkých (Františka Pecháčková: Jeden krásný rok, Kamila Sojčková: Toníka Andulka).

Mezislabné české osobnosti, jejichž osudy jsou opakovaně umělecky ztvárňovány, patří Jan Ámos Komenský, Leontýna Mašínová vytvořilacyklusprózNesmrtelnýpoutník

a Miroslav Hanuš napsal dva romány: Osud národa, Po utník vAmsterodamu. Na n ě navázal František Kožík románem Bolestný a hrdinský život J. A. Komenského a M. V. Kratochvíl románem Život Jana Amose. Mnohé z nich n ejsou určeny mládeži, st řídáním citacíz Komenského d ěladopis ů sestávají n áro čnými, avšak p řesto jsou mladými čtenáři vyhledávány.

Historická próza v 80. letech prom ěňovala sm ěrem k literatu řefaktu a spojovala životopisné a nau čné prvky s dobrodružnými.

V 90. letech zájem čtenářů o tento okruh literatury slábn e. Ve řejnost si žádá spíše oddechové a zábavné formy román ů. P řevládají encyklopedicky zpracované práce, které pomáhají p řívýkladu českých a sv ětových d ějin.

„Zv ědecké v ětve literatury faktu se v 90. letech vy členila encyklopedická literatura. Zp ůvodní české encyklopedické literatury pat ří mezi nejvyšší řadu D ějiny v obrazech, která od roku 1992 vychází v nakladatel ství Albatros.“ (Urbanová, Rosová, 2005, s. 206)

1.4 Um ěleckonaučná tvorba historickýma životopisným tématem

Málokterý úsek d ětské literatury byl tak dlouho v plenkách, pokud jd e o stránku literární, jakopráv ě knižní um ěleckonaučné.

Většina vlastní naukové prózy pro d ěti z ůstávala po mnoho let ve stejném konceptu: řekněme to jako pro dosp ělé, jenže prostšími slovy, v jednodušších liniích. Výsledky jsou všem známé: vycházely knížky šedivé, nudné, bídn ě napsané.

„Um ěleckonaučná tvorba je d ůležitou oblastí písemnictví, která čtenáře informuje, vzdělává a sou časně se nevzdává možnosti prezentovat se v náležit e estetické kvalit ě.“ (Reissner, 2006, s. 2)

Termín um ěleckonaučná literatura za čal v teoretické reflexi z domác ů novatpou ůnora 1948.

„Přibližně od poloviny šedesátých let se čeští a slovenští teoretikové p řiposuzování um ěleckonaučné tvorby pro d ěti postupn ě odpoutávali od závislosti na sovětských vzorech a pokoušeli se integrovat její model východní a záp adní. Práv ě v této době se zrodil Chaloupkův termín literatura non-fiction jako synonymum lite ratury faktu, do níž tento badatel nov ě za členil vedle memoár ů, životopisu, autobiografie, cestopisu a reportáže i literaturu um ěleckonaučnou.“ (Toman, 2003, s. 2)

Badatelský zájem o um ěleckonaučnou literaturu pro d ěti v českých zemích vzrostl na p ůčátku osmdesátých let.

Podle Halady (1994, s. 72) je v populárně naučné literatuře stejně jako v krásné literatuře nosným článkem jejího působení příběh, jenž je tu přirozenou součástí dobrodružství poznání.

„Hulpach do populárně naučné literatury pragmaticky zahrnuje například obrázkové knihy, ilustrované publikace o přírodě a historii, chovatelské a metodické příručky, průvodce, slovníky a biografie memoáry.“ (Reissner, 2003, s. 23)

Uměleckonaučná literatura prošla po roce 1989 dynamickým rozvojem. Skupina knih, které se v jejím rámci obracejí nad jinou údalostí, patří k nejvíce odobrázkových publikací přehistorická kompendia až k literatuře faktu psané s ohledem na mladého čtenáře. Historické práce vytvářejí široký rozsah jak z hlediska náročnosti, tak speciálního cílení a konečné kvality.

Historie zůstává pro mnoho autorů i nakladatelů uměleckonaučné literatury lákavým tématem.

„Současná česky psaná uměleckonaučná literatura zůstává v evropském kontextu stále inspirativní. Více než kde jinde je totiž vnímána jako součást krásného písemnictví a díla tohoto žánru dokonce pravidelně vítězí v nejrespektovanějších literárních soutěžích.“ (Reissner, 2006, s. 8)

Historická próza a životopisy mají zjevnou paralelu s literaturou faktu a pak samozřejmě s dobrodružným románem a povídkou. V oblasti literatury faktu jsou to hlavně tituly, které přistupují ke zvolené odborné problematice z hlediska jejího historického vývoje. V dobrodružné próze pomáhají historické vědomí přetvářet svazky odstiňující napětí dobrodružného děje jeho situováním do minulosti.

2 Historická a životopisná próza pro děti a mládež po roce 1989

„Periodizačním mezníkem je koncem 80. let 17. listopad 1989. Postupně se integrují všechny podoby vydávané literatury, zanikají samizdatové edice, své poslání přestávají plnit také nakladatelství exilová. Po čátečním chaos a nepřehlednost v produkci jednotlivých nakladatelství se v průběhu 90. let ustálil a česká literatura se opět začíná prosazovat.“ (Janáčková, 1999, s. 83)

Česká literatura pro děti a mládež se po roce 1989 doslova zachvívala v základech. Nejinak tomu bylo i v žánru historické a životopisné.

2.1 Současné proměny v obou žánrech

Česká historická a životopisná próza pro děti a mládež zaznamenala v uplynulých dvaceti letech několik významných změn.

Podle Řeřichové (2007, [online]) k nepřehlédnutelným rysům nejnovější produkce pro děti a mládež s historickou a životopisnou tematikou vydané od roku 1990 patří:

1. posun od zjednodušené interpretace dějinných událostí a přehodnocování výkladu s cílem vytvořit co nejobjektivnější obraz národních dějin; součástí této tendence je také úsilí zhodnotit úlohu české šlechty v národních dějinách;
2. snaha zasadit národní dějiny do evropského kontextu a současně ve čtenářích posilovat povědomí o národním příslušnosti;
3. příklon k dějinám v šedém tónu;
4. skutečnost, že větší pozornost, než tomu bylo dříve, je věnována dějinám žen a dětí.

Dnes je v těchto žánrech, více než kdy jindy, zřejmý humor, nadsázka, ironie či parodie. K čtivosti nejnovější produkce přispívá i to, že přináší řadu zajímavostí ozvlášťujících a přibližujících dětem historické události a osobnosti.

Pozitivním rysem je ústup od tradičního jazyka, dílo je napsané stylem, který je srozumitelný pro každého čtenáře. Archaismy, slova zastaralá a zastarávající, historismy objevují méně. Plní spíše funkce obohacení slovní zásoby. Pokud se v textu objeví tato slova, ve většině případů jsou vysvětlena, aby čtenář věděl, co znamenají a jak zapadají do daného kontextu.

Dále v tomto žánru nacházíme patrný důraz na ilustrační doprovod. Ilustrace jsou důležitou součástí každé knihy. Je jisté, že každé dítě, než si knihu půjčí či koupí, prolistuje ji, aby zjistilo, zda převažuje text či obrázek. Pokud v knize převládají ilustrace, je jasné, že tato kniha je věnována dětem. Málokteré dítě si vybere knihu, kdy není žádná ilustrace. A nejen tak, ale i když je tomu v knihách s historickou či životopisnou tematikou. Zde jsou ilustrace důležitější

než v kterémkoli jiném žánru. Čtenář si knihu donese domů s jistým zámerem. Chce se o dané době či osobě dozvědět další informace. Pomocí ilustrací se mu uželpe orientovat, jeho načtené vedomosti nabývají na konkrétní představy. Ilustrace tvoří určitý most mezi psaným textem a čtenářem.

V tomto žánru se dále setkáváme se vzájemným prolínáním historických událostí a osobního jednání hrdinů, kteří jsou jimi ovlivňováni a formováni. „Fakt, že se dětší hrdinové účastní historických událostí, dává dětskému čtenáři pocit, že to, co se odehrálo, má bezprostřední vztah k jeho životu, že oni jsou částí postupující jinaženašeminulost není uzavřený chladný obraz, který zapadne nenávratně a již se nás netýká.“ (Genčiová, 1989, s. 69-70)

Další proměnou v těchto žánrech se stal vztah dětské literatury a písemnictví pro dospělé. Dětská literatura těží z historických událostí stejně jako literatura pro dospělé, s rozdílem, že se zohledňuje struktura a komunikační kód vzhledem k věku čtenáře.

Kdo převažně čet tento žánr? Chlapci či dívky? To je další posun v těchto žánrech. „Když už dávno neplatí, že je prožashistorickou tematikou hájemstvím chlapecké četby, jisto je, že dívky nejsou a nebudou jejími většinovými čtenáři.“ (Reissner, 2008, s. 27) Současná historická a životopisná literatura se snaží zapůsobit i na dívky. Je to složitější, ale zakomponováním milostné zápletky do historického kontextu či odhalení nějaké vzrušující informace ze života slavných získá kniha na zajímavosti i pro dívčí část čtenářstva.

Otázkou zůstává, pro č dnešní atraktivní historická a životopisná literatura zůstává pozadu za ostatními žánry. Autoři se snaží jít co nejvíce vstříc dětskému čtenáři, rozumí jejich potřebám a přání. Přesto v všechnojetento žánr čtenáři nedocení.

„Dějiny jsou zajímavé, poučné a inspirující. V českých podmínkách odvedl v této oblasti v uplynulých desetiletích největší práci Albatros, respektive někdejší Státní nakladatelství dětské knihy. Na snahu uvádět nové tituly mapující dějiny tento nakladatelský dům nerezignoval ani v současnosti. Vydávání nových uměleckonaučných a encyklopedických prací také napomáhá doznívající boom faktografických titulů a po začátku století zesílený zájem o české dějiny.“ (Reissner, 2007, s. 27)

V literatuře 90. let se neuplatňuje tak výrazně původní tvorba v oblasti literatury faktu, jak jsme si v předcházejících letech zvykli. Spíše se zvyšoval zájem o obrazové publikace, kde jazyka a obraz tvoří integrální znakovou soustavu a kdeslovní část rozšiřuje, intenzifikuje a zdůrazňuje významy vyjádřené kresbou, reprodukcí, fotografií, zařazuje

informaci do systému poznatků. Zmodelů literatury faktu jsou nejfrekventovanější zastoupeny různorodé české encyklopedie všeobecného a speciálního typu. Do roku 1989 bylo k dispozici sedm všeobecných českých encyklopedií, v 90. letech senabídka rozrostla do asi 450 titulů české a zahraniční provenience, existují celé specializované řady a edice. V nakladatelství Fragment se rozvinula edice Odkaz (od r. 1992), která má dvanáct svazků a zabývá se významnými postavami v českých dějinách. První svazek *Panovníci českých zemí* (autorem je Petr Čornej) má variantu CD-ROM (1995). Zde také vyšly *Ilustrované dějiny* (1999). Mezi vynikající práce patří *Indiánská encyklopedie* (1994) Mislava Zeleného a práce Pavla Augusty a Františka Honzáka, Václava Houžvičky, Petra Klučiny a zvyky *Války a válečníci* (1995) a *Naše vlast* (1998). V nakladatelství Albatros začínají vycházet na pokračování *Dějiny v obrazech*. První díl *Československo 1918–1939* autorů Pavla Augusty a Františka Honzáka vyšel v roce 1992. V následujících letech vyšla další nová vydání jednotlivých dílů této řady nebo jejich opravené edice. Poslední v řadě z roku 1998 (10. díl) je kniha *Československo 1946–1992* autora Jiřího Pernese. Encyklopedii *Osobnosti ducha českých dějin* (1996) uspořádali Pavel Bělina, Jiří Fidler a Tomáš Řízek.

Uměleckonaučnou průzřívou životopisnou tematikou vydává, v roce 1990 pod titulem *Nekamenujte proroky*, spisovatel Zdeněk Mahler. Ve své knížce se zabývá osudem B. Smetany. Osud dalšího významného českého hudebního skladatele A. Dvořáka zaujal Svatoslava Gosmana, který napsal knihu *Podzim v Novéměstě* (1991). Publikace *Slavní lékaři* (1994) Ivana Lesného seznamuje české čtenáře s historií medicíny a osudy významných lékařů. Zkrácený příběh českého cestovatele v knize *Podivuhodný příběh Eskyma Wenzla* o čemž Petra Síse (1995) napsal Petr Síse. Jeho další kniha *Hvězdný posel* (1996) vypráví o životních osudech Galilea Galileiho.

Historickodobrodružný příběh Vladimíra Přebínského z roku 1990 *Bratři ohnivého srdce* čerpá z doby končících husitských válek.

Jeho vzkupce sena aneb *Sedm záhad hledá luštitel* (1991) je napínavá kniha faktu Milana Špůrka. Autor se například zabývá tajemnými kameny v české krajině, rozmístěním gotických kostelů v Praze apod. V edici vyšla knížka *Zakopaný pes* (1992), kterou napsal společně s svým spolupracovníkem Jindřichem Pokorným.

Zcela ojedinělým dílem, které vyšlo v roce 1995, byla již od roku 1977 připravovaná publikace *Jemoují vlastí hrabě Agostin? Vzniklavkolektivní spolupráci Marie RůtKřížkové, Jiřího Kotouče a Zdeněka Ornesta*. Knížka tvoří dokumenty a literární práce židovských dětí, v žněných době fašistické okupace v Terezíně.

Současnost se může pochlubit mnohými díly shistorickou a životopisnou tematikou. Některé knihy byly nominovány či oceněny knižní cenou. K nejvýznamnějším autorům patří Vlastimil Vondruška. Z jeho děl zmiňme fiktivní příběhy Slavné bitvy českých panovníků, Obrázky z českých dějin a pověsti psané formou komiksů, dále Významná sídla české šlechty a detektivní příběhy Fiorella a Bratrstvo křišťálu a druhý díl Fiorella a záhada mrtvého netopýra. Jako průvodce postřehové Praze se jeví kniha od Františka Kadlece a Petra Urbana Praha lucemburská v obrazech. Lucie Seifertová zvolila neobvyklou cestu, jak zaujmout čtenáře. Její kniha Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí má podobu devítimetrového leporela. Kniha s životopisným charakterem píše Alena Ježková a Renáta Fučíková. První zmiňovaná se pokusila vykreslit osobnost Karla IV. Fučíková zase Tomáše Garrigue Masaryka nebo Jana Amose Komenského. K dalším jménům současnosti řadíme Martinu Drijverovou a její dílo České dějiny o číma psa, Jitku Lněničkovou sknižkou naučného charakteru Svět dětí, o všem co provázelo v průběhu dějin život dětí. Manželkami českých panovníků se zabýval Jiří Fidler vdíle České královny, podobné téma zpracovala i Alena Vágnarová a kolektiv s názvem České ženy. Autoři vyzdvihují sociální cítení, pracovitost, odvahu prosazovat se v politice v době, kdy to ještě nebylo lehké.

2.1.1 Využití moderních technologií v historických a životopisných žánrech

V průběhu 90. let sílila potřeba rychle získat nové informace, které by mohly zlepšovat mňeny a doplňovat správně a přesně údaje.

Nová a daleko efektivnější média, po čítači a internetu společně s televizí odsunují do pozadí média „gutenbergovská“ (dnes noviny vycházejí na internetu). Čtenáři klasických knih se začínou pomalu ztrácet. Je to jen bava, nebo skutečnost?

„Nová média velmi dobře souvisejí s rysem naší doby, totiž s informační explozí: Jednak tím, že jsou technicky moderní a tím psychologicky daleko víc up to date (encyklopedie v osmi svazcích nám připadá méně soudobá než táž encyklopedie na CD, i když obě obsahují stejné množství dat), jednak tím, že jsou daleko rychlejší (na CD se opravdu hledá rychleji než v osmi dílech, dokonce ani abecedu si člověk nemusí pamatovat), konečně tím, jak jsou snadno obměnitelná.“ (Chaloupka, 1999, s.6)

Nejdostupnějšími a nejvyhledávanějšími CD-romy pro děti a mládež tvoří na přelomu 20. a 21. století multimediální encyklopedie. V porovnání s knižními encyklopediemi přináší CD-romy několikrát násobně větší množství informací. Multimediální forma poskytuje poznání atraktivnějším způsobem – animované sekvence vynikají názorností,

animace i ilustrace jsou mnohdy vyobrazeny v 3D rozhraní – tedy prostorově, pohyb v prostoru hypertextu pomocí zvýrazněných odkazů je snazší než vyhledávání v tištěném rejstříku, interaktivní části způsobují přesun pozornosti od kognitivních činností směrem ke hře a zábavě. V mnohých CD-romových encyklopediích uživatelé přirovnávají vypravěče (moderátor) v podobě animované postavy, který úvodním slovem i dalšími komentáři navozuje dojem bezprostředního kontaktu s ním, jemuž se může stát spoluhráčem, spoluobjevitelem či prostředkovatelem nových poznatků. Multimediální encyklopedie lze tematicky členit obdobně jako encyklopedickou literaturu, níž obvykle vycházejí (poznatky jednotlivých vědních oborů řinášejí např. CD-romy firmy BSP Multimedia – *Křížemkrázem staletími*, ...).

„Atraktivností, interaktivitou, precizním grafickým zpracováním a maximálním přizpůsobením se mentalitě předpokládaného recipienta se multimediální encyklopedie stávají vážnou konkurencí knižním encyklopediím.“ (Urbanová kol., 2004, s. 295)

2.2 Trivializace historické a životopisné literatury

V poslední době začíná ovšem i do těchto žánrů pronikat trivializace, jež se projevuje především tím, že historický námět slouží autorovi pouze jako východisko k vytvoření konzumního čtivě bezvyšších ambicí.

Tržní uvolněnost od devadesátých let 20. století podporuje konzumaci nepřehledného množství různých pamětí a životopisů, které spadají do triviální dobové reflexe. Jejich značná popularita je spjata s mediálními kampaněmi a povoláními (sportovci, zpěváci, moderátoři).

Příkladem je román Zuzany Franckové *Osudová láska*. Jeho základní zápleтка je vcelku jednoduchá a nepřelíká se úvodní. Protagonistka příběhu, studentka historie Ivana, si v posledním semestru před prázdninami vybírá téma odborné práce – mají to být osudy šlechtického rodu Smiřických – a odjíždí domů. Autobus, kterým jede, se ale porouchá a Ivana se rozhodne dojet zbytek cesty pěšky. Zmožená horkem si na chvíli sedne, usne a po probuzení zjistí, že je sice na stejném místě, ale v 17. století.

Následný děj románu vychází ze skutečných dobových událostí: Eliška Smiřická, od narození tělesně postižená a postrádající citové zázemí rodiny, se zamilovala do poddaného, kováře Jiříka Wagnera, čímž se provinila proti dobovým konvencím odmítajícím vztah šlechtice s neurozeným mužem. Po jeho prozrazení byla jednoduše nact let vězněna a osvobozena byla až Otou z Vartenberka, který měl po úmrtí všech mužských

potomků Smiřických, v době, kdy se zdálo, že rodové panství získá Eliška, zájem především její majetek.

Některé pasáže románu nezapřou, že autorka, původně učitelka českého jazyka a dějepisu, má historické vzdělání. Vedená základními pravidly zvoleného žánru ovšem Francková nepřistoupila k historickým faktům poměrně velkoryse a přetavila je v milostnou romanci. Řada románových hrdinů, zejména postava Elišky, kováře Jiříka a Oty z Vartenberka, a motivy jejich jednání jsou výrazně idealizovány tak, aby odpovídaly autorčinu záměru a charakteristice žánru. Například Ota z Vartenberka je v rozporu s historickými fakty zobrazen jako elegantní, pohledný, sebejistý a dvorný muž a autorka nijak nezastírá, že ji inspirovala postava hraběte Peyraca z filmových příběhů o Angelice. Jiné historické osobnosti jsou v příběhu přitom nypouze jako nositelé určitých vlastností či dovedností lidí 17. století, nejsou s dějem ústrojně spjaty a příslušné části textu tak mají jen ilustrativní a deskriptivní ráz.

Akcentován je především dramatický dějový zvrat útlou líčením, jakým krutým podmínkám musí Eliška a spolu s ní Ivana, která se rozhodla dít nepřízeň osud se svou přítelkyní, během věznění čelit. Konfrontace způsobu života a myšlení lidí 17. a 20. století působí většinou jako povrchní ilustrace či pokus o humor a nadsázku a reálné historické události doby posledních let vlády Rudolfa II. vyznívají v kontextu vyprávění jen jako příčina dalších dějových peripetií milostného romantického příběhu. Také závěr, který je málo přesvědčivým způsobem znovu přenesen do současnosti, je zcela přízřevně působením důdoru dívky z horománu.

Navzdory námětu, stylizovanému jazyku i množství informací o dějinách českých zemí v 1. polovině 17. století je tak zřejmé, že autorčiným záměrem bylo napsat příběh pro dívky zasazený do historických kulís, nikoli historickou prózu určenou širšímu okruhu čtenářů. V kontextu dalších děl autorky je tak zřejmé, že výlet do historie pro ni byl jen pouhým prostředkem jejího jinak vcelku tradičního horejstříkunámětu.

3 Interpretace vybraných knih

V této kapitole se budeme zabývat osmi vybranými tituly s historickou a životopisnou tematikou. Většina knih je oceněná nebo byla nominovaná na některou z literárních cen. Jsou to tedy knihy kvalitní, které čtenáři přinesou potěšení z četby, uniklé s náborem informací, jež můžeme paměť zajištět ústanou.

Mezinárodní ohodnocení získává autor od International Board on Book for Young People – *IBBY*, což je mezinárodní organizace pečující na celém světě o dobrou úroveň literatury pro děti a mládež.

Cenu *Nejkrásnější kniha roku* uděluje Ministerstvo kultury ČR každoročně v několika kategoriích. Nechybí rovněž kategorie knih pro děti a mládež.

Polistopadu 1989 vznikly dvě soutěže, kterým bylo dáno za účelem cíl: upozornit na nové a původní české tituly v této oblasti. První z nich je *Zlatá stuha*, uděluje ji Obec spisovatelů – Klub autorů pro děti a mládež a Klub ilustrátorů. Zlaté stuhy jsou udělovány nejen za text, ale i za výtvarnou stránku knihy, především za ilustrace.

K 2. dubnu, Mezinárodnímu dni dětské knihy, pořádá Sukova studijní knihovna literatury pro mládež ve spolupráci s Klubem dětských knihoven SKIP anketu s názvem *SUK – Čtete všichni*. Jejím iniciátorem je jedno z pracovišť Ústavu pro informace ve vzdělávání – Sukova studijní knihovna literatury pro mládež. Soutěž je pozoruhodná tím, že ceny udělují ti, pro které vlastně knihy vznikají – děti, a dále ti, kdo dětem literaturu nejčastěji zprostředkují – učitelé českého jazyka a knihovníci dětských oddělení veřejných knihoven. Ceny nesou jméno profesora Suka, významného prvorepublikového kritika a teoretika literatury pro děti a mládež. Cena dětských knihovníků je cena ankety, to znamená, že vítězná kniha dostává nejvíce hlasů v celostátní anketě, která probíhá každoročně v lednu až březnu. Cena učitelů je porotní, uděluje ji porota učitelů a učitelek českého jazyka pouze v prvním vydání mezi českými spisovateli.

Od roku 2002 existuje další cena – *Magnesia Litera*, kterou každoročně uděluje Sdružení Litera. Nejdůležitějším úkolem výročních knižních cen *Magnesia Litera* je propagovat kvalitní literaturu a dobré knihy. A to bez omezení a bez ohledu na žánry: stejnou pozornost si zaslouží spisovatelé, básníci, překladatelé, nakladatelé i vědci a teoretici. Proto bylo ocenění rozvrženo do devíti kategorií, které se snaží obsáhnout veškerou domácí knižní produkci: Litera za nakladatelský čin, Litera za překladovou knihu, Litera za populárně naučnou literaturu, Litera pro objev roku, Litera za poezii, Litera za prózu, Litera za dětskou knihu, Litera za přínos české literatuře a hlavní cena *Magnesia Litera* za knihu roku.

S tím účelem bylo založeno Občanské sdružení Litera, které ceny vyhlašuje a v němž spojily síly všechny významné české svazy a instituce, které mají co do činění s literaturou a knihami: Akademie věd ČR, České centrum PEN klubu, Obec překladatelů, Obec spisovatelů, Svaz českých nakladatelů a knihkupců, česká sekce IBBY a také Nadace Český literární fond. Součástí ocenění je i finanční prémie spojená s hlavní cenou: činí 200.000Kč.

Analyzované tituly jsou rozděleny do tří skupin, podle obsahové formy na:

1. dobrodružné historické knihy,
2. životopisné knihy,
3. knihy obrázkové psané formou komiksu.

3.1 Dobrodružné historické knihy

3.1.1 Tajemství slavkovského pokladu

Kniha Oldřicha Růžičky pro děti od dvanácti let svým stylem a pojetím volně navazuje na knihu Poklad kapitána Williama Kidda. Tentokrát zavede čtenáře do počátku devatenáctého století, kdy se nedaleko moravského města Slavkova odehrávala legendární bitva tří císařů. Stejně jako v předcházejícím titulu, i zde se pojí dobrodružství a zábava s poznáváním historie.

Na pozadí historických událostí se odehrává dobrodružný příběh, který vychází z autentických svědectví skutečných historických osob a je podložen dokumenty z místních archívů a kronik. Není pochyb o tom, že vojenská pokladna existovala a je na bojišti u Slavkova skutečně zakopaná. Svědčí o tom hledání několika oficiálních skupin na slavkovském bojišti. V roce 1828 zde pátraly rakouské c. k. úřady, v roce 1829 pak přijela místo prozkoumat ruská komise, v roce 1945 důkladně celou oblast prohledávala postupující Rudá armáda a na konci roku 1965 československé úřady.

Ilustrace velkoryse komponované publikace o bitvě francouzských, ruských a rakouských vojsk napláních mezi Brnem a Slavkovem u Brna vytvořil absolvent Fakulty výtvarných umění brněnského Vysokého učení technického Jan Klimeš.

Čtenářům není předkládán samotný text – příběh, ale na pozadí čtivě a literárním stylem komponovaného syžetového zázemí další zcelaběžné vrstvy. Kniha obsahuje mapy, zprávy, vložené dopisy, složky návodů, ale i prostorové papírové dioráma, informace technického charakteru, ale též úkoly pro čtenáře a v případě jejich nejistoty i zapečetěné svitky s návodem. Kniha tedy nabízí čtenáři nejen literární dobrodružství, ale

také logické úkoly a možnost řešit záhady, p říčemž na konci cesty knihou je jasný cíl – hlubší poznání jedné z klíčových událostí novověkých středoevropských dějin – bitvy u ří mcností u jihomoravského Slavkova.

Byť R ůžičkova publikace staví na historických souvislostech, jedná se o literární a fabulované dílo. Dílo využívá faktických informací souvisejících s ruským armádním pokladem, jenž byl kdysi naslavkovských pláních zakopán.

„Růžička uchopil tematiku napoleonských válek s bravurou v duchu mistrného komponování detektivního příběhu. V tomto ohledu se kniha atmosférou blíží Steklačově opusu o Napoleonovi nazvaném Tajemství skarabea (1983), jež působí vchapecké četbě pozdního normalizačního Československa jako příjemné osvěžení. Tajemství slavkovského pokladu popisuje události bitvy z globálního pohledu, nechybí ale ani perspektiva privátních dějin. Ve finále se obě linie propojují a příběh expanduje do nové šíře.“ (Reissner, 2008, s. 27-28)

Tajemství slavkovského pokladu je zásluhou autora, výtvarníka, grafičky Veroniky Klímové a technické redaktorky Hany Palové knihou literárně svěží, ale také výtvarně nepřehlédnutelnou.

Příběhem provází Antonín Josef Klementýn, který je pravičelným řispěvovatelem do odborných časopisů a občasným pisatelem knih s historickou tematikou. P ři pravidelných sezeních v archivu našel konečně to, o čem snil – informace o pokladu, který by měl být zakopán v okolí Slavkova. Touto záhadou se začíná více zabývat a postupně skládá mozaiku pravdivé historie zakopaného pokladu. „Zpočátku jsem si sám sebe představoval, jak p řicházím nabývalé slavkovské bojiště, vykopávám dvanáct sudů úplných zlatých a stříbrných mincí a stávám se zemně bohatým auctívaným už. [...] Další věcí, která mě postupně zrazovala od mého úmyslu vyzvednout carskou pokladnici, je můj věk a tělesná zdatnost. Jsem příliš starý, leč stále dostatečně p ři smyslech, abych věděl, že mé zdraví m takové dobrodružství již nedovolí.“ (R ůžička, 2008, s. 7)

Pan Klementýn na začátku celého příběhu vysvětluje, proč knihavznikla. „Nakonec jsem tedy po bedlivém zvážení, a má volba nebyla snadná, rozhodl, že svou dlouholetou práci sepíší v této knize. Tabu denávodem pro každého duchaplného a důvtipného čtenáře, jenž dokáže, stejně jako já, rozluštit nejv ětší záhadu napoleonských válek – záhadu carské vojenské pokladny zakopané 2. prosince 1805 v průběhu bitvy u Slavkova, a top římona bojišti.“ (R ůžička, 2008, s. 7) Poté vstupuje Antonín Josef Klementýn do příběhu, aby čtenáři osvětlil některé informace. Nakonec knihy je vyprávěčem prozrazeno, že aniruská

komise, ani nikdo jiný v dalších letech poklad nenašel. To také poté potvrzují slova vydavatele s odkazy na data i dokument Českého televizního archivu. Podoba čtení knihy nám umožňuje čtenář pocít, že carská pokladnice je stále jen kdekde okolo Slavkova je čekána svého objevitele.

V první části knihy jsou sledovány reálné události před bitvou, ve dnech 1. až 4. prosince 1805. V ději vystupuje ruský car, rakouský císař, generálové a především Napoleon, ovšem příběh není nikdy vyprávěn z jejich perspektivy. Osobní rovinu tvoří příhody ruského poručíka Udoma a jeho druhů, kteří s císařskou strážnicí truskou vojenskou pokladnicí se dostávají do úkrytu a zakopali. V průběhu bitvy byl Udom zraněn a odvezen do špitálu v Olomouci. Tam, ve chvíli, kdy je převezen, žebryzem ře, svěří tajemství o soudcích naplněných zlatem pacientu na vedlejší posteli – rakouskému vojáku Jakobovi Paterovi, rodák z Vážanědaleka Slavkova.

Druhá část knihy se odvíjí o čtvrtstoletí později, v roce 1829, kdy již nežije ani Patera. Hlavními postavami jsou jeho syn a někdejší spolubojovník František.

Příběh začíná 2. prosince 1805 nedaleko Slavkova, krátce po půlnoci, kde „za kopcem se právě odehrávalo jedno z nejslavnějších, ale také nejkrvavějších válečných střetnutí historie – bitva u Slavkova. [...] Muži, kteří měli poručíka Udoma, mají jiný úkol než se spasit útekem. Plní rozkaz samotného cara Alexandra. Padesát vybraných vojáků Preobraženského pluku musí zachránit hlavní vojenskou pokladnicu, dvanáct sudů zlata a šifru, která za žádných okolností nesmí padnout do rukou Francouzů.“ (Růžička, 2008, s. 8) Když gardový poručík Udom viděl, že hrozba dopadení a ukouřštění pokladnicí Francouzi je vážnější a vážnější, „zvolil jedinou možnost, která skýtala alespoň malou naději na záchranu carského zlata – rozhodl se zakopat poklad přímo zde na bitevním poli.“ (Růžička, 2008, s. 10) V této části knihy se vracíme k příběhu, který se odehrává 21. listopadu 1805, do blízkého okolí budoucího slavkovského bojiště a ukazuje události, jež předcházely okamžiku zakopání pokladu.

Následující stránky líčí historické souvislosti bitvy u Slavkova. „Bitva, ke které se schylovalo, vešla do dějin pod názvem bitva tří císařů. Proti francouzskému císaři Napoleonovi stáli osobně ruský car Alexandr a rakouský císař František I. Byla to jedna z největších bitev historie a účastnilo se jí přes 160 000 vojáků. Na jejím konci zůstalo více než 20 000 padlých nebo raněných.“ (Růžička, 2008, s. 13) Ilustracemi Jana Klimeše jsou představeny zbraně, výbroj a výstroj, ukázky uniforem francouzských, ruských a rakouských vojáků, bitevní plány. Knihu se vracíme zpět ke dni 2. prosince 1805, dostává se do centra boje. „Z tohoto boje se neutíkalo. Muži zůstávali, dokud dokázali pozvednout šavli nebo pušku s bodákem. Byl to boj zblízka, kdy se bojující dvojice

navzájem dotýkaly rameny a sotva byl jeden nepřítel odražen, už stál na jeho místě další. Nebyl čas ani na krátké vydechnutí. Byl to boj na bodáky a šavle, protože vtětotla čenici nebylo kdy zbraně znovu přebíjet. Zde vyhrál silnější, pohotovější a připravenější.“ (Růžička, 2008, s. 25) Boje dozívají a právě v tomto okamžiku se děj navrací k začátku příběhu, kdy poručík Udom se svými vojáky ukryl poklad. Teď je opět pronásledován Francouzi. „Okamžitě musím děkde ukrýt mapu. Nesmím nepříteli dostat doruky. Rozhlédl se a spatřil skupinu stromů. K největšímu z nich zalehl a nožem zderychle vyhrabal díru. Donívlóžil mapu v koženém váčku do tabáku, zahrabal jí a místo říkryl mech a listím. [...] Pak vytáhl papír a začal nýčosepisovat zvláštními znaky. Když skončil, vyryl nožem do kamene počáteční písmeno svého jména.“ (Růžička, 2008, s. 31) Poručík Udom byl Francouzi zraněn, z posledních sil schoval mapu a spadl do bezvědomí. Další část příběhu se odehrává v olomoucké nemocnici, kam byl poručík odvezen. Tuší a cítí, že odbývají jeho poslední hodiny a celá svět je tajemství svého číranému vojákuvi Jakubu Pokorovi. Sdělí mu důležité informace a prosí ho, aby dopravil zprávu do carského Ruska, kam poklad patří. Až dekončí první část příběhu roku 1805.

Příběh se posunuje o dvacet čtyři let, do roku 1829. Hlavními hrdiny jsou syn raněného vojáka, Jakub Pokora a jeho strýc František. Otec Jakub, jemuž Udom svědčí své velké tajemství, zemřel pár let po válce. Poklad je tedy stále na svém místě. Na bývalé bojiště přichází přímý účastník bitvy Rus Andrejevskij, který vyslechl v olomoucké nemocnici celý rozhovor Udoma a Jakuba Pokory a vyhledá Jakuba. Vrací se tedy na místo, o němž Udom mluvil, aby spotřebnými listinami popisující místo zakopání ruské pokladny, zlato a stříbro našel. Andrejevskij využívá Jakuba a Františka k tomu, aby ho správně nasměrovali. Jakub a František vždy správně rozluští Udomův vzkaz a každou další otočenou stránkou se četná společně strojící blíží kvytouženému pokladu. Rus Andrejevskij se ale nehodlášnikým pokladem plnou zlata a stříbra dělit. Když už si Rus myslí, že jsou blízko pokladu, rozhodne se dvojice luštitelů zbavit. To ale netuší, že František jako starý voják stímtotahempo četl a na Andrejevskijho zavolá četníky. S jeho zatčením je ovšem prozrazena mapa a instrukce hledání pokladu. Namísto sedruhý den vydali četníci, aby dlouhou tajovanou poklad našli. Ať kopali, jak kopali, poklad z celým den nenašli. To bylo překvapení pro Jakuba a jeho strýce – vždyť sedrželi všech Udomových příkazů, které rozluštili. Františka napadlo vytáhnout svou starou mapu, kterou používali vojáci v bitvě. Podle stejných instrukcí, ale podrobnější vojenské mapy se dostali na jiné místo. Jaké bylo Františkovo a Jakubovo překvapení, když po pár kopech do hlíny našli něco vzemi zacinkalo. Po více jak dvaceti letech byl poklad objeven. Jeho nálezci si vzali jen

to, co Udom slíbil Jakobovu otci, jeden soudek zlatá a Zbytek opět zasypali hlínou a mapu s instrukcemi dopravili do Ruska. A zde pokračoval příběh záhady končí. Jak už bylo řečeno na začátku, na místo se vydala ihned po přijetí listin ruská komise. „Ze zpráv je jasné, že ruská komise odjela nepořízenou. Jestli hledal našpatné místo, nebo nedokázal stejně jako poprvé František, použít Udomovu mapu tím jedním způsobem, nebo jestli byl důvod jejího neúspěchu jiný, toužne chávám našemu vážení.“ (Růžička, 2008, s. 62)

Za vyzvednutí určitě stojí ilustrace již výše zmíněného Jana Klimeše, které korespondují s textem. Celý příběh díky nim dostává konkrétní podobu. Za ocenění stojí kontakt autora se čtenářem, spolupráce pomocí úkolů, kdy čtenář společně s Jakubem a Františkem dešifruje zprávy. Čtenářetovtahuje více do děje. Musí dávat pozor, projevit svou bystrost. Pokud neví kudy kam, začíná vyrolovat nároveň a autor čtenáře již nasměruje. V příběhu je ukryt i vzkaz pro čtenáře, určitě poučení, že život je víc než pokladny plné peněz. „Táta by, stejně jako já, udělal cokoli, aby tě ochránil. I za cenu toho, že by se vzdal ruského zlata. Opokladněšni dokonce svého života, ale věř mi, znal jsem ho lépe než ty, kdyby měl volit mezi tebou a pokladnou, vybral by tebe.“ Jakub nejistě zvedl hlavu, ale stále se na Františka nepodíval. „Tysi myslíš, že by se té odměny vzdal?“ „Otom nepochybuj. Kdyby ji měl vyměnit za bezpečnost svého syna, byla by to pro něj jednoznačná volba.“ (Růžička, 2008, s. 55)

Čtenáři v knize jistě najdou poklad cennější než zlato a stříbro - dobrodružství, napětí, zábavu, poutavý příběh, informace, které využijí. „Doufám, že vás příběh zaujal stejně jako mě, a stejně tak jako mě vás naplnil přesvědčením o jeho pravdivosti. [...] Já sám jsem přesvědčen, a to říkám schladnou myslí, že zbývající jedenáct sudů stále čeká pod zemí poblíž Křenovic na svého objevitele. Jak se všemi uvedenými informacemi naložíte, je teď už pouze na vás.“ (Růžička, 2008, s. 62) Těmito slovy se čtenáři loučí ten, díky němuž kniha vznikla, Antonín Josef Klementýn. Teď už se jen vydat slopatou k místu ukrytí pokladu.

Knihy byly nominovány na knižní cenu Magnesia Litera pro děti a mládež 2009.

3.1.2 Fiorella a Bratrstvo křišťálu

Podtitul knihy Tajemný příběh alchymisty dcery z Prahy císaře Rudolfa II.

Historik a národopisec Vlastimil Vondruška propojil své odborné zkušenosti i znalosti a umění, jež získal ve své literární tvorbě (pseudonym Jan Alenský) – detektivních

románech, jež jsou časově ukotveny ve středověku. Popularizační práce pro mládež tvoří kontrast k Vondruškovým novým historickým kriminálním příběhům pojmenovaným Hříšní lidé království českého.

Vondruška se literaturou věnuje spíše restávkami od mládí. Dosud napsal více než 50 vědeckých studií a článků o dějinách hmotné kultury, deset knih vědeckých a populárně naučných a více než 20 historických románů pro dospělé a několik knih pro mládež. V současné době se zabývá dějinami skla a českých technologií. V Doksech u Máchova jezera založil sklárnu Královská huť, specializovanou na výrobu kopií historického skla. Tato činnost získala ocenění ministerstva kultury ČR.

Kontakt s českým publikem udržuje autor prostřednictvím vlastního cyklu pořadů o české historii, který ve spolupráci s nakladatelstvím Albatrosu navazuje na své knihy připravuje pro školy.

Sám Vondruška říká, že historický román není odborná příručka, ale na druhou stranu není možná současná hrdinová povíčka, ale má být něco jiného, něco, co se píše historický román.

Vondruška o sobě tvrdí, že není vlastně spisovatelem. „V životě jsem to dělal spousta – jsem historik, pracoval jsem v muzeu, podnikám a mám svou sklárnu, působil jsem jako trenér horolezectví, vystupuji v divadle, pracuji pro rozhlas... a řečeno slovy klasika – vším jsem rád.“ (Hutařová, 2007, s. 100) Rád by se setkal s vyšehradským kanovníkem Kosmou. „Zajímalo by mě, co v jeho kronice je pravda a co si vymyslel (Atakové pasáže tam nesporně jsou!).“ (Hutařová, 2007, s. 100)

Čtenářské ohlasy bere Vlastimil Vondruška jako vzpruhu pro další tvorbu. „Když jsem nedařilo, „zauzlit“ pokračování příběhu alchymisty dcery Fiorelly tak, jak bych si představoval, vždycky jsem si vybavil malého chlapce, který za mnou přišel na jedné autogramiádě sprvním dílem knihy Fiorella a Bratrstvo kříšťálu a když jsem knihu podepsal, řekl mi: „Víte, že to je skoro tak dobré, jako Harry Potter?“ Umíte si představit, jak jsem se její přítomností foukl?“ (Hutařová, 2007, s. 101)

Svým čtenářům Vondruška také mimo jiné vzkazuje, že i když rušíme hranice, neměli bychom nikdy zapomenout na to, že jsme Čechy. Národ, který si neváží vlastních dějin, nebo který dokonce vlastní dějiny zapomene, přichází o jakousi magickou esenci, která vytváří z dávné země obyčejných lidí dokáže udělat ve válce hrdiny. Ochraňujme tuhle magickou esenci. I když česká duše není jednoduchá, jsme to my. A literatura je jednou z nejlepších cest, jak předávat dětem to, co český národ po staletí spojovalo – odpovědnost za sebe, své nejbližší a naši zemi. Ale po pravdě řečeno, není podstatné,

v jaké době člověk žije, protože každý člověk si své štěstí buduje sám. Existují malé radosti a ty lze prožívat kdykoli a kdekoli.

Dobrodružný historický román *Fiorella a Bratrstvo křišťálu* s detektivní zápletkou je určen čtenářům nejen pro mládež, ale i pro dospělé.

Kniha začíná představením hlavních hrdinů, Martina a Lukáše. Ti dokážou svou odvahu tím, že chytí zloděje, který ve městě řádí. Po tomto malém dobrodružství kluci zjišťují, že do jejich ulice se stěhují noví sousedé, do Prahy přijíždí z Itálie dvorní alchymista císaře Rudolfa II. Giovanni da Ponte. Těší se, že by se konečně mohl přistěhovat někdo, kdo má taky kluka, protože v jejich ulici jsou jen oni dva. Ale jaké je jejich zklamání, když zjistí, že okolo zavazadel se motá jen dívka. „Kolikrát holka už to tady u nás je? Osmá?“ „Jo, osmá holka v ulici. Klidně by se mohla přejmenovat. Místo Kožné řebana Ženskou. Nebo na ulici Usukně.“ (Vondruška, 2006, s. 19) Nový obyvatel Kožné ulice Giovanni da Ponte byl vdovec a do Prahy přijel jen s dcerou Fiorellou. Třináctiletou Fiorellu otec rozmazloval a kupoval jí drahé oblečení. Jenže ji zajímal jiný oděv, kterým se schová v truhlici. Byl to oblek chlapčeský. Jelikož se Giovanni da Ponte několikrát ve svých tovaryších spletl, směl mu pomáhat v laboratoři jen Fiorella. Tehdejší cechovní předpisy však nedovolovaly vyučovat řemeslu dívku. Proto Giovanni da Ponte udělal ze své dcery učedníka Rafaela. Kdykoli odcházel pracovat do laboratoře, musel se Fiorella převléknout za chlapce. Stal se z ní obratný alchymistický tovaryš.

Fiorella převlečená za Rafaela se seznamuje s Martinem a Lukášem. Chlapci jsou překvapeni, kde se najednou Rafael vzal a vezmou Fiorellu mezi sebe. Martin jí dokonce nabídne oběd u nich doma. Fiorella se seznamuje s Martinovou matkou Apolenou, která její tajemství rychle prohlédne. Mezi tím byl uvažněnotec Martina. Důvodem jsou zmizelé peníze, které nemohl ukrást jeden člověk, protože byly ve třech pokladnách. A tak se trojice chlapců rozhodne, že zkusí skutečnou pravdu odhalit a peníze vypátrají sami. Fiorella si stáhla zkrku přívěsek a položila ho na stůl. Valchymii křišťál symbolizuje čistotu a pravdu, proto Fiorella navrhla, aby křišťál přijali jako znamení. Chlapci byli nadšeni. Naznamení toho, že budou hledat pravdu, smlouvali říkat Bratrstvo křišťálu.

Parta se vplíží do šatlavy, aby od uvažněnotce Martina otce zjistili, co se vlastně předešlý večer stalo. Fiorella se druhý den vydá na radnici, aby se zorientovala v místě, odkud byly peníze ukradeny. Setkává se zde s italskými malíři, kteří jí poskytnou další důležité informace. Ve městě zatím někdo zavraždil chudého venkovana. U tohoto činu nechyběl Lukáš. Ani Martin není ve sběru informací pozadu, získává důležitou radu od

pátera Ambrosiese – ten, kdo má doma truhlici plnou , nebude krást. Hledat by se mělo mezi těmi, kteří stojí vysoko a mají pověst bohatých lidí, ale jejich truhlice jsou prázdné. Kdyby kradl chudý, nikdo mu neuvěří, že tak rychle zbohatl. Ale už možná někomu se podařilo ukrást peníze, ale nikdo mu to nedokáže prokázat. A tak se rozjíždí velká akce zjištění, kdo vlastně peníze ukradl.

Jedním z podezřelých je sám purkmistr, kterého ale brzy najdou takřka mrtvého. Partase vydá k mrtvému tělu. Purkmistr měl v hrudi několik velikých ran od tesáku nebo řeznického nože. Lukáš přišel k masivní truhlici a zvedl víko. Uvnitř se povalovaly pergameny, osobní pečeti, nádherná dýka, malá vyřezávaná truhlička, dva válečky speněží a asi tučt prázdných kožených válečků. Navšech byl vyražen erb Starého Města pražského. Pokud Lukáš věděl, právě v takových byly peníze, které se před třemi dny ztratily na radnici. Vše tedy nasvědčuje, že zlodějem je opravdu purkmistr. Bratrstvo ale rozvíjí vlastní záležitost – u purkmistra se sice našly prázdné válečky, ale podstrčil mu je tam vrah, abys vedl podezření na něj. Nebezpečí však číhá na Lukáše, synovce představitel městského práva Přebíka. Někdosehopokusil zabít.

Další den měla Fiorella sotcem vyřizování na císařském dvoře, v hledání proto chlapci pokračovali sami. A úspěšně. V domě zlatnického cechu mistra Bartoloměje našli to, co potřebovali. Podlaha v místnosti byla dlážděná stejně jako jinde velikými zašlými dlaždicemi. Jedna z nich byla odsunutá stranou. Pod ní se nacházel tmavý otvor a v něm dřevěný žebřík. Vestěně naproti dveřím za čínalatmavá štola. Vedle ní ležely nahromaděné kožené válečky s vyraženým erbem Starého Města pražského. Lukáš jeden rychle rozvázal. Byl plný stříbrných grošů uloupených na radnici. V ten okamžik se zpátky k přemoženým vrací Bartoloměj, chlapci se ukryjí na bezpečné místo, odkud ale mají výhled co se děje. Za mistrem zlatníkem za chvíli dorazí i jeho tovaryš. Zlatník si přepočítává měšce a zjišťuje, že mu dva chybí. Domnívá se, že mu je ukradl právě tovaryš, kterého do celé akce zapojil. Netuší, že ty dva měšce mají u sebe Martin s Lukášem, kteří jsou ukryti blízko něj. Při rvačce shodí Bartoloměj stovaryšem pod přechod, pod kterou se celý sklepní prostor propadne. Zraněný tovaryš zůstane pod troskami. Oba chlapci vykřikli hrůzou, otočili se a prchali, co nejdále od padající hlíny a kamenů. Zasebouslyšeli divný rachot, do očí a úst jim vnikl rozvířený prach. Udýchaní se zastavili, teprve až většina narazila do stěny, kterou štolakončila. Hluk zanimipomalutichl. Fiorella mezitím přemýšlí, kde by kluci mohli být a jako dívka spolupracuje na plánu s Lukášovým strýcem Přebíkem. Do pátrání po chlapcích se přikvapivě zapojuje i Fiorellin otec Giovanni da Ponte, který vymyslí plán, který Fiorella hned druhý den realizuje. Cechmistr Bartoloměj touží koupit deskový statek. Proto ukradl peníze na radnici, aby mohl na zaplacení. Natáhle včera by se

dal chytit. Stačí nabídnout mu nějaké vhodné panství. Do hry vstupuje Jan Theodor z Ottersdorfu, majitel nádherného paláce a několik statků, jeden z nich tedy Bartolomějovi nabídne. Podmínkou je, že peníze musí být složeny ihned. Jan Theodor mu nabídne rozumnou cenu a přijme ho, aby se prodej skutečně provedl hned druhý den. Fiorella Janovi klade na srdce, aby peníze chytělp ředitel na Pražském hradě. Bartoloměj bude muset spenězi vyjet ven a to ho konečně usvědčí. Jenže cechmistr Bartoloměj není tak hloupý a vymyslí plán, kdy peníze změsta dopraví podzemní chodbou. Avšak i Fiorella není ztěchnejhloupějších a Bartolomějův nápad dojde dřív, než on spenězi zmizí změsta. Postupně vynesl Bartoloměj deset pytlů. Po celou dobu ho sledovala městská rada v čele s rychtářem Přebíkem. Ve vhodnou chvíli Přebík pískl, což bylo smluvené znamení pro zbytek mužů schovaných za trnkovým keřem. O chlapcích ovšem není stále ani vidu ani slechu. I když cechmistr trápí ukata, nic neví a nemůže jim tedy říct, kde chlapci můžou být. Nakonec se Fiorellině mudlův tip podaří chlapec najít a zachránit je ze zasypané stoly.

Příběh končí prozrazením, že Rafael je vlastně Fiorella, protože Lukáš se do Fiorelly zamiloval a touž hrnáchlapce hrát nemohl. Chlapci se Fiorellou přiznala, že celou dobu sním hledala pravdu ona. Zprvu ji Martin nechtěl věřit, ale Fiorella mu to dokázala. Sundala paruku se světlými loknami a chlapci uviděli její vlastní černé vlasy, nakrátko ostříhané. Obabylive lice přerkevapeni. A lenakonec přerčejenusoudili, že Fiorella není jen tak obyčejná holka. Martin jí byl i zavázán. Zachránila mu společně s Lukášem otce.

Příběh je zasazen do doby, kdy v Českém království vládně císař Rudolf II. I o jeho osobnosti je v knize zmínka, například „jak dluvěřoval alchymii. „Jak to chceš udělat? Slyšel jsem, že existuje elixír, aby se člověk stal neviditelným. Máš něco takového?“ Nejsi o moc chytřejší než císař Rudolf II.,” ironicky se usmála Fiorella.“ (Vondruška, 2006, s. 57)

Dovídáme se také, že Rudolf II. nařizoval, aby kuše a podobné zbraně neměly mštaně doma. A jaké povahy Rudolf II. byl? „Stárnoucí Rudolf II. byl známý svou vrtkavou povahou a náhlými záchvaty hněvu. Ale když přijímal Giovannihoda Ponte, byl v dobrém rozmaru a o alchymii spolu hovořili déle než půl hodiny. Nakonec císař nařídil, aby uspořádal ke svátku Nanebevstoupení Panny Marie velkolepý ohňostroj. Takový, jaký Praha ještě neviděla.“ (Vondruška, 2006, s. 204)

Na konci knihy autor vysvětlil některé neobvyklé výrazy, které dnešní děti nemusejí znát, například sedozvídáme, cotobylcech, mázhauz, kdoto byl píšar, purkrabíatd.

Jednoduchými černobílými obrazy knihy doprovodila Lucie Rašková.

„Převlekovou“ zápletku zvládnul Vondruška sevkusem a psychologickou přesvědčivostí, na bedra dětských hrdinů nenaložil neúměrnou zátež, důležitou roli ponechal i dospělým postavám. Vzhledem ke věkové kategorii zamýšlených adresátů mu nelze vyčítat ani nekomplikovaný happy end. Na Starém Městě pražském je nahlíženo očima chlapců, kteří důvěrně znají jeho spletité uličky i podzemní sklepní štoly, ruch obchodnických krámků, provoz v řemeslnických dílnách. Fiorelliným prostřednictvím čtenář pronikne do prostor císařského dvora, navíc hrdinčin dlouhý pobyt v Benátkách umožňuje ústrojně vkládat pasáže vysvětlující dobové pražské realie. Nejcennější se jeví vykreslení životů tehdejších Pražanů ve jejich každodennosti.

Situace, kterou autor rozehrál (přátelství dvou chlapců a dívky, tajemství alchymie, klíčící milostný vztah mezi protagonisty), přímo vybízí k pokračování, jež nese název *Fiorella a záhada mrtvého netopýra*.

Ve volném pokračování *Fiorella a záhada mrtvého netopýra* zůstávají časoprostorové vztahy nezměněny. Od úspěšného vyřešení vraždy spojené s krádeží městského stříbra dělí bystrou Fiorellu a její odvážné přátele Lukáše a Martina pouze několik měsíců. Romantika společně prožívaného kamarádského dobrodružství, jíž byl prodchnut první díl, však již zřetelně ustupuje do pozadí. Nahrazuje ji snaha o dějovou akčnost a atraktivnější posun vztahů mezi hrdiny do milostné sféry. I detektivní případ, který musí trojice přátel rozlousknout, je tentokrát mnohem komplikovanější a nebezpečnější. Tři vraždy, po nichž na místě činu zůstává jako hrůzná vizitka mrtvý netopýr, vzbudí pozornost inkvizice a Fiorella na cestě k odhalení zločinu složitě manévruje mezi církevní královskou mocí.

„Nevyužity zůstaly impulsy, plynoucí ze zasazení příběhu do renesanční Prahy, které první díl Vondruškovy prózy posouvaly nad průměr běžné detektivně laděné literatury pro děti mládež.“ (Šubrtová, 2007, s. 15)

Šubrtová (2007, s. 15) se domnívá, že pokračování příběhu o alchymistově dceři zůstalo v pozadí až první dílem.

Knihy získala ocenění Suk – Čteme všichni 2006 v kategorii Cena knihovníků a SKIP.

3.1.3 Prahoukrá čítel

Alena Ježková, novinářka, spisovatelka knih pro děti a mládež a konzultantka v oblasti komunikace, je od roku 2003 doslova sbíratelkou ocenění za tvorbu pro děti a mládež, z toho jednou v mezinárodním měřítku. Do povědomí čtenářů vstoupila knihou Prahababkam est.

Ježková tvrdí, že pokud se někdo chce stát spisovatel, „musí čekat, až najde odvahu, jiný má odvahy zase víc než talentu, takže ho spisovatelství propukne náhle jako krásná a zvláštní nemoc. Já bych řekla, že člověk se opravdovým spisovatelem stává, když už nemůže jinak.“ (Hutařová, 2007, s. 26)

Alena Ježková napsala tentokrát pohádkový příběh, který dětem (spolu s jejich rodiči) pomůže objevovat historické krásy Prahy. Knížka je tak trochu turistický a tak trochu historický průvodce. Děti se prostřednictvím příběhu nenásilně seznámí nejen s historií Prahy, ale i s jejími zajímavostmi. Pestře koláže vytvořené v duchu dětské fantazie mohou malé tvůrcelehce inspirovat k napodobení či vlastním tvorbám.

Příběh se odehrává v Praze, kam na výlet se svými rodiči přijel malý David. Davidovi rodiče pracují jako vědci a jezdí po světě na různé setkání a konference. David cestuje vždy s nimi a hodně se mu líbí. Nebaví ho ale, až tatínkově smádky a kousky práce. Vždycky když David někde jede, bere si sebou svou oblíbenou hračku, Žlutého lva.

Ráno, když se David probudí, je jeho plyšový kamarád pryč. David z toho začal být hodně smutný. Vtom slyší, že na okně někdo škrábe – holub. Ten však nejen škrábe, ale dokonce i mluví. Je to jediný holub, který v Praze mluví lidskou řečí. Holub Modropírko nabídne Davidovi, že se společně mohou po jeho Lvovi podívat. David má zprvu strach, zda se v tak velkém městě, jako je Praha, neztratí. Holub ho uklidní, že je nejchytřejším pražským holubem. Modropírko si zobákem načechral pírka na křídlech a začal se nafukovat. Rostl a ještě rostl, až byl veliký jako kočka, potom jako pes a nakonec jako malé letadlo. Modropírko letěl s Davidem nad Prahou. Z výšky vypadala jako stavebnice, kterou měl domav krabici.

Jejich první zastávka byla ve věži katedrály na Pražském hradě. Ve věži byly zvony, které Davida ihned uchvátovaly. Pořádně si je prohlédli. David přitiskl k jednomu zvonu ucho, aby slyšel, jak duní. Také se pohoupali na lanách, na kterých zvony visely. Zoknav se se podívali ještě na okolí. David nakonec usoudil, že se by se jeho Žlutý lev nezatoulal. A tak se vydali do ulice s názvem Nový svět. Zde jsou domy hodně staré

a maličké. Cesta mezi nimi je dlážděná kameny oválnými a hladkými. Modropírko je nazývalo kočičími hlavami. David a Holub se na nich přehledně zaskákali. Zažili zde i malé nebezpečí, a to když na Modropírka skočil veliký zrzavý kocour, ale David ho statečně zastránil. Tak vzniklo nové přátelství. Modropírko byl dojatý z toho, že má nového lidského přítele. Navzdíká kamarádství s podalík řídlo aruku.

Další zastávkou byla Nerudova ulice, „která je plná malých krámků a turistů, kteří tu nakupují. Čepice, dřevěné loutky, šátky, náramky a náhrdelníky, sklenice a pivo, mýdla a ořechy, tužky, dřevěné hračky, pohlednice a ještě spousty jiných věcí.“ (Ježková, 2008, s. 22) Zde Modropírko Davidovi vysvětluje, co jsou to domovní znamení. Jsou to namalovaná nebo do kamene vytesaná zvířata, lidí nebo věci. Označovaly se tak dříve domy, když ještě neměly čísla. Izde zažijí dobrodružství, když se David snaží vylovit ze škvíry klíč, který podle Modropírka každou noc otvírá bránu, z níž vycházejí strašidla. Škvírou David spadne do sklepa. Bouchání nad dveřmi se bude upozorní a přijdou tevé řít „tlustá zlápaná skošťem vruce.“ (Ježková, 2008, s. 26)

Jejich hledání pokračuje dál. Modropírko seznámí Davida se jeho kamarádem vodníkem Šupinkou, u kterého si dají vyhlášenou zmrzlinu. Vodník zašmátral hluboko ve vodě a vytáhl světle zelenou zmrzlinu, vonavou jako jablko nové lístky. Jako jarní vzdoušek. Jako cukrový prach. Stejně lahodně jako voněla, zmrzlina taky chutnala. Ani Šupinka Žlutého lvanu neviděl, a neasměroval dvojici k Bruncvíkovi. Sochary tíře Bruncvík stojí na mostní pilíři Karlovamostu. „Hlídat se zlatým měčem v pravici, druhou rukou se opírá o velký štít se znakem města Prahy a u jeho nohou se krčí kamenný lev.“ (Ježková, 2008, s. 32) Holub David seznámí spověstí, kdy Bruncvík se vydal do světa hledat znak, jaký žádná jiná země nemá. Došel na místo, kde lev zápasil s drakem. Bruncvík lvu pomohl. Lev potom rytíře na cestách věrně provázel, až došli zpět do Prahy. Od těch dob mají Čechy ve znaku lva. Aleani rytíři David a nepověstí. Tentaké Žlutého lvanu neviděl.

Přátelé se vydali k Vltavě. Dostali chuť se projet po řece. David jim poskládal z novín parník, sníž si vesele vyjeli po Vltavě. V tom někdě jejich loďku zastavil. Byla to mořská panna z Karlovy ulice. Mořská panna si chtěla s Davidem a Modropírkem pohrát, tak je houpala a houpala, až přehřela loďku. Modropírko stačil odletět, ale David spadl do vody a kdyby nebylo labutí, tak by se snad i utopil. Ty potom Modropírka upozornily, aby na Davidův vztělší pozor.

Jako poslední nápad, jak Žlutého lvan najít, navrhl Modropírko navštívit na Starém židovském hřbitově moudrého židovského učence, rabína Löwa. Žil před mnoha staletími, ale přinezvěřdo opravdy. Sedí uvnitř svého náhrobku a studuje moudré knihy. Lidé za

ním chodí a nosí mu svá p řání napsaná na papírcích. Na h řbitově se p řátelé rozd ělili a hledali náhrobek rabína. P řipátrání David narazil na starého pána, kterému se sv ěřil, že hledá svého Žlutého lva. Ten mávl rukávem svého černého pláště. Nad h řbitovem se zatmělo a zablesklo se. Najednou se v celé zahrad ě objevili lvi z celé Prahy. David prohlížel lvy jednoho po druhém, a abys byl jistý , že žádného nep řehlédla nevynechal, začal je počítat: 1, 2, 3.... a dostal se k číslu 9999. Ale jeho Žlutý lev mezi nimi nebyl. Rabín Löw mudal alespo řradu – jeho Lev se objeví, až bude čas. Když tedy mezi těmi všemi lvy David nenašel toho svého, napsal p řání najít ho na pergamen. V tom se vedle něho objevil Modropírko, který Davidovi pov ěděl, že našel náhrobek rabína Löwa. David mu vypověděl, co se mu před chvílí přihodilo.

Jelikož už měli po tom všem hledání hlad, sedli si na Starom ětské nám ěstí a pochutnávali si na rohlíku. Davidovi začalo být smutno, protože tatínkovi, ať už Modropírko prorozveselení vzal na divadlo, jak říkal Pražskému orloji. Dv ěokénka nad orlojem se otev řela a jeden po druhém z nich vyhlíželi d řevění pánové ve starodávných šatech. Najednou se stalo, co David vůbec ne čekal. Celé obecní nám ěstí ztuhlo úžasem. Zorloje vysko čil Žlutý lev. Velké radni ční hodiny ve věži začaly odbíjet nový čas. Čas splněného p řání, vzpomněl si David na moudrého rabína. „Den kon čil a s ním i dobrodružství.“ (Ježková, 2008, s. 56) Nastalo lo učení David a šolubem Modropírkem. David si utřhl párnice zot řepané záložky svých kalhot a mezi prsty je zkroutil do š ňůrky. Tu uvázal Modropírko v nalevou nožičku jako mašli čku. I Modropírko cht ěl Davidovu památku načodát, ale ten už si dávno odholuban ěcovzal. Sáhldokapsy a ukázal modré pírkem, celé poma čkané. Ve čer David rychle usnul, unavený po celém dni. Zdálo se mu o všech dobrodružství, ať už o modré pírkem a velk ěmp řátelství.“ (Ježková, 2008, s. 58) Druhý den vyrazil David po Praze smaminkou a tatín kem. Ale ne řekl jim, že to vše už zná. Dosp ělým se přecitkově dobrodružství nevypráví.

Knihu dopl ňují obrázky – koláže od Michaely Kukovi čové. Její výtvarná práce je ověřena mnoha cenami Nejkrásn ější české knihy. Je asistentkou na VŠUP v Ateliéru ilustrace a knižní grafiky.

Knihy získala ocen ění Nejkrásn ější kniha za rok 2008. Byla také nominována na cenu Magnesia Litera, Litera za d ětskou knihu za rok 2009.

3.2 Životopisné knihy

Tato podkapitola zanevidicí, která přibližuje život významných osobností – Edice Největší Češi. Poté se zaměří na dva přední představitel této edice – Tomáš Garrigue Masaryk a Jan Amos Komenský.

3.2.1 Edice Největší Češi

Porozsáhlé televizní ankety Největší Čechy vychází z knižní edice Největší Češi.

Nakladatelství Práh se inspirovalo žebříčkem velikánů, jak je vidí národ dnes. Jednotlivé osobnosti české historie ovšem zpracovává po svém – pro děti. Dětský zájem chce probudit výpravními barevnými obrázky a přístupným textem, který se soustředí na klíčové okamžiky života a díla této osobnosti.

Edice zahájila knihou přibližující osobnost římského císaře a českého krále Karel IV., který se v anketě stal největším Čechem.

Knížky vycházejí ze spolupráce spisovatelky Aleny Ježkové a ilustrátorky Renáty Fučíkové, která novou řadu podnítila.

Podle Fučíkové (2006, s. 46) byla prvním impulsem návštěva mezinárodního veletrhu v Bologni v roce 2003, „kdy mě okouzly netradičně zpracované naučné tituly pro děti, které nabízí malým čtenářům už po celá léta například známé taiwanské nakladatelství Grimm Press. Vedle nich se jeví naše naučné knihy příliš klasické, suché, nepřitažlivé. Chtěla jsem tehdy zkusit sama vytvořit podobnou knihu – ilustrovaný životopis, textově, výtvarně a polygraficky náročně zpracovaný.“ Začala celý projekt připravovat s Martinem Vopěnkou, majitelem nakladatelství Práh.

Cílem edice je přiblížit formou přístupnou dětem činy, ideály, kontext i uvažování osobností, jež se zapsaly do českých dějin.

V edici Největší Češi již vyšly knihy s názvem *Karel IV.* od Aleny Ježkové, Renáty Fučíkové. *Tomáš Garrigue Masaryk* a *Jan Amos Komenský* Renáty Fučíkové.

Dalším největším Čechem by se měl stát *Antonín Dvořák*.

3.2.1.1 Tomáš Garrigue Masaryk

Pod jménem Tomáš Garrigue Masaryk si každý představí staršího pána s brýlemi, který byl první československý prezident. Mladou generaci zajímá hlavně na bankovce označující hodnotu pětitisíc. Tady povědomí mládeže o osobnosti TGM končí. A právě pro ně a nejen pro ně je tu knížka od ilustrátorky a v tomto případě i spisovatelky Renáty

Fučíkové. Kdesenacházíjejíjméno,najdousevždymiléaduchaplnéobrázky,coždokáže ocenit i několik zahraničních nakladatelství, se kterými tato ilustrátorka spolupracuje. Nejenknížkysoujejíláskou,dokonceilustrovala i několikpoštovníchznaků.

Zkomunikativníaaktivníilustrátorky,ježscitem ,empatií,alepřítomsvědomím autonomievýtvarnésložkyknihyspoluvytvářejelaněkolikvýznamnýchtitulůposledníchlet, seFučíkovástálevíceposouvádo pozice tvůrkyně spisovatelky. A to voblasti obrazové knihy,kdetextsícenemátuváhuadominancijako vklasickémebeletristickémrozvrhu,ale přítomsou nanějkladenyspecificképožadavky: Musíbýtúsporný, výstižnýasjasným přesahemkvýtvarnu.

Přední českáilustrátorkajedinečnýmzpůsobempředstavujenelehkouživotnípoutř T.G.Masarykaaspolusnímduležitědobí českéhistorie. Citlivětvářňujetaképrůběh rodiny žijící ve stínu mimořádného otce, průběh vnímavé a obětavé manželky a matky Charlotty. V neposlední řadě též průběh národa této země, který po staletích dosáhl samostatnostiavyrovnalsenejvyššího národa úmsvěta.

Ilustrátorka Renáta Fučíková (1964) za svou dosavadní tvorbu obdržela řadu prestižních cen z celého světa. Kromějinéhobyla v roce 1998 zapsána na čestnou listinu IBBY při UNESCO, v roce 1999 získala první cenu Bienále ilustrací v Teheránu a také několikoceněníZlatástuhazapřívodní českoutvorbu pro dětiamládež.

Knih Tomáš Garrigue Masaryk je vůbec první, která osobu Masaryka zpřístupní dětem a mládeži přijatelnou formou. Její text, který psala sama ilustrátorka, je živě propojensilustracemi blízkými jak komiksu, tak klasické ilustraci. Rozevřená kniha svou pestrostí připomene dobou noviny.

„Jasnost výkladu spojila autorka s účelným a poučným výběrem faktů, nebránila se však ani budování citově vyhocenější atmosféry připomenutím privátních dimenzí osobnosti TGM, jeho pochyb, i proher. Titul se po prázdně stal iniciální publikací širší diskuze o hodonínském rodu a kovářské strážnici československého státu.“ (Reissner, 2008, s. 17)

Jeho osobnost je v knize velkého formátu vylíčena v duchu známé Herbenovy monografie Chudý chlapec, pominuty nejsou ani dobové souvislosti.

„Snažila jsem se, seč jsem mohla, aby z té knihy vyšlo co nejvíce především dětí, které dokážou samostatně číst,“ poznamenala Renáta Fučíková. Dodala, že knížka je určena pro děti zhruba od deseti let, které si už mohou troufnout pročit seknihou samy, bez pomoci rodičů. Podle ní nejsou texty užádná cizí a těžkopochopitelná slova; i politiku se snažila vysvětlit dětem dnešní, soudobou a snadno srozumitelnou češtinou. (Majer,

[online])

Co vedlo samotnou autorku k vytvoření a přiblížení postavy našeho prvního prezidenta? „Masarykův životopis nebyl pro čtenáře mladšího věku v poslední době zpracován, střední a mladší generace má o našem prvním prezidentovi jen neúplné a často pokřivené představy. Téma jsem zpracovávala v několika krocích: nejprve jsem, pochopitelně, pročetla co nejvíce odborné literatury, životopisy, osobní vzpomínky, prohlížela mapy, dobové fotografie, debatovala s přáteli. Vytvořila jsem si velmi podrobné zápisky a z nich potom jakousi maketu, kostru celé knihy. Podle makety jsem tedynapsala text: jazykem poměrně stručným, srozumitelným a přístupným desetiletým dětem.“ (Fučíková, 2006, s. 46–47)

Knih sestává z pětaticeti kapitol, jež v názvech většinou nesou geografické určení. Až na výjimky věnované Masarykově cestě přes Rusko do USA v roce 1918 a vzniku a charakteru Československa dodržovala autorka zásadu „co kapitola, to jedna strana“. Členění knihy je chronologické, což podporuje i časová osa probíhající v záhlaví stran publikace.

„Charakterizace TGM, jeho činů a významu pro český stát je historicky korektní, byť nutně zjednodušující. Vítanou dimenzí dobrodružství pro dětského čtenáře reprezentují pasáže o rukopisných bojích či hilsneriádě, ale i úvodní kapitoly vykreslující ne příliš konvenčního studenta Tomáše či nejvčetnější parabolu připomínající, že synkočího se dobral pozice, které jsou vestátě nejvčetnější.“ (Reissner, 2006, s. 27–28)

Koncepce knihy je zajímavá, ne příliš obvyklá, přesto velmi přehledná. V knize se pojí psaný text, ilustrace a komiks. Všechny tři složky dohromady mají ucelenou formu a navzájem se doplňují.

Knih začíná ve střední Evropě v roce 1850. Právě v tomto roce se narodil malý chlapec, jehož rodiče dali jméno podle nejbližšího svátku – Tomáš. Tehdy nikoho nenapadlo, jak Tomáš svými názory a činy změní svět a že by jednou mohl stát v čele celé hostáti.

S narozením Tomáše Masaryka příběh putuje na jižní Moravu, přesněji do Hodonína. Otec Tomáše Josef byl Slovák, maminka Terézie byla z poměrně chudé hanácké rodiny. Pracovala jako kuchařka. Byla citlivá a zbožná. Tomáš vyrůstal se sourozenci, mladšími bratry Martinem a Ludvíkem, kterým byl dáván za vzor. Nejmladší bratr a také sestřička zemřeli brzy po narození.

Rok 1861 a budoucímu prezidentovi je 11 let a má spoustu zálib. Vlastnil jednu knihu – Tvář zrnalectví: návod, jak určovat povahu lidí z tvaru jejich čela, brady, nosu. Celé dny pozoroval spolužáky, až se sním nakonec nikdo nechtěl přátelit. Později sbíral alespoň brouky a květiny a pověšil na zdi čerechseu čilnázpaměť obsahy pět účených knih.

Z čejkovické školy se dostal čtrnáctiletý Masaryk do Vídně, kde se měl učit zámečnickem. Zde si snikým nerozuměl a utekl zpátky domů. V Čejkovicích se stal pomocnému čitelem. Místní farář však směřoval Tomáše výš, přemluvil ho, aby studoval na gymnáziu v Brně. Byl pilným studentem, ale po pár konfliktech ho vyhodili. Osud Tomáše opět přivál do Vídně, kde dostudoval gymnázium a přihlásil se na vídeňskou univerzitu, na přednášky z jazyků, filozofie, estetiky a psychologie. Zde se Tomáš seznámil s dcerou svého profesora české literatury Zdeňkou Šemberovou. Byla starší než on, vzdělaná, dovedla odvážně přemýšlet. Rád si sni dopisoval. Jenže on hledal přítelá kolegu, onalásku.

Přišes rok 1877 a Masaryk jako šestadvacetiletý dostudoval, poté odjíždí se svým studentem do Itálie a později, společně pak odjeli do Německa a zapsali se na univerzitu v Lipsku. Bydleli v penzionu paní Goeringové.“ (Fučíková, 2006, s. 8) Ve stejném penzionu bydlela dříve tři roky Charlotta Garrigue z New Yorku, studovala na konzervatoři klavír. Vztah Tomáše k Charlottě postupně sílil. Tomáš si uvědomil, že nechce jinou než ji. Zanedlouho se zasnoubili.,,15. V březnu se snoubenci slíbili láskunacelý život. Dcera brooklynského ředitele pojišťovny – klavíristka Charlotta a syn hodonínského kočáře – filozof Tomáš.“ (Fučíková, 2006, s. 9) Na důkaz rovnoprávnosti jejich vztahu udělal Tomáš něco, co je dodnes neobvyklé: přijal ke svému jménu Charlottino příjmení a podepisoval se PhDr. Tomáš Garrigue Masaryk. Od roku 1878 je tedy z doktora Masaryka ženatý muž. Charlotta byla krásná a moudrá. Milovala matematiku a přesnost, přesto byla nesmírně citlivá, zbožná a neměnila své názory. Nikdy nelhala. Pravda byla jejím životním přesvědčením. Byla také vzdělaná. Pro Tomáše byla Charlotta oporou i společnicí. A co by to bylo za manželství, kdyby se nedočekalo dětí. Rok po svatbě se Masarykovým narodila dcera Alice. O šest měsíců později se narodila nejmladší Olga, tatínkův miláček.“ (Fučíková, 2006, s. 18) Jelikož neměli peněz nazbyt, přijal Masaryk místo na pražské fakultě, která vychovávala budoucí filozofy. Mládež byla s Masaryka nadšená, protože se netajil svými omyly, vybízel studenty k rozhovoru a debatě. Byl starším přítelem, který pomáhal mladším u najít cestu k poznání.

Masaryk sedlouhovyhýbalpolitice,zajímalahojen v ěda.Alevletech1889–1891 „do parlamentu kandidoval i Masaryk: stal se poslan cem v říšském parlamentu, pak i v českém zemském sn ěmu. Hájl zájmy student ů a d ělníků, prosazoval právo žen na vysokoškolské vzd ělání.“ (Fu číková, 2006, s. 16) Čas plynul dál a Masaryk se musel vyrovnat sn ěkolika p řekážkami ve svém život ě. Sta čilo, aby řekl n ěco, co ostatní neuznávali, a byl ohe ň na st řeše. Masaryk se však nikdy nevzdal a všem problém ům se stavil čelem. Zjeho d ětí vyr ůstali dosp ělí lidé, se svými záliby a problémy. Tatínka milovaly, ale se svými problémy se sv ěřovaly mamince. Dcera Alice byla první ženou na pražské univerzit ě, která získala doktorát z historie. Syn Herbert m ěl velké malí řské nadání, vystudoval pražskou Akademii um ění. Rád sportoval, hrál hokej, vesloval. Nejmladší Olga studovala filozofii, hrála tenis, je zdila na kole, plavala. Janovy studijní výsledky, také díky hilsneriád ě, nebyly nijak oslnivé, ale p řestop ůjde votcových stopách avstoupídopolitiky: stanese vyslancem v Londýn ě, pozd ějim ministrem zahrani čí.

V dob ě první sv ětové války Masaryk opustil Prahu společně s Olgou. Zastavili se v Benátkách, v Římě, v Ženev ě, kam za nimi p řijel p řítel a člen Maffie, právník Edvard Beneš. S sebou p řivezl varovný vzkaz - Masaryk má být p řinávratu do vlasti zat ěčen. Cesta zpátky mu byla tedy uzav řená. Masaryk byl dokonce obvin ěn z velezrady a vyzv ědačství ahrozilamupoprava. V této dob ě mu v Praze zem řel natyfuš syn Herbert a Jan musel do armády. Poslední ranou pro rodinu bylo zat ěčení Alice, která se stala rukojmím za svého otce, čekal ji žalá ř, možná i smrt. Na Charlottu tyto rány osudu p ůsobily velice neblaze, podepsalysenajejímzdraví.

Po útocích nejennasvou osobu se Masaryk uchýlils dcerou Olgou do Anglie. Zde jen málokdo v ěd ělo českém národu a o jeho boji za samostatnost. Masaryk tedy pronajal malý krámek na nejrušn ějším nám ěstí Londýna, kde rozdával knihy a letáky o Čechách. Tak moderní postup by obstál i dnes. B ěhem války se snažil Masaryk co nejvíce podporovat svou rodnou vlast. Dokonce se vydal i za československými vojáky do p říkopů. Takže nikoho nep řekvapilo, když v roce 1918 byl zvolen na prezidents ké místo Tomáš Garrigue Masaryk. Masaryk setedy podlouhéd ob ěvrátil zp ětdosv ěvlasti, kde ho bouřliv ěp řivítal český i slovenský lid. Oby čejní lidé zdavuhomilovali, vzhlíželi kn ěmu, říkali mu Tatí ček Masaryk. Jeho manželka zatím trávila sv ůj čas v sanatoriu pro duševn ě nemocné. Masaryk se sn ěsnažil trávit, conejvíc času, ale prezidents ké povinnosti ho vžd y od manželky odvedly. Charlottazem řela 13. kv ětna 1923.

Tak jak byl bou řlivý soukromý život Masaryka, byl bou řlivý život i v celém Československu. Všude vlád lzmatek, demokratický stá tse vytvá řel pomalu. Vlajka, znak

ahymna, státní symboly, kterým měly upevnit Československou republiku. Náladavzemise konečně uklidnila. V celé zemi se rozvíjel průmysl. Pro každého bylo zatím dost práce. Vznikaly velké výrobní společnosti, české zboží se vyváželo do celého světa. Nápis MADE IN CZECHOSLOVAKIA byl zárukou nejvyšší kvality. „Československo se rozvíjelo vdychu Masarykových názorů na životní styl. Vznikaly nové vysoké školy, každé větší město mělo nejméně jednu střední školu, mládež studovala v moderních slunných budovách, stavěly se velké tělocvičny, stadiony, hřiště, koupaliště.“ (Fučíková, 2006, s. 37)

Jenže každý člověk stárne, takže i na Masaryka dolehla tíže jeho věku. V prosinci roku 1935 se jeho zdravotní stav prudce zhoršil a byl donucen opustit místo hlavy státu. Před svým odchodem doporučil svého nástupce – Edvarda Beneše. Dožíval na zámku v Lánech, kde 14. září 1937 zemřel. Byl pochován vedle svého milované ženy Charlotty. Tak skončil jeden nešednější život, jedna životní pouť muže, jenž dokázal hýbat světem.

OSOBNOSTIVKNIZE

První osobností je nakladatel Jan Otto, který v době seznámení s Masarykem plánoval vydání velkého slovníku – souhrnu všech tehdejších vědomostí. Masaryka požádal o vedení jeho redakce.

Naaféru rukopisů na začátku 19. století upozornil Jan Gebauer, který odhalil v určité obou rukopisy – Václava Hanku a Josefa Lindu.

Do Ruska pozval Masaryka jeden z největších spisovatelů doby – Lev Nikolajevič Tolstoj. Ten byl známý svým názorem, že z Ruska nemá odporovat. Masaryk však uvažoval jinak.

Prezident Masaryk kromě Ruska zavítal i blíže. Obdivoval nádhernou slovenskou krajinu poblíž Martina. Poznal osobně slovenského buditele Svetozára Hurbana Vajanského a seznámil se s Jozefem Škultétyem.

Tomáš Garrigue Masaryk navštívil také Bílý dům. Masaryk získal od prezidenta Thomase Woodrowa Wilsona podporu pro osvobození Čechů a Slováků. 18. října 1918 vyhlásil ve Washingtonu Wilson nezávislost Československa. Toho dne odmítl americký prezident dojednání míru s rakouským císařem na úkor Čechů, Slováků a Jihoslovánů.

Ani v uměleckém světě nebyl Masaryk neznámý. Se synem Janem navštěvoval mnoho let dům Karla Čapka, kde se každý pátek scházela řada vynikajících spisovatelů, herců, výtvarníků. Čapek s vásetkáním prezidentem shrnul do knihy Hovorů T.G.M.

MÍSTO A UDÁLOSTI V KNIZE

Masaryk se svou rodinou zašel do Národního divadla, které bylo právě obnoveno po strašném požáru.

Praha v tomto období také přečkala povodeň. Vltava se vyléla z koryta, zaplavila centrum, pobořila Karlův most. Obyvatelé se z povodně vzpamatovali vcelku rychle. Opravili poničené domy a město se pomalu rozrůstalo. Nezapomínali, že se musí také bavit. Navštěvovali výstavy, například Zemskou jubilejní výstavu v Královské obouřenebo Národní muzeum stajemnou kostrou velryby. Svezli se elektrickou tramvají a zhlédli Křižíkovu světelnou fontánu.

Masaryk jako prezident přesídlil na Pražský hrad, oněmž kdysi prohlásil, že je to jen hromada kamení. Za prezidentování Masaryka prošel Hrad velkou obnovou. Svěpodobně se konečně dočkala Katedrála sv. Víta.

Všechno překlínědo jednou končí. Kulturní život Čechů a Slováků dostal ránu. A nejen on. 28. června 1914 byl skupinou srbských teroristů spáchán atentát na Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii. Válka byla již na dosah. 28. července 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku válku. Císař povolal do armády všechny schopné muže. Byla to dlouhá, krutá a ničivá válka, která se zapsala do historie jako 1. světová válka. Nic už nebylo jako dřív.

„Ilustrace tvořící zcela rovnocennou součást knihy jsou s ohledem na dětského recipienta často spojeny do miniaturních komiksů, jejichž forma umožnila fučkové užití i humoru a nadsázky. Zajímavým výtvarným prvkem dokreslujícím celkovou podobu knihy jsou také bordury lemující jednotlivé oddíly textu, které odkazují na slovácký folklór spojený místy Masarykova narození a dětství, na secesi a symboly prvního československého státu.“ (Řeřichová, 2007, [online])

Ocenění si zaslouží pravdivé informace prostupující celou knihou. Autorka cituje použité prameny v úvodu knížky. Pokud tedy čtenáře zaujme život Tomáše Garrigue Masaryka nebo život v Československu, lehce si vyhledá další informace.

Další významné plus pro knížku je propojení dnes doba známých mezipředmětových vztahů. Knihu, se kterou se ožíví hodina dějepisu, se využije i v českém jazyce - jména jako Otto, Tolstoj, Čapek, Gebauer, Linda, Hankapatrišur čítědo hodin literatury. I hodina zeměpisu může být obohacena. Na kolika místech na světě je zmínka o Masarykovi. Knihou by neměly chybět žádné knihovny čtenáře českého jazyka.

Kniha byla nominovaná na knižní cenu Magnesia Lite pro děti a mládež 2007, získala Cenu učitelů za přínos rozvoji čtenářství – SUK 2006 a Zlatou stuhu 2006 za literaturu faktu a uměleckou literaturu pro mládež.

3.2.1.2 Jan Amos Komenský

Další knížka Renáty Fučíkové s názvem *Řídá dělo historie, shodou okolností i o všem znovu líčí osudy evropsky proslulého Jihomoravana. Slovo i obraz autorka v této knize nejvíce věnuje životům a dílům moravských filozofů a pedagogů, moudrému humanistovi nelehkého osudu, kteří se vztahují významné pedagogické školy, koncepce, filozofická směřování, ale také filantropické společnosti, jako je například česká škola Jana Komenského.*

Jedná se o jednu z nejvlivnějších českých prací pro děti a mládež současnosti. Finální podobě textové i obrazové složky publikace předcházelo důkladné studium faktografie, Komenského děl, ale i snaha o pochopení genia loci teritorií s Komenským spojených.

V duchu Komenského multilinguálního konceptu je knížka trojjazyčná, což signalizuje už titulní strana: Český název doplňují anglické a německé podtituly *Život v obrazech*. Přestože kniha spadá do oblasti krásné literatury, umělecko-naučné literatury, nelze úplně přehlédnout pedagogicko-didaktický podtext.

Na dvou desítkách dvoustranné černé knížky se odvíjejí příběhy z Komenského soukromého života, obrazy z jeho tvorby a nechybí ani glosy ze evropských dějin. Řád každé dvoustrany je pevný: téma uvozuje citát z Komenského díla. Tyto citáty mají funkci kapitol, mohou však skýtat rovněž určitou interpretační instrukci, metaforické předznamenání děje. V celé publikaci se vyváženě střídají pasáže naučného charakteru se motivně laděnými místy. Výjevy z pohledu milované manželky Dorotky zachytila Fučíková v temných barvách, dominuje pohled do otevřeného hrobu prostou, nezdobenou rakví, jakoby zde ležela jen oplákaná žena, ale také zmařená naděje exulanta.

Atmosféra jednotlivých obrazů je nastavena primárně výtvarně. Na jedné dvoustránce dokáže autorka zachytit i několik obrazů současně, aniž by se nějak rušily. Fučíková Komenského zachycuje nejen jako didaktika a filozofa, ale hlavně jako muže zkoušeného ranami osudu, muže s velkým srdcem a laskavostí.

Nepochybně se autorka vyvarovala pojetí knihy jako encyklopedického výkladu. Za což si zaslouží obdiv. Jistě tím přiláká ke knize i mladší recipienty. Nepřetěžuje zbytečnými historickými fakty, ale pro přiblížení dějinných a osobních mezníků používá textovou výtvarnou zkratku.

Vícejazyčnost (opřeklad se postarali Markus Pape a Anna Bryson) koresponduje snázory Komenského navýukucizích jazyků a vybízí k dalšímu využití.

Knižka přehledně řeší horizont dětských čtenářů a osloví i starší adresáty. Ukázkou toho může být malý Jan, který se ptá „Co je tam nade mnou? Co okolo mne? Co je ve mně? Proč dýchám? Proč žiju?“ v úvodu nadepsaném výrokem „Život nám nebyl dán krátký, my ho jen krátkým činíme“.

Sama autorka věří, že nejenom děti, ale i dospělí knížka emotivně osloví, že všem přiblíží postavu Jana Amose Komenského a přijmou osobnost naší filozofie a pedagogiky jako fučíkovou. Výpravné knižní novince byli 1. října 2008 zakotvili herec, recitátor a pedagog Alfréd Střežek, hudební skladatel a pedagog Josef Krček a Petr Martínek, pedagog, jenž jako první získal ocenění „Zlatý Ámos“ ve známé soutěži pořádané Dětskou tiskovou agenturou.

Filozof se ve svých úvahách nezaobíral jen pedagogikou, ale podrobil kritickému zkoumání například i politiku. Nutno podotknout, že jeho myšlenkami by se mohli amatéři řídit dnešní poslanci senátu. Pohled na nastavení politiky. Základem každé politiky je a musí být sebeovládání. Je však nesporným porušením, že vláda se u nás stále přibírájí lidé chabých mravů, lidé nepevní, nestálí, usilující pouze o svůj osobní prospěch.

„28. března 1592. Malý Jan leží v kolébce, jeho otci hledají odpovědi na tisíce otázek. Na konci života zanechá dílo, které bude po staletí ohromovat celý svět.“ (Fučíková, 2008, s. 1) Jan Komenský se narodil do zrovnalé doby. V první polovině 16. století probíhala vestřední a západní Evropa reformace. Měla obnovit původní smysl křesťanství a napravit poměry v církvi.

Celá Janova rodina se hlásila ku věření jednoty bratrské. Ve dvanácti letech osiřel, ujal se ho tetaze Strážnice. Jan byl chytré dítě, tak ho jednotabratrská poslala studovat do Přerova. Rektor přerovské školy měl Jana rád. Vybral mu jeho druhé jméno Amos – milovaný nebo také miláček. Později jel studovat německou vysokou školu do Herbornu. Podvouletě v Herbornu se Jan vydal na cestu do Nizozemí, tehdy nejsvobodnější země celé Evropy, která se prudce hospodářsky rozvíjela. Další studovanou vysokou školou byl Heidelberg. Po třech letech studia se Jan vrátil domů. Zastavil se v Praze a setkal se s biskupem Jednoty bratrské Janem Cyrilem. Vrátil se zpět do Přerova a začal učit ve škole, kterou sám navštěvoval. Zatím katolická církev získávala na intenzitě. Poddaní byli nuceni přestupovat na katolickou víru.

Jan se přestěhoval za prací do Fulneku a oženil se s Magdalenou Vizovskou z Přerova. Zanedlouho se měl Jan stát poprvé otcem. Situace ve společnosti se vyostřuje a Komenský píše svědění Listovédonebe. Roku 1620 – 1621 nastolila nadobrovou vládu katolická Janovišloo život. Utíkal z Fulneku a utonětušil, že svou rodinu už nikdy nevidí. Jan se ukrýval, ale zastihla ho strašná zpráva – je hozen i obědětizem řelynamor. Začal tedy usilovně psát, aby se zbavil svého utrpení a smutku. Vznikla kniha Labyrint světa a ráj srdce, o putování světem marnosti a o hlubokém klidu, nalezeném ve víře v Boha. V dalším roce byl ve Fulneku spálen všechny Komenšké hospisy.

Jan se podruhé žení. Bere si Dorotku, dceru biskupa Cyrilla. Dne 4. února 1628 opustila českou zemiskupina členů jednoty bratrské. Byl mezi nimi i Jan Amos Komenský se svou rodinou. Příčinou toho bylo, že císař prohlásil za jediné náboženství katolické vyznání. Janova rodina se usídlila v polském Lešně. Zde napsal Jan první dvě části svého velkého pedagogického hospisu Ráj český: Didaktika – Umění vyučování a Informatorium školy mateřské. Komenský se stal po smrti Dorotčina otce jedním z biskupů. Začíná formovat myšlenku dostupného školství v šem.

Jan se vydal na cestu do Anglie. Osobně se setkal se svými obdivovateli. Dalším místem jeho cesty bylo Švédsko, kde žil v dědeka filozof René Descartes. Zpět do Lešna se vrátili v srpnu 1648. Dva dny po přijezdu zemřela Dorotka. V této těžké době se Komenský dozvídá, že Habsburkové mají nárok na české země. Ví, že jeho cestou muje navždy zavřená.

V květnu roku 1649 se Jan Amos oženil potřetí, s Janou Gajusovou, která ho obdivovala a byla mu velkou oporou. Komenský se snaží vysvětlovat žákům nezajímavou, nudnou látku co nejživěji. Vzniká dílo Škola hrou. Do Lešna pronikla švédská armáda. Město do základů vypálila. Jan Amos Komenský se se svou rodinou zachránil, ale vše jeho majetek, knihovna i spisy shořely. Znovu byl bez domova. Přestěhoval se do Nizozemí. Jeho sousedem byl Rembrandt. Zde ho přátelé přesvědčili, aby shrnul své myšlenky a rady, jak napravit školy a vyučování, do velkého souhrnného díla Opera didactica omnia – Veškeré spisy didaktické. Myšlenky staré řiapůlstoletí nás dnes ničím nepřekvapují. Ve svědobě však byl převratná díkynim se Jan Amos Komenský zapsal do světových dějin jako učitel národů. Hlavním cílem Janova snažení byl spis Obecná porada o nápravě vécí lidských – De Rerum humanarum Emendatione – na kterém pracoval už dříve. Chtěl dát všem lidem naději na lepší soužití, snažil se je přesvědčit, jak je nezbytné žít v souladu. V posledních dnech své ho životase snažil ukázat světu pravdu, ale staříckého filozofa už nikdo nebral vážně. „Dne 15. listopadu 1670 zemřel

v Amsterdamu u čitel, kněz a filozof, Jan Amos Komenský. Byl pohřben v malém kostelíku v městě Naarden.“ (Fučíková, 2008, s. 45)

Knížka působila trochu nepřehledně. Na některých stránkách písmo zcela zaniká. V knize chyběl větší popis Komenského rodiny. Kniha se točí jen kolem jeho osoby. Najednou straněsedozvídáme, žemábýtotecem, na stranědruhém u mužmírajíoběděti. Je to opravduspíšeobrázkováknihanežkniha, kterou si budeme chtít ještě někdy přečíst.

Za ocenění ale určitě stojí trojjazyčnost knihy. Zvědavější děti si knihu mohou přečíst v cizím jazyce a zkontrolovat s češtinou. Studenti pedagogické fakulty jistě ocení zásady, které jsou v knize uvedeny. Informace z knihy se neztratí, zajisté se budou dát využít v učitelské praxi.

Při porovnání obou knih z edice vychází vítězně kniha o československém prezidentovi – Tomáš Garrigue Masaryk. Zdá se být přehlednější, jasnější, srozumitelnější.

Kniha získala Cenu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy – SUK 2008, 2. místo v kategorii Cena knihovníků Klubu českých knihoven SKIP – SUK 2008. Byla nominována na Zlatou stuhazárku 2008.

3.2.2 Když velcí byli kluci

Kniha životopisných próz Když velcí byli kluci od Hany Doskové je širokým výběrem mateřídouškového cyklu Když velcí byli malí (Mateřídouška ročník 53, 54 – 1997, 1998). Po vydání první knihy začala Hana Dosková pracovat v SNDK, později Albatrosu, od roku 1972 jenavolněnozeapíše svých radně pro děti. Její prózy ze života dětí i pohádkové příběhy se vyznačují velkým porozuměním pro potřeby a touhy malých čtenářů, laskavým humorem a mimořádnou schopností zprostředkovat v zajímavém příběhu i nenásilné poučení. „Byla jsem ráda malá. Dokonce si myslím, že píšu dětské knížky hlavně proto, abych si zase někdy mohla tak říci.“ (Dosková, 1994, s. 150)

Její knihy byly přeloženy do němčiny, polštiny, slovinštiny, dánštiny, švédštiny a islandštiny, takže je znají děti od Jaderského moře po nejsevernější oblasti Evropy. Hana Dosková byla po několik desetiletí i jednou z autorek našich dětských časopisů, především Mateřídoušky.

Dosková se domnívá, že kniha jako médium má určitě budoucnost. „Představuji si, že některé z příštích generací, u nás i po čítači a internetem, si zase začne

vážít možnosti vzít do ruky tištěnou knihu a brát to svým způsobem jako dobrodružství.“ (Hutařová, Hanzová, 2003, s. 32)

„Jestli sis přečteš srdce a doopravdy přeješ, pak jeto svět mládeže přístupný. Aby ses našel, třeba neděle nic, co bychom museli před dětmi schovávat. A to by bylo nejlepší.“ (Doskočilová, 1994, s. 151)

Hana Doskočilová není příliš komunikativní člověk a rozhovory poskytuje pouze v krajních případech.

„Dětem o dětech – takové je krédo jedenadvaceti příběhů, které sepsala Hana Doskočilová a shrnula v knize *Když velcí byli malí*. Rozvede je v stručné formě, sdílí úrazem na hravost a bezelstnost světa malých jsou představeny dětské osudy osobnostní, které pohnuly dějinami či se výrazně zapsaly do kulturních a vědeckých analýz. Úsměvnou publikaci sdělnými narativními ilustracemi doprovodil Gabriel Fiščík.“ (Reissner, 1999, s. 14)

Autorka pracovala s historickými materiály volně: někdy rozvíjí skutečně doložené události, jindy vymýšlí různé dětské nebezpečnosti spojené s tím kterým autorem. To vše se doplňuje a vzniká idea všech příběhů, tj. zdůraznění toho, že i géniové byli ve školních letech rošťáci. Více než čímkoliv jiným se zabírali lumpárny, plánovali taškařice a čertoviny. Tak lze pozorovat hrdinu smnožstvím lidských chyb, hrdiny sympatického svými nedostatky stejně jako v úlipopřekonávání překážek.

„Pojetí génia jako obyčejných zlobivých kluků podporuje v dětech ideu, že není lepší chabějších mezí, že šanci mají vždy všichni.“ (Reissner, 1999, s. 15)

Výběr osobností odpovídá přibližně znalostem desetiletých dětí. Měně známí jim budou pravděpodobně Jan Kašpar Deburau, Marc Chagall, Miguel de Cervantes, Albert Schweitzer. V časopisecké verzi jsou navíc zařazeni ještě Marie Curie-Sklodovská a Roald Amundsen.

V některých kapitolách předpokládá Doskočilová určitě předchozí znalosti. Například text popisující dětství Antoina de Saint-Exupéryho vyžaduje k plnému porozumění znalost obsahů nejznámějšího díla *Malý princ*.

Autorka se snaží dětem představit osobnosti nejen jako veličány, kteří významně zasáhli do vývoje lidské společnosti, ale zároveň je přiblížit jako obyčejné lidi z masa a kostí, zbavit je nadpozemskosti a zbožštění, s jakým jsou obecně vnímáni. Tím, že je staví čtenářům na úrovni, dává dětem možnost srovnání. Účinek je značně motivující, každý může být jednou Mozartem, Einsteinem nebo Kolumbem. V každém podíl na jejich

úspěchu tvoří v podání Doskočilové především v úle. Výjimečnost je jim zčásti vrozena, své dovednosti však dále rozvíjí, jsou vytrvalí ve svém úsilí, přesvědčení a odhodlání. Překonávají rozličné nesnáze, nepochopení a základy z strany nejblížeššího okolí.

Důležitý je také přístup rodičů, případně prarodičů. Vždycky jenablízku alespoň jeden, který se potomkům zastane a podpořího v jeho úsilí.

Představované osobnosti přibližuje dětskému vnímání také používáním jejich zdrobnělých jmen, tak jak byli jako děti slovovaní rodiči, kamarády. Kryštof Kolumbus je Kryšťufek, Jules Verne Julek, Wolfgang Amadeus Mozart Wolfi. Domácká oslovení nedotknutelných hrdinů dospělé spíše pobaví. Kryšťufek je ale malému čtenáři rozhodně bližší, lépe se jí představit, snáz se sním jako s vrstevníkem dokáže ztotožnit.

V rovině jazykové je kromě používání zdrobnělin dalším prostředkem zpřístupnění především dialogizace. Smyšlené rozhovory slavných dětí s rodiči a kamarády nejen oživují vyprávění, ale pomáhají rovněž dotvářet obraz literárních postav. V přímé řeči jeho vtipní protagonisté jsou časným jazykem, stejným, jakým mluví dnešní děti.

Setkáme se i s dalšími jazykovými prostředky, jimiž se vyznačuje autorský styl Hany Doskočilové. Jsou to originální, a často vtipná, přirovnání - Hlta stránky u čebnic a naučných slovníků jako Otesánek Jelita (s. 167); zima jako oltářem (s. 170); kuchyňka malá jako dírkavý syru (s. 171); Bylo jich v tom domě jako tulipánů na záhoně (s. 173); Víra je jako elektrický proud a náboženství jako přístroje, které tu nadílně vyrábíme. (s. 174); skotačení v zámeckých zahradách mělráda sitak jako mouchu v polévce. (s. 175) Stejnou funkci v textu mají časté řečnické otázky, například Do čkalsejí opravdu? (s. 180); Ale kdopak ví? (s. 181); Jak mohlfarmářský synek něco takového dokázat? (s. 182). Prousnadnění porozumění se opakují stejné výrazy, „[...] mořská hladina však není docela rovná, jedokulata.“ Akdyž jemoředokulata, musí být dokulata i Země. (s. 183).

Kniha Když velcí byli kluci přináší dětem vhodnou formou cenné informace o slavných osobnostech. Výstižně je seznamuje s jejich přínosem společnosti, rozšiřuje jim okruh všeobecných znalostí. Stejnou měrou je motivuje k vlastní práci, rozvíjení zájmů, snaze být úspěšný a prospěšný. Beletrizační složka prózy po stránce jazykové plně odpovídá předpokládanému okruhu dětských recipientů. Autorka k nim mluví jasně, stručně, živě a vtipně.

Podle Chaloupky (1999, s. 85 – 86) jsou děti již unaveny přeždobenou uměleckou a naučnou literaturou, uraženy tím, že jim ponaučení autoři obalují čokoládou. V knížce Hany Doskočilové se hraje fair. Jestliže v záhlaví epizod jev erzátkami napsáno, že Einstein byl fyzik a Deburau mim, není to poučování, je to vstup k vlastnímu textu.

Čtenářví, na čem je. Ale je zde jeden velký limit, on němž autorka ovšem věděla: Všechny 21
gěníů z její knížky je mužského pohlaví, takže identifikovat snimi se může jenom kluk.
Nebylo by na škodu udělat stejnou knížku o tom, když „velké byly malé“. 21 takových žen
by se vesměs četly čtenářům.

Knihy od těchto, z kterých vyrostli malí ři, objevitelé, spisovatelé, hudebníci... Co
příběh, to jiný dětský osud. Jiné příběhy, jiné trápení, jiné šťastné náhody. Jen jedny mají
všichni společné: Stáli si na svém. Navzdory osudu dělali vždycky to, co je zajímalo, co
dělali rádi, a o nich ho sít nedalo rozmluvit. (Dobrošilová, 1999, s. 5)

Nazáčátku knihy autorka čtenáře oslovuje a navazuje tím vazbu, na konci knihy
je její podpis, což působí, že má autorka opravdový zájem, aby se kniha čtenáři líbila, aby
si společně s knihou odnášeli určitý zážitek.

A o kterých důležitých jednadvaceti mužích knihy?

O Kryštofu Kolumbovi, který kdyby poslechl tatínka tak seděl celý život
utkalcovské hostavce a potom kdyby objevil Ameriku?

O Thomasi Alvi Edisonovi, v dětství přestěhovali, později vynálezci... Tomby dítě
s velkou hlavou a špatnou pověstí. (Dobrošilová, 1999, s. 10)

Jako ranhoji odchodil v dětství tatínkem Miguel de Cervantes.

O Johannu Sebastianu Bachovi, jenž pocházel z muzikantské rodiny. Každý
u Bachů hrál. „Po letech se dávná pověra do písmene vyplnila, Johann Sebastian byl
opravdu ze všech Bachů nejlepší. Jeho hudba je uhrančivá, ale zároveň velice přátelská.
Kdo ji třeba jenom na půl ucha zaslechne, už ji nepřestane poslouchat.“ (Dobrošilová,
1999, s. 22)

Jako malý si Charles Darwin dokázal vymyslet cokoli, byl to takový malý Baron
Prášil.

To, co si Jan Amos Komenský jako malý kluk vysnil, se mu v dospělosti podařilo
realizovat.

Jméno Marca Chagalla je méně známé, o to zajímavější je jeho příběh. Pro své
povolání se rozhodl naštěstí a nikdo mu to už nikdy nerozmluvil. Však by to také byla
velká škoda. Mezi malíři by tak chyběl jeden podivuhodný kouzelník, mistr uhrančivých
barev vykladač snů.

Wolfgang Amadeus Mozart byl zážračně dítě, které ale často stonalo... Wolfgang
Amadeus Mozart zemřel ve věku pouhých třiceti šesti letů. Už docela chudý. A že bylo
tenkrát ve Vídni špatné počasí, provázal ho za rakví jen větrný oříšek... (Dobrošilová,

1999, s. 38) V této kapitole vystupuje personifikovaná postava panenky Nanny, sníž skladatelovasedst řičkarozmlouváaspolečněsebojójehoosud.

Svému černému praděděčkovi byl podobný Alexandr Sergejevič Puškin. Jako malémumutoaledostvadilo,později pochopil,žebýtodlišnýnenínaškodu.

Kdoby si představilnašehonejznámějšíhopohádkařeHanseChristianaAndersena sjehlouvruce?Aleano,malýHansšilrádprosvéloutkyšatičky.

Rembrandt se od malíčka toužil stát malířem obrazů, jediný tatínek tomuto oboru příliš nevěřil, nechtěl mít ze syna jen tak nějakého mazala. Ale Rembrandt měl zase svou celou svou velikou rodinu. Tatínek se nakonec bál naprosto zbytečně. Za jménem Rembrandt se skrývá jídla, které zanečistojí. Každý jeho obraz skrývá nějaké tajemství.

Než Albert Einstein začal mluvit, trvalo ten nějaký ten pátek. Později to nebylo o nic lepší. Navšemělhodněčasem. Adíkytomuseznějstalsvětoznámývědec a fyzik. Přece jen za formulování teorie relativity se potřeboval hodně času a trpělivosti.

Jelikož maminka Michelangela byla často nemocná, byl jako malý vychováván v kamenické rodině, kde se seznámil se svým budoucím povoláním – sochařinou.

Druhé jméno, o které si čtenáři jistě rozšíří obzor, je Albert Schweitzer. „Stal se pastorem jako jeho tatínek. Byl mistrem ve hře na varhany, tomělzasepoděděčkovi. Ale ve třiceti letech se rozhodl vystudovat medicínu, aby mohl kdesi na druhém konci světa léčit malomocenství. To chce pořádnou dávku odvahy!“ (Dosková, 1999, s. 62)

Jan Kašpar Deburau, další ne tolik známé jméno, pocházel z rodiny kejklířů, kde byl ale ze všech členů největší nešika. Ze všech pierotů byl nejsmutnější, a přesto se mu obecenstvo nejvíce smálo. A taky ho milovalo! Stal se hvězdou. Miláčkem Paříže, největším z pierotů.

Jules Verne byl obyčejný kluk, jako každý. Na jedné straně to byl vzorný žák, na straně druhé dobrodruh, kterým zůstal až do smrti. Jeho dobrodružnou povahu můžeme identifikovat v jeho fantastických dílech, kterýchnapsalcelkem63.

Charlie Chaplin už jako malý vystupoval v kabaretu. Jeho život ale nebyl jednoduchý. Tatínek se opil a maminka se později z všeho zbláznila.

Jako malý hodinář, jako velký podnikatel, s jehož jménem se pojí velká značka, Henry Ford. „Z Henryho se sice nestal hodinář, zato v Detroitu založil velkou továrnu na auta, která den od dne rostla.“ (Dosková, 1999, s. 80)

Antoine de Saint-Exupéry se mohl stát rozmazleným chlupcem, protože žil ve společnosti své matky a svých tet, které mu plnily vše, čemu ona očích viděla. I když psal krásné příběhy, chtěl se stát pilotem a vynálezcem. Osud mu věřil sice krátký život,

oni však splnil vše, po čem jakomalý toužil. Stal se pilotem, přispěl k mnoha zlepšením v letecké technice a nikdy nepřestal psát napínavé příběhy, kterých zažilionsám hodně.

Pablo Picasso kromě malování miloval bytčí zápas a pozorování holubů. Jako dítě maloval jako dospělý. Ale jako dospělý maloval jako dítě. Stvořil si svůj vlastní svět! V obrazech, v sochách i v keramice...

Jak začal cestovat? Jak se dostal k jazzu Louise Armstronga? V polepšovně. Odtud si totiž odnesl první trumpetu a taky svoji první řezdívku: Satchmo. Což znamená velká huba, nebo jestli chcete, úsměv od ducháku... (Doskočilová, 1999, s. 93)

Každý dětský osud je napsán poutavým způsobem. Příběh není dlouhý, přesto si z něj čtenář odnese určitý odkaz. Pro mnohé čtenáře bude kniha impulsem pro další hledání. Ti jména jsou zde méně známá, takže bude jistě potřeba vyhledat si další informace pro souvislosti, o kom autorka vlastně píše. I po grafické stránce dostává kniha pochvalu, ilustrace a grafika od Gabriela Filcíka. Obrázky navazují na příběhy a portréty jednotlivých osobností dokreslují čtenářovu představu.

Tato kniha je také velmi oblíbená v knihovně Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti. Paní knihovnice z této knihy dělají často pro děti mateřských a základních škol besedy. Přece jen dětské osudy jsou dalekblíže než zdouhavé a nudné životopisy.

Knihazískala ocenění Zlatá stuha za rok 1999. Zlatá stuha byla udělena Gabrielu Filcíkoviz ilustraci.

3.3 Obrázkové knihy a knihy psané formou komiksu

3.3.1 Obrázkové knihy

3.3.1.1 Praha Lucemburská v obrazech

Jednou z nejzdařilejších publikací, které dětem přibližují historické události prostřednictvím dějin všedního dne, je obrázková kniha Františka Kadlce a Petra Urbana Praha Lucemburská v obrazech seznamující sestavením vývojem města a životem v Praze za vlády Karla IV. Název zní sice trochu stroze a odborně, ale knížka je celá barevná, krásně ilustrovaná a přehledně znívyplyvají nové informace. Knížka je totiž informacemi naplněná po kraji, přestože má jenom třičetstran.

Publikace vznikla upříležitosti konání výstavy Karel IV. – císař Boží milosti na Pražském hradě v roce 2006. Autoři čtenářezavádějí do katedrál sv. Víta, na korunovační

hostinu do královského paláce, na univerzitu a do prostrředí kláštera, ale také na dobytčí trh, domělecké dílny a dolázní.

V době Lucemburků a hlavně za vlády Karla IV. Praha vzkvétala a rozvíjela se obrovsky rychlým tempem. To ví každý. Ale to, jak prořesně se v té době žilo, jak Praha vypadala, jak se stavělo, co se jedlo a podobně, ví už málokdo. Promyšleným spojením ilustrací, které usilují o co nejvěrnější zobrazení středověkých reálií (stavebních památek, oblečení, nábytku, pracovních nástrojů apod.) a přítomsi uchovávají osobitý autorský styl, beletrizovaného textu a věcných informací podává kniha plastický a poutavý obraz středověké každodennosti.

Nechybí slovníček pojmů ani názorný rodokmen lucemburské dynastie.

Knížka může posloužit jako výborný doplněk k výuce českých dějin.

Vypravěčem, spíše vypravěčkou knihy je dvanáctiletá Lucka, se kterou se čtenář seznamuje hned na začátku knihy. Lucka má ráda dějepis a vše okolo něho, takže není divu, že její četba se pohybuje okolo tohoto tématu. Jednoho večera četla dlouhodonoci, byla už unavená, tak zavřela oči, a kde se vzal, tu se vzal, stál před ní veselý mužík ve směšném, pestrobarevném šatě... „Vítám vás v lucemburské Praze,“ povídá. „Říkají mi Žito kouzelník. Jsem dvorním kejklířem našeho krále. Umím všelijaké kousky a věřte, nic pro mě není nemožné. Jen pojďte, jsemými hosty. Seznámím vás s našimi městy.“ (Kadlec, 2006, s. 4) A tak začíná putování Lucky a jejího mladšího bratra Kuby. Společně procházejí Prahou, kde vládne Karel IV. Ocitají se ve 14. století, kdy v českých zemích vládne Lucemburkové.

Jako první ukazuje Žito dětem Prahu s vlastní perspektivou. Čtenář si tedy udělá představu, jak velká Praha tehdy byla. Pomůžeme v tom i rozloha jiných evropských měst. Například v Praze jsou významné památky, z nichž některé stojí i v Praze dodnes, například Pražský hrad, Karlův most, Betlémská kaple.

Ocitají se v roce 1347, kdy se Praha stává novou budoucího českého krále Karla IV. Tady začíná Královská cesta, která vede od Vyšehradu, přes Prašnou bránu, Karlův most a končí na Pražském hradě. Čtenář dostane vysvětlení jednotlivých částí cesty. Pak se mladí pozorovatelé přesunou tam, kde celá korunovace budoucího krále vrcholí – do chrámu sv. Víta. Ocitají se v roce 1363, kdy chrám ještě neměl takovou podobu, která je známá dnešní Praze. Lucka Kubu ujsou s vědky korunovace syna Karla IV. Václava IV. Shlédnou celý korunovační obřad se vším, co k němu patří. A co následuje potom v maktu? Hostina. Čtenář se společně s hrdiny dostává do královského paláce, kde

probíhá velkou hostinu. Nadvojstránce se čtenářům už dozvědět, kdo pitavé hostině pracoval, jaké nádoby a přístroje se používaly, dokonce se dozví, jaké bylo korunovační menu Jindřicha IV. Pro slečny je zde kvílení středověký recept na kuře. Jelikož Lucie i Kubovy zténádhery už přecházely o čí, vzal je Žito do podhradí, kde Karel IV. založil novou část Prahy, tak zvané Nové Město pražské. Svě domy si tam začali stavět kováři, koželuzi, bednáři a jiní řemeslníci, jejichž práce dříve obtěžovala hlukem či zápachem měšťanů v centru města. Zde se sourozenci setkávají s povoláními a vřelými, které dnes už třeba neexistují. Tolik krámků a zboží Lucka s Kubou ještě neviděli, ale Lucku to táhlo úplně k jinému domu – do umělecké dílny. Zde si Lucka mohla prohlédnout mozaikové a deskové obrazy, z nichž nejznámější je Poslední soud nebo Madona Svatovítská. Když si splnila svůj sen Lucka, musel si ho splnit i Kuba. Takže další jejich cesta vedla do platněřské dílny. Viděli, jak se vyrábějí plechové rukavice i srukávek, obrněné nohavice s vypouklými pláty na kolenou, různé druhy helmic nebo košile pletené z kovových kroužků. A co by to bylo za kluka, kdyby všechny tyto věci nechtěl vidět v akci. Žito je přenesl do roku 1321, kdy se na Staroměstském náměstí konal velký turnaj. Sám král Jan Lucemburský se tu utkal v souboji, ale nedopadl příliš slavně – málem zahynul ušlapáním nohami koní v blátě. Lucka s Kubou se ocitají na bojišti, kde by se atmosféra dala krájet. Čtenář se dozví, co vše na sobě musel mít rytíř i jeho koně a také jakých ušlechtilých znalostí musel být každým rytířem obdařen.

Karel IV. si přál, aby Praha byla městem nejen výstavným, ale aby se zde dařilo i kultuře a vzdělanosti. Dne 7. dubna 1348 založil v Praze univerzitu. Zábavy bylo dost, teď přišla na řadu trocha učení. Trojice se vydala do jedné z univerzitních budov, které se říká podle kolegia studentů a profesorů kolej, nazývanou Karolinum, kterou v roce 1380 věnoval univerzitě král Václav IV. Na dvojstránce se čtenář seznámí s pražskou univerzitou, ale také s ostatními univerzitami, které byly založeny do poloviny 15. století. Dále má tu možnost poznat vedení univerzity, tedy rektora, děkana a pedela. Vzděláním se nevěnovaly jenom školy a univerzity, ale také kláštery. Zapanování lucemburských králů, jejichbylo v Praze blízko mohlí dvacet šest až třicet let, jak říkají, aby se založeno v roce 1346, kdy se ujal vlády Karel IV. Z univerzitního prostředí se hrdinové přesunuli do prostředí církevního. Žito Lucku s Kubou seznámí s jednotlivými řády, které v českých zemích byly a také jim předvedl hlaholici, tedy písmo, které se používalo k psaní textů.

Pocelém dnu už to bylo na Lucku i Kubu dost. Pro to je vzal Žito do lázní. První jejich dojem po vstupu do lázeňské jizby, byl rozpačitý: všude plno páry, dřevěné kádě naplněné vodou, z nichž vykukovaly mužské a ženské hlavy. Naprkenných lavicích leželi

hosté, které lazebnice šlehal by řezovými košťátky. Na Lucku lázně neudělali moc dobrý dojem. Když viděla všechny ty praktiky, co se v lázních prováděly, udělalo se jí zle. Výkřikem se probudila opět ve své posteli. Poparní lázní ani památky, jen studený pot na čele jí zůstal. Zmizel i tajemný průvodce Žito. „Díky, pane kouzelníku, za krásný sen, za společnou procházku historickou Prahou, plnou poznání a neopakovatelných zážitků.“ (Kadlec, 2006, s. 24) V tomto kamžiku se čtenářlou čískouzelníkem Žitem. Žito splnil svůj úkol, ukázal nejen Lucce a jejímu bratrovi, ale hlavně čtenáři, jak vypadala Praha před dávnými lety.

Kniha od Františka Kadlece je zajímavá hned v několika bodech. První je nápad. Historické události předkládá autor čtenáři nenásilnou, hravou formou. Velkou zásluhu si tady zaslouží ilustrace Petra Urbana, českého sáňkaře, reprezentanta a kreslíře, který od roku 1991 profesionálně kreslí. Vše o čem se píše, dostává konkrétní podobu a čtenář si vše lépe představí. Každý obrázek je detailně popsán, takže není nic, čemu by čtenář nerozuměl. Dále za zmínku stojí seznámení s důležitými osobnostmi naší historie té dané doby. Vedle Karla IV. a jeho syna Václava IV. se seznámíme s mistrem Theodorikem nebo Petrem Parléřem. Aby si čtenář udělal tu správnou představu o lucemburské dynastii, překládá autor na konci knihy rodokmen. Nezdá se příliš přehledný, ale jako podnět k dalšímu zamyšlení vyhovuje. Ocenění si zaslouží i seznam použité literatury. Čtenář si může být jist, že knihy vycházejí z skutečných poznatků a informace z knihy může brát jako pravdivé. A co si zaslouží velkou pochvalu, je slovníček pojmů na konci knihy. Někteřá slovíčka jsou vysvětlena i v textu, ale slovníček slouží pro opakování a upevnění nové informace. Čtenář si rozšíří své vědomosti a slovní zásobu.

Jediným záporným bodem, který lze knížce vytknout je koncept knihy a jednotlivé rozložení stránek. Jednou je text psán na šířku, po otočení stránky je psán na výšku. Jelikož má knihy větší rozměry, je itěžší manipulace s ní. Pokud si čtenář knihu čte doma, není problém, horší je, pokud si ji vezme například do autobusu, či vlaku.

Kniha jistě osloví široký okruh čtenářů a zaujme u nich své místo, protože prostřednictvím vyprávění Františka Kadlece a krásných obrázků Petra Urbana může cestovat časem i prostorem, navštívit v Praze místa, která dnes vypadají úplně jinak a proniknout do tajů každodenního života středověkých Pražanů. Až čtenář do Prahy po přečtení zavítá, bude se naničivati trochu jinak.

Knihy byla oceněna Zlatou stuhou 2006 za literaturu faktu a uměleckou literaturu pro děti.

3.3.2 Komiksový žánr

Základy domácí komiksové tradice byly v českém kontextu položeny již ve 30. letech minulého století. Jak uvádí Menclová a kolektiv (2000, s. 574) Ondřej Sekora v těchto letech vydává kreslené seriály o Ferdovi Mravencovi. Na konci 80. let nabízely propracované série jak časopisy pro nejmenší (Sluníčko, Mateřídouška), tak mládeži vyhledávané ABC mladých techniků a přírodovědců či Pionýrská stezka, ale i oblíbený Ohníček. Pro zájem byly vydány i knihy komiksů ze sešitů Čtyřlístku a legendární Foglarovy Rychléšípky.

Knejzda řílejší, p úvodně časopisecky uváděných komiksových sérií mzkonce 80. let patří Obrázky z českých dějin a pověstí Jiřího Kalouska, Jiřího Černého, Zdeňka Adla a Pavla Zátky. Kniha se stala velmi populární, na konci minulého desetiletí dokonce vznikla v Albatrosu elektronická podoba tohoto díla. Jedině čnost tištěné i elektronické knihy spočívá v tom, že se autorům podaří opřít o řadu příběhů z historie odlehčenou formou (nadsázka, reálné textové) a způsobem velmi přístupným českým čtenářům (divákům).

Dlouho se zdálo, že překonat Obrázky z českých dějin a pověstí bude nemožné – harmonii textové a obrazové složky prověřil čas, obraty a scény v díle uvedené dokonce vstoupily doby ustálené obraty do frazeologie mladé generace.

3.3.2.1 Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových chudálostí

Ilustrátorka Lucie Seifertová vystudovala malbu na Akademii výtvarných umění, stala se spisovatelkou a vlastní vydavatelství s manželem – muzikantem Petrem Prchalem. Již od počátku se věnovala dětské ilustraci, která ji přes dětské časopisy zavedla až k vlastním knihám, jako je její Tajemná Praha či mnohokrát oceněné leporelo Dějiny udatného českého národa.

„Podobu tradičního komiksu Seifertová ve své práci nerespektovala. Nákladný tvar publikace připomíná vnitřní formou daleko více knihy – hry či leporela. V publikaci se uplatňují prostorové prvky knihy – skládky, neexistuje tradiční stránkování. Jedná se o devítimetrový oboustranně tištěný páskomiks zasazený, respektive vlepěný v pevných deskách kartonového přebalu.“ (Reissner, 2004, s. 21)

Obsahová skladba sleduje chronologii dějin a kapitoly nabízejí mozaiku dějů pravěku (Lovci mamutů), počátky trvalého osídlování obyvatelstva na našem území (První

zemědělci, Doba kovů, Zruční Keltové, Germáni a Římané) až k příchodu slovanského obyvatelstva (Slované a Sámové, Velká Morava). Dynastické dějiny líčí autorka od osmé kapitoly. Nejprve buduje obraz přemyslovské historie (Potomci Přemysla, Knížecí Čechy, Poslední Přemyslovci), speciální kapitoly věnuje Lucemburkům (Jan a Karel Lucemburkové), fenoménu husitství a době po jeho porážce (Boží bojovníci, Jiří z Poděbrad a Jagellonci). V kapitolách o vládě Habsburků (Renesance a Rudolf II., třicetiletá válka, České baroko, Osvícenství) se odchyluje od striktní chronologie „státních dějin“ (Vynálezci a obrozenci). Obrazy novodobé historie jsou z hlediska vzhledu knihy, která tradiční text nahrazuje obrázky a větami postav zachycenými v bublinách nad jejich hlavami, nejobtížnější. V neokázalém zdůraznění existenčních bojů Čechů za okupace (Protektorát) se zdá řílovitvořit pro větší historický výklad této dějinné etapy.

V posledním oddíle, který glosuje současnost (Cesta ke svobodě), lze spatřit probleskující humor a autorskou nadsázku. V humoru nachází autorka východisko pro optimistickou interpretaci této velmi proměnlivé etapy naší historie. V řazením velkoplošných reklam (ideologické lži nahradily lži reklamních kampaní), zmíněním fenoménů graffiti, nekonečných obchodních slev a nových sociálních skupin vytvořila komiksový obraz současnosti, kde atmosférou zachycuje mnoho podstatné.

Dějiny udatného českého národa jsou neobyčejně náročným projektem, který Lucie Seifertová zpracovávala už od konce minulého desetiletí. Obstála zřejmě jen jako tvůrce textu, ale upevnila své postavení a polisu časné české ilustrace.

Knihou udatného českého národa pár bezvýznamných světových chudálostí je devítimetrové pole, které tvoří jednokrajina. Na ní se odehrávají příběhy naší historie od pravěku po současnost.

Knihou vyšlatakev anglickém překladu.

A proč Lucie Seifertová knihu vůbec napsala? „Doba, kdy bude možné cestovat historií, se kvapem blíží, proto je třeba řádně se připravit. Vždy mohou nastat nepředvídatelné okolnosti, které by mohly výpravu započínání změnit v napínavé a co víc, nebezpečné dobrodružství. Navštívíš-li Karla IV. v třešňovské věži, je jasné, že skončíš v vězení. Přijdeš-li zpravěkové království, budeš Tišpatně tiskem mamuty. Tato kniha vznikla proto, aby se předešlo podobným nedorozuměním, lze v ní cestovat časem, zároveň neopustit svůj pokoj a už se být v bavýžamu.“ (Seifertová, 2003)

Najednéstran ěleporelopodávád ějinyodleh ěnou, komiksovouformou, nastran ě druhé podává skute ěné informace, nap ř. co se v kterém roce stalo, vysv ětluje pojmy zp ředchozístrany, p řibližujevznikn ěkterýchvynález ů,...

Každéobdobíza ěínáváždystejn ě–seznamenís dobou, autorka ětenáři p ředkládá tehdejší náboženství, módu, um ění, jídelní ěek, dále stavby té dané doby, spole ěnost, rozvíjející se řemesla a obchod. Seifertová zachycuje i pár d ůležitých jmen dané doby. Menší pozornost je poté v ěnována sv ětovým událostem, zachycují jen ty nejd ůležitější událostivesv ětě.

Lucie Seifertová v knize ukazuje, jak nelehké m ěla ěština postavení vnaší minulosti. Osv ěmístobojovalasn ěměinou ěiruštinou. Cizíslova, jež autorka proukázkou používá, jsou vždynakoncistránkyvysv ětlena.

„Mypot řebovatnovýkabát. Vymusetřcarbeiten!“ (Seifertová, 2003, s. 16)

„Prejmluvíte ěesky! Jaichsprache!“ (Seifertová, 2003, s. 17)

Ich habe Angst! (Seifertová, 2003, s. 20)

„Даї мне часы“ (Seifertová, 2003, s. 20)

ětenáři sim ůžeprostr řednictvím dobových hesel živ ěp ředstavit, jak tonap ř. v dob ě komunistickéunásvypadalo.

„Světumír! Se Sov ětským svazem nav ěčné ěasy! Poru ěíme v ětru, dešti! Republice více práce, tojenašeagitace.“ (Seifertová, 2003, s. 21)

Do výkladu jsou zakomponované pohádkové a literární postavy nebo také spisovatelé. V dob ě obrození se mezi sebou perou ěelakovský, Sušil a Erben o to, kdo první slyšel lidovou píse ņ. N ěmcová situace využívá a do notýsku si tuto píse ņ zapisuje ona. Uvzniku ěSR sepoulicích promenáduje Pejseks Ko ěičkou od Lady, Sekor ův Brouk Pytlík a Ferda Mravenec nebo také Spejbl s Hurvínkem. V dob ě protektorátu ěiní dobro Rychléší pyasérou komunist ůbojujenap ř. Rumcajs, maxipes Fík, Krte ěek, víla Amálka nebo také králěci z klobouku. Všechny tyto postavi ěky vede ěaroděj Vigo s prohlášením: „Vypadá to, že sv ětlidí Rumburak už zni ěil! Musíme zachránit alespo ņ sv ět pohádek!!!“ (Seifertová, 2003, s. 21)

Poslední kapitola je v ěnována cest ě ke svobod ě. Zahrnuje vsob ě rok 1989, tzv. sametovou revoluci a zobrazuje dnešní dobu. Autorka se lou ěí se ětenářem slovy: „Co bude dál? Toužzáležiinatob ě. P ředešlé generace našiplanetu zna ěnězne řádily. Jestlimá lidstvporežít, jet řebaza ěít s ůklidem.“ (Seifertová, 2003, s. 22)

Pro p řehlednost je na za ěátku knihy chronologický p řehled panovník ů ěeských zemí a ěkteré d ůležitě události. ětenáři tak m ůžel ěpeprojít našimi d ějinami.

Knihy není v žádném případě nudným zdrojem informací, ba naopak vtipnými hláškami některých postav kniha získává na originalitě. Když k tomu přidáme i 3D ztvárnění, má kniha určitě šanci zaujmout velkým množstvím čtenářů.

Leporelo Dějiny udatného českého národa se dočkalo i expozice. Bylo zveřejněno do obřích rozměrů a putovalo po celé vlasti a nejen po ní. Podle Seifertové jdou vstříct těm, kteří litují, že se nemohou fyzicky účastnit dějů čtené knihy. „Nedokážeme zmenšit člověka, a tak jsme zveřejnili knihu. Dějinami lze tedy procházet a prožívat spolu skreslenými figurkami jejich drobné radosti i strasti.“ (Seifertová, [online])

V anglickém překladu *History of the brave Czech Nation* procestoval v roce 2006 kniha Spojené státy americké, New York, New Orleans, Birmingham a Nebrascu. Jaksama Seifertová podotkla v rozhovoru s Maxovou (2009, [online]), Američané byli z knihy nadšeni, oceňovali velké proporce knihy. Překvapilo ji, že se směřují tipůmažese zajímají o naši historii.

Touto výstavou bezděčně přehledně řeší dosavadní rekord nejdelšího leporela na světě, vzniká tak největší kniha světa, protože její výška dosáhne 2 m a délka 70 m.

Obří kniha začala svou pouť v Národním muzeu v Praze. Její části byly též vystaveny na knižních veletrzích v zahraničí (Bologna, Lucembursko, Frankfurt, Bratislava).

Kromě expozice se kniha dočkala i dalšího ztvárnění. Tentokrát je to podoba animovaného seriálu Dějiny udatného českého národa, který vysílá každou sobotu Česká televize ve večerních hodinách. Jedná se o sto třímínutových dílů, které nabízí exkurzi napříč českou historií od pravěku po současnost. Vypravěčem Dějin udatného českého národa je Lev, který má naši historii citově vztaženou k každou historickou osobnost důvěrně zná. Komentář cestě sahající od lovců mamutů až po sametovou revoluci čte Jiří Lábus, který zároveň propůjčuje hlas všem postavám. Namlouvá tak nejen lovcům mamutů, ale i samotnému putování českou historií. Cílem tohoto miniseriálu je přilákat historii nejen děti, ale i jejich rodiče.

Knihy získala Magnesia Litera v roce 2003 pro děti a mládež, Zlatou stuhu 2003 v kategorii Literatura faktu a populárně naučná literatura pro děti a Zlatou pečet' za polygrafické zpracování.

3.4 Shrnutí

Závěrem lze shrnout, že současně vydávané tituly shistorickou a životopisnou tematikou pro děti a mládež mají pestrou škálu podob – od klasických beletrizovaných dějin přes obrázkové knihy, kencyklopedicky laděným knihám až k neobvyklému leporelu. Většina titulů se již snaží odpoutat od klasické ustálené formy a vychází vstřícně dětskému příjemci. Autoři se odklánějí od didaktického pojetí dějin, které bylo užíváno okolo roku 1989. Knihy dnes nemají za úkol vychovávat čtenáře k určitému obrazu.

Častý je v knihách humor, nadsázka, ironie či parodie. Autoři historickou dobu ozvlášťují a přibližují jistou časnému čtenáři s cílem zaujmout ho. To se děje vhodnou volbou jazykových prostředků. Ustupuje se od tradičního jazyka, užívají se historismy, archaismy, zastaralé podoby slov.

V současné tvorbě je důraz a požadavek na ilustrační doprovod, který se čím dál tím víc stává v knize dominantní a výraznou částí.

Dnes jsou jednou z oblíbených cest, jak oslovit čtenáře, životopisné knihy. Cílem současných životopisných knih je přiblížit mladému čtenáři životslavné osobnosti, ukázat dětem, že i někdo slavný byl jen člověk s chybami. Dětské obrazy určité osobnosti vytváří z různých zdrojů, nejčastěji ve škole, v hodinách dějepisu a podobně. Jistý obraz si nese sebou až do dospělosti. Většinou je to ukázka jedné strany jeho života – byl politik, náš první prezident. Ale vše ostatní je dítěti zamlčeno. Proto se dnes autoři snaží co nejvíce přiblížit dětskému čtenáři osudy a jednání důležitých osobností našich čísvětových dějin. Tím vším se iproměňují v ztažitě dané osobě.

To vše činí z historické a životopisné literatury přitažlivější četbu, která má jisté šance zaujmout čtenáře a rozvíjet jejich zájem o historii. Nabízí se otázka, proč tedy děti a mládež tuto literaturu nevyhledávají. Oproti hodinám dějepisu se mohou o historii či osobnosti dozvědět hravou a vtipnou formou, prostřednictvím příběhů, které je jistě osloví. Na učitele se klade proto požadavek, aby se snažili formovat zájem o jakýkoliv žánr literatury, aby se čtenářská gramotnost zvyšovala. Podle mnohých výzkumů (zmiňme alespoň ten nejvýznamnější PISA) je čtenářská gramotnost našich žáků základních škol podprůměrná. Nová kurikulární reforma dává ideální prostor pro řílkání žáků literaturě a nejen knižní.

4 Vyhodnocení dotazníku

Nazákladě poznatků ze školní praxe i osobních zkušeností, žeděti mladší nemají o historickou a životopisnou literaturu zájem, rozhodli jsme se, že si povědomí žáků o těchto žánrech literatury prověříme. Vytvořili jsme dotazník (viz Příloha č. 1) zaměřující se na znalost literatury s historickou a životopisnou tematikou.

Dotazník byl rozdan žákům sedmých a osmých tříd na Základní a Mateřské škole Uherské Hradiště, Větrná 1063. Věk respondentů se pohyboval od 12 do 14 let. Dotazník vyplnilo 52 respondentů, z toho 32 dívek a 20 chlapců.

4.1 Rozbor dotazníku

Správně popsal historickou a životopisnou prózu (otázka č. 1, 2) 42 % respondentů. Okolo 20% respondentů neznal odpověď v úběhu asi 40% respondentů má přibližnou představu, co se pod pojmy historická a životopisná próza skrývá, ale jejich odpovědi nebyly zcela správné.

Sto tuto literaturou se setkala většina respondentů, 21 % se s literaturou neseťkala. (otázka č. 3)

53% respondentů ví o této literatuře ze školy, 10% z knihovny, 6% respondentů si našlo nějaké informace na internetu, 3% respondentů mají nějaké povědomí z domova a 7% respondentů se o tuto literaturu dočetlo v různých odborných knížkách či časopisech.

Knížku s historickou nebo životopisnou tematikou nikdy nečetlo 55% respondentů, jen 45% respondentů drželo v ruce některou z knih s historickou nebo životopisnou tematikou. (otázka č. 4)

Názory, proč nečetou tuto literaturu, byly vcelku podobné a daly by se použít i u jiných žánrů literatury. Mezi odpověďmi se objevovaly následující:

- Historie mě moc nezajímá, rád bych si přečetl knížky z novější doby.
- Nečtu knížky. Nelíbí se mi. Moc mě to nebaví. Čtením mě moc nebaví.

Názvy knížek, které by se měly vnovat historické a životopisné tematické, uváděli respondenti velmi málo. Hodně se objevovaly knihy, které nemají s historickou nebo životopisnou tematikou nic společného, například Vím, jak chutná vzduch nebo Malý bílý koníček. Díla, která stojí za zmínku a s tematikou souvisí, byla například Pročest a slávu, Tudorovci nebo Děti s cedulkou.

Respondenti upřednostňují (otázka č. 5) spíše dobrodružné příběhy (40%), fantasy (34%), příběhy sdívaných hrdinek (29%), s detektivními zápletkami (18%) a také sci-fi příběhy (13%). V odpovědích se také objevily strašidelné, záhadné a hororové příběhy.

Poslední otázka (otázka č. 6) byla spíše doplňující. Měla podat výpověď respondentových předních literatur a jeho zájmech.

18% respondentů poslední otázku vůbec nevyplnilo, 13% respondentů by si rád přečetlo knihu o zvířatech, 9% respondentů zase pravdivé příběhy mládeže. 4% dostal příběhy o upírech, stejně tak knihy s tematikou nadpřirozených bytostí. Záhadné příběhy a paranormálních jevů nebo příběhy o lidech s nadpřirozenými schopnostmi by si rád přečetl 4% respondentů.

Objevovaly se i odpovědi zcela osobité:

- 1 respondent si by rád přečetl knihu „on nějaké šílené prašné holce v mém věku, která by všude zářila a byla hvězdou jen ona“ nebo „on čemsi šňem“
- 1 respondentovi „je to jedno čtu“
- 1 respondent by uvítal „puberťácké čtení“, další respondent zase „jak obluda ničí město nebo něco podobného“

4.2 Co dále z dotazníku vyplynulo

Respondenti si nepamatují názvy knih, které četli.

Neodpovídají přesně na to, co bylo položeno v otázce.

U otázky č. 4 většina respondentů neodpověděla na všechno, většinou chyběl názor, odpovědi byly velmi stručné.

U vyplňování dotazníku u respondentů příliš nedbalin pravopis.

4.3 Závěr

Závěr nás vničem příliš nepřekvapil. Povědomí žáků základní školy o historické a životopisné literatuře je jen na nižší úrovni. Poznatky by se daly aplikovat na jakýkoli jiný druh literatury. Ani ukázka některých knih s historickou a životopisnou tematikou žáky neupoutala a neprojevili o daný zájem.

Místo čtení žáci raději sedí u počítače, hrají na internetu on-line hry se svými kamarády. Co čtou alevelmírádí, jsou časopisy určené jejich věku.

To, že žáci, nečtou, se projevuje ve způsobu jejich projevu, ve vypravování a při hlasitém čtení – vynechávají písmena, slova, přeskakují, zadržávají se, nerozumí čtenému textu.

5 Historická a životopisná tematika ve školní praxi

Nazákladě vyhodnocení dotazníků, jež byly rozdány mezi žáky sedmých a osmých tříd základní školy, předkládáme návrhy projektového vyučování, které lze v pedagogické praxi uvést a realizovat. Jedná se o projekty, které by měly zvýšit zájem o knihy s historickou a životopisnou tematikou. Využití jsou ovšem interpretované knihy.

5.1 Projektové vyučování

Široké spektrum možností nabízí projektové vyučování umožňující propojení literární, jazykové, komunikační a slohové výchovy s dalšími vzdělávacími obory a oblastmi.

Projektová metoda se jako jeden z významných prvků reformního pedagogického hnutí začala u nás uplatňovat od 20. let 20. století v tehdejších pokusných školách. Výchova a vzdělávání v nich byly ovlivněny snahou uvolnit dětskou spontánnost, poskytnout dětem co nejvíce příležitostí ke slovnímu projevu, pohybu a práci. Dosavadní autoritativní vztah učitel-žák byl v těchto školách nahrazen jeho vlastní postojem k dětem, vyučování se vyznačovalo činným, pracovním charakterem a podněcujícími dětskou aktivitu. Pasivní pamětní učení bylo nahrazováno aktivním osvojováním poznatků, nedílnou součástí jednotlivých pokusů byl také řetel sociálních otázek.

Natent trend navazovaly následující desetiletí další pokusné a reformní školy. Jejich cílem bylo nejen poskytovat a rozvíjet základní vědomosti a dovednosti, ale péstovat vztahy i v dědomí pospolitosti a sociální citě. Akcentovány byly metody aktivní práce, individuální přístup, diferenciacce, podpora spontánních dětských projevů a výchova k samostatnosti, preferovány byly metody problémová a projektová.

„Dnešní škola se k projektovému vyučování vrací, neboť projektová metoda umožňuje činnostní pojetí vyučování, aktivní podíl žáka na vlastním vzdělávání a řešení úkolů vyplývajících z přirozených životních situací.“ (Coufalová, 2006, s. 35) Promyšleně připravený projekt zvyšuje motivaci, iniciativu a odpovědnost žáků, poskytuje jim prostor pro spolupráci s ostatními, obohacuje a doplňuje tradiční výuku o přímou zkušenost žáků, rozvíjí jejich vytrvalost, pohotovost a tolerantnost, sebekritičnost i sebevědomí, podněcuje tvořivým činnostem. Tím přispívá k vytváření klíčových kompetencí žáků, především kompetencí k učení, kompetencí k řešení problémů, kompetencí komunikativních, kompetencí sociálních a personálních a pracovních.

Aktuálně se školy zapojují do programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky Projektové vyučování 2009 – 2011. Projekt byl podán

v červnu 2008 a je zařazen do programu zvyšování kvality vzdělávání. Vlastní realizace projektu je plánována na leden 2009 – říjen 2011. Cílem projektu je zkvalitnění vyučování ve všech ročnících základní školy prostřednictvím nových vyučovacích metod, forem a činností – interaktivními programy a projektovým vyučováním. Zároveň jsou pro potřeby projektu vzdělávání učitelé.

5.2 Projekt č. 1 – POSTOPÁCHVELIKÁN Ů

5.2.1 Použití knihy

Tento projekt je založen na třech knihách životopisného charakteru. Jedná se o knihu Hany Doskové *Když velcí byli kluci*, publikace Jan Amos Komenský od Renaty Fučíkové a stejné autorky i poslední kniha Tomáš Garrigue Masaryk.

5.2.2 Mezipředmětové vztahy – vzdělávací oblasti

Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda se využijí předměty zeměpis (geografie), přírodopis a fyzika.

Ze zeměpisu se žáci seznámí se zeměmi, odkud který muž byl. Na mapě si vyznačí cestu Kryštofa Kolumba při objevení Ameriky, tedy odkud kam jel. Jaké země při své plavbě navštívil. Přírodopis bude věnován Albertu Schweitzerovi a Charlesu Darwinovi. V fyzice se žáci budou věnovat Thomasi Alvi Edisonovi, Albertu Einsteinovi a Henry Fordovi.

Dalšími předměty projektového vyučování budou dějepis a výchova k občanství, které patří do vzdělávací oblasti Člověk a společnost.

V rámci dějepisu bude detailněji probírána plavba Kryštofa Kolumba a také náš první československý prezident T. G. Masaryk. Masaryk bude tématem i ve výchově k občanství, kde budou kromě jiného probírány národnostní rozdíly, menšiny (téma rasismu) a multikultura. Každý muž byl z jiné doby, z jiného země a ne každý byl bílý, proto je nutné toto téma otevřít.

Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura se zaměříme na hudební výchovu a výtvarnou výchovu.

Poslech ukázek z tvorby Johanna Sebastiana Bacha, Louise Armstronga a Wolfganga Amadea Mozarta se uskuteční v hodinách hudební výchovy. Ve výtvarné výchově žáci shlédnou díla, jež vytvořili umělci, jako byl Pablo Picasso, Rembrandt, Marc Chagall, Michelangelo. Výtvarná výchova se propojí se zeměpisem. Úkolem žáků bude zjistit, kde slavné obrazy sochy jsou vidět.

VMediální výchov ě, jako p ředmětu ve vzd ělávací oblasti Informa ční a komunika ční technologie, by byl dán prostor Charliemu Chapli nu a Janu Kašparu Deburaovi. Po zhlédnutí film ů, v nichž se tito muži p ředstavili, bude následovat debata aukázka, jaksedákomunikovatibezeslov.

Poslední vzd ělávací oblastí by byla oblast Jazyka jazyková komunikace, kterou by prezentovaly p ředměty Český jazyk literatura a cizí jazyky.

Antoine de Saint-Exupéry, Hans Christian Andersen, Miguel de Cervantes, Alexandr Sergejevič Puškin, Jules Verne nebo Jan Amos Komenský – to jsou spisovatelé, kteří by byli probíráni v rámci českého jazyka a literatury. Nechyběla by ukázka z jejich nejvýznamnějších děl a žáci by se pokusili o rozbor stylu psaní. V cizích jazycích (anglický jazyk, německý jazyk, francouzský jazyk) by byla aktivita zaměřena například na některých informací, práci se zahraničními zdroji a hlavně na práci s jazyčnou knihou Jan Amos Komenský.

5.2.3 Pr ůřezová témata

Zpr ůřezových témat využije projekt dv ě – Multikulturní výchova a Mediální výchova (viz výše).

5.2.4 Záv ěr

B ěhem roku by se konaly exkurze, které by se týkaly daného projektu. Jednalo by se o návštěvy muzea, galerie, výstavy, koncerty, besedy, návštěvy knihoven, kina nebo divadla.

Projekt „Postopá ch velikán ů“ by probíhal b ěhem celého školního roku. Každé dva měsíce by byly v ěnovány jedné vzd ělávací oblasti.

Na konci školního roku, v posledním týdnu školy, by t řída p ředvedla ostatním žákům, co se b ěhem celého roku dozvěděla. Každý žák, nebo dvojice žák ů, by charakterizoval jednoho z velikán ů. Jeho tvárn ění aukázka bude záviset na jeho fantazii, kreativit ě a tvo řivosti. Využijete i Dopln ěující vzd ělávací obor Dramatická výchova.

5.3 Projekt ě.2 – LITERÁRNÍ PRAHOV ĚŘA ADNES

5.3.1 Použit ě knihy

Tento projekt je postaven na dvou historicko-dobrod ěrských knihách – Fiorella a Bratrstvo k říš ťá lu od Vlastimila Vondrušky a Prahou krá čí levo d Aleny Ježkové. A na obrázkov ě knize Prahaluce burská v obrazech Franti ška Kadlece.

5.3.2 Mezipředmětové vztahy – vzdělávací oblasti

Ve vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace se využije stejnojmenný předmět. V rámci matematiky se žáci naučí římským číslicím, které se vyskytují v datech založení pražských památek.

V zeměpisu (geografii) jako předmětu ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda, se žáci podívají na Prahu z geografického hlediska, tedy na její polohu v rámci celé České republiky, zjistí počet obyvatel, nejdůležitější průmysl a zemědělství.

V zeměpisu se propojí matematika. Žáci budou pracovat s mapou, podle měřítka budou určovat vzdálenost mezi jednotlivými památkami, odhadovat čas prohlídky a vypočítají si, kolik celou řadu bude stát cesta a pobyt v hlavním městě.

Vzdělávací oblasti Člověk a společnost bude zaměřena na výchovu k občanství a dějepis.

Rozbor uměleckých slohů jednotlivých památek se uskuteční ve výchovných občanství.

V dějepisě se žáci podívají na Prahu v našich dějinách. Jaké bylo její postavení dříve, jak se vyvíjela a rostla, čím vším si prošla, jaké významné osobnosti zde žily, ...

Předmět mediální výchova spadající do vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie bude spojen s prací na internetu. Žáci budou hledat informace jednako Praze, její historii, o jednotlivých památkách, a letaké vyhledají vhodné ubytování v Praze a zjistí nejrychlejší způsob dopravy.

Ve vzdělávací oblasti Umění a kultura se využije předmět výtvarná výchova. V tomto předmětu se bude komentovat kniha po ilustrátorské stránce. Žáci se seznámí s nejvýznamnějšími ilustrátory knih pro děti a mládež. Po přečtení knih se pokusí o vlastní ilustrátorský výkon.

Poslední vzdělávací oblastí, která se využije v tomto projektu, je Jazyk a jazyková komunikace.

Český jazyk a literatura bude spojená s četbou výše uvedených knih a s probráním jejich autorů. Knihy by byly analyzovány po stránce obsahové, stylistické, lexikální a morfologické. Knihy by byly využity také ve slohu, např. charakteristika hlavního hrdiny, popis, líčení, ...

V cizím jazyce (anglický, německý a francouzský jazyk) sestaví žáci dopis pro zahraničního kamaráda, v němž ho pozvou do hlavního města a nastíní mu program jeho pobytu. Dále se pokusí o překlad obsahu knih do cizího jazyka.

5.3.3 Průřezová témata

Z průřezových témat využije projekt Mediální výchova (viz výše).

5.3.4 Závěr

Součástí projektu by se stal výlet do Prahy, kde by žáci porovnávali informace získané z knih (a dalších zdrojů) se skutečností. Prošli by se přesnětá místa, o kterých se v knihách píše, aby jejich představa byla reálnější. Porovnání těchto informací míst by žáci popříjeli a hodnotili v eslohových pracích.

Do Prahy by každý žák jel společně s předem zadaným úkolem (vztahoval by se k obsahu knih). Odpovědi na úkoly během výletu žáci hledali. Po návratu by se úkol odevzdal a oznámkoval.

ZÁVĚR

Diplomová práce byla zaměřena na literaturu shistorickou a životopisnou tematikou. Cílem práce bylo podat přehled současně (vydané po roce 1989) historické a životopisné literatury pro děti a mládež a podat odpověď na tři otázky formulované v úvodu.

Na první otázku lze odpovědět, že historický dobrodružný román a obrázkové knihy jsou pro mladého čtenáře nejpřitažlivější a nejvhodnější. Dobrodružný historický román odpovídá předpubertálnímu a pubertálnímu čtenářskému věku. I když nepředává čtenářům rozvinutou, natož přesnou představu o historické minulosti, přece jen mu poskytuje prvopřehled o tom, co bylo a tvoří základy pro historické cítění. Pro mladší školní věk jsou nejvhodnější obrázkové knihy, které zachycují určitá historická témata. V těchto knihách převládá ilustrace nad textem, takže děti si lehce představí, o čem se právě děje.

Odpověď na druhou a třetí otázku nalezneme hlavně v posledních kapitolách diplomové práce, které se zabývají výzkumem ve školní praxi a projektovým vyučováním. Obecně však lze říci, že diskutovaná tematika napomáhá žákovi lépe a rychleji vstřebávat dané dějepisné informace a zejména, „zábavnější“ formou studia. Takto nabité informace může žák využít nejen při vlastním studiu ve škole, zejména v rámci širších obzorů, které v historické a životopisné próze načerpá, ale také ve svém osobním rozvoji, již přispívá k formování a zdokonalování čtenářské gramotnosti.

Historická a životopisná próza není u dětí a mládeže příliš oblíbená a ani my jsme tuto literaturu před započtením práce nečetli a nevyhledávali. Tyto žánry mohou na první pohled vyvolat zdání, že jsou nudné, nezajímavé, s malou výchovnou funkcí. Přitom dnešní knihy s touto tematikou ovlivňují humorem, zajímavými informacemi, bohatými ilustracemi, které doplňují text a neobvyklými formáty (zmiňme například Leporelo Dějiny udatného českého národa od Lucie Seifertové).

Domníváme se, že literatura shistorickou a životopisnou tematikou není dostatečně propagována ve školních podmínkách. Žáci se s těmito žánry setkávají v podobě dvou tří ukázek v čítance. Seznámení s tímto žánrem končí základní definicí, kterou žáci později neumějí interpretovat, což také vyplývá z dotazníku (4. kapitola). Pro učitele přitom tato literatura skýtá mnoho příležitostí, jak žáky k tomuto druhu literatury přivést. Četné možnosti nabízí projektové vyučování, jež je dnes využíváno na základních i středních školách. V 5. kapitole - Historická a životopisná tematika ve školní praxi, nabízíme řešení

v podobě dvou projektů, které vznikly na základě informací čerpaných z interpretovaných knih (3. kapitola).

Tematika historické a životopisné prózy nás nejen obohatila o nové obzory, ale zároveň nás pobídla se více věnovat problematice přiblížení těchto žánrů dětem školního věku. Ve své pedagogické praxi se budeme snažit zpracovávat popsané projekty v praxi a dále se podílet na jejich rozvoji.

6 Literatura

6.1 Primární prameny

COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0

ČENKOVÁ, J. AKOL. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 80-7367-095-X

DOSKOČILOVÁ, H. *Když velcí byli kluci*. 1. vyd. Praha: Amulet, 1999, 93 s. ISBN 80-86299-06-6

FOLTASOVÁ, K. *Historická literatura pro děti a mládež v projektovém vyučování na I. stupni ZŠ*. Závěrečná práce. Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2009.

FUČÍKOVÁ, R. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Práh, 2008, 46 s. ISBN 978-80-7252-219-4

FUČÍKOVÁ, R. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vyd. Praha: Práh, 2006, 40 str. ISBN 80-7252-152-7

GEBHARTOVÁ, V. *Literatura pro děti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1987, 287 s.

HUTAŘOVÁ, I., HANZOVÁ, M. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Divize Nakladatelství TAURIS, 2003, 155 s. ISBN 80-211-0461-9

HUTAŘOVÁ, I. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež, 2. část*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – Divize Nakladatelství TAURIS, 2007, 113 s. ISBN 978-80-211-0545-4

CHALOUPKA O., VORÁČEK, J. *Kontury české literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1979, 296 s.

JANÁČKOVÁ, B. *Literatura pro děti a mládež pro kombinované studium*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 1999, 108 s. ISBN 80-7044-245-X

JEŽKOVÁ, A. *Prahoukrá čílev*. 1. vyd. Praha: Práh, 2008, 59 s. ISBN 978-80-7252-213-2

KADLEC, F. *Praha lucemburská v obrazech*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 27 s. ISBN 80-00-01736-9

LISÁ, L., KŇOURKOVÁ, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986, 274 s.

MENCLOVÁ, V., SVOZIL, B., VAN ĚK, V. *Slovník českých spisovatelů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, 743 s. ISBN 80-7277-007-1

POLÁK, J. *Přehledné dějiny české literatury pro děti a mládež a četby mládeže*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1987, 201 s.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005. ISBN 80-87000-02-1

RŮŽIČKA, O. *Tajemství slavkovského pokladu*. 1. vyd. Brno: B4U, 2008, 61 s. ISBN 978-80-903850-9-2

SEIFERTOVÁ, L. *Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí*. 1. vyd. Praha: Knížní klub, 2003. ISBN 80-242-1042-8

STEJSKAL, V. *Cesty současných literatur pro děti*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, n.p., 1960, 83 s.

URBANOVÁ, S. *Meandry a metamorfózy české literatury*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 2003, 363 s. ISBN 80-7198-548-1

URBANOVÁ S. A KOL. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 2004, 457 s. ISBN 80-7220-185-9

URBANOVÁ S., ROSOVÁ, M. *Žánry, osobnosti, díla*. 5. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005, 239 s. ISBN 80-7368-046-7

VONDRUŠKA, V. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 309 s. ISBN 80-00-01841-1

6.2 Sekundární prameny

BÍLIK, R. Historické vědomí a dětský čtenář. *Zlatý máj*, 1989, ro. č. XXXIII, č. 5, str. 258–261

CÍSAŘ, J. Vrstvy listového hotěsta. *GRANDBIBLIO*, 2009, ro. č. 3, č. 1/2, str. 4–5. ISSN 1802-3320

DOSKOČILOVÁ, H. Od dětství. *Zlatý máj*, 1994, ro. č. XXXVIII, č. 5/6, str. 150–151

FRANZKI, T. Dějiny udatného českého národa. *TVmagazín*, 2010, č. 3, s. 35. ISSN 1210-5120

FUČÍKOVÁ, R. Kniha o T. G. Masarykovi. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2006, ro č.11(16), č.2, s.46–47. ISSN1211-3484

GENČIOVÁ, M. Zamyšlení k problému historismu v literatuře pro děti a mládež. *Zlatý máj*, 1989, ro č. XXXIII, č.2, s.66–70

HALADA, J. Trvalá čtenářská potřeba. *Zlatý máj*, 1994, č.3–4, s.72

CHALOUPKA, O. Několi kno nových českých knih pro děti. *Zlatý máj*, 1999, ro č.5, s.42–43

CHALOUPKA, O. Víme co – alevíme jak? *Zlatý máj*, 1999, ro č.4, s.55–56

JURČO, M. Umelecko-naučná literatura vsystéme literatury faktu. *Zlatý máj*, 1991, ro č. XXXV, č.1, str.7–10

Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury. Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, 2006, ro č.11(16), č.1, ISSN1211-3484

NEZKUSIL, V. Literatura pro děti a mládež za rok 1989. *Zlatý máj*, 1990, ro č.3, s.203–208

NEZKUSIL, V. O české literatuře pro děti a mládež posledních let. *Zlatý máj*, 1989, ro č. XXXIII, č.3, s.140–146

REISSNER, M. Česká uměleckonaučná literatura. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2006, ro č.11(16), č.1, s.2–8. ISSN1211-3484

REISSNER, M. Devět reží z českých dějin. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2003, ro č.8(13), č.4, s.23–25. ISSN1211-3484

REISSNER, M. Kniha o velkém muži. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2008, ro č. 13 (18), č. 2, s. 17 – 18. ISSN 1211-3484

REISSNER, M. Obrázkové dějiny českých zemí. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2004, ro č.9(14), č.1, s.21–23. ISSN1211-3484

REISSNER, M. O ruském zlatě u Slavkova. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2008, ro č.15, č.4, s.27–29. ISSN1211-3484

REISSNER, M. Rukověť o nezbedných školácích. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 1999, ro č.4(9), č.3, s.14–15. ISSN1211-3484

REISSNER, M. Středověk od Adože. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2007, ro č.12(17), č.2, s.27–28. ISSN1211-3484

REISSNER, M. TGM obrazem i slovem. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2006, ro č. 11(16), č. 3, s. 26–28. ISSN 1211-3484

ŠUBRTOVÁ, M. Další renesanční dobrodružství. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2007, ro č. 12(17), č. 4, s. 14–15. ISSN 1211-3484

ŠUBRTOVÁ, M. Dobrodružství zrudolfínské Prahy. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2007, ro č. 12(17), č. 1, s. 19–20. ISSN 1211-3484

TOMAN, J. Myšlení o uměleckonaučné literatuře. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, 2003, ro č. 8(13), č. 3, s. 2–8. ISSN 1211-3484

Zlatý máj, 2000, Česká sekce IBBY, 104 s.

6.3 Internetové zdroje

HASLINGEROVÁ, I. *Pozor! Prahou kráčí lev* [online]. [cit. 6. 10. 2009]. Dostupné na Internetu: <http://www.fragmenty.cz/archiv/iy520.htm>

Lucie Seifertová [online]. [cit. 5. 10. 2009]. Dostupné na Internetu : <http://seifertova.cz/ceska.htm>

Magnesia Litera-Poslání cen [online]. [cit. 7. 12. 2009]. Dostupné na Internetu : http://www.magnesia-litera.web4u.cz/index_in.php?mm=3&sm=1

MAJER, J. *Knížka o T. G. Masarykovi – poprvé pro děti* [online]. [cit. 13. 9. 2009]. Dostupné na Internetu: <http://www.adam.cz/clanek-2006111001-knizka-o-t-g-masarykovi-poprve-pro-deti.html>

MAJER, J. *Jan Amos Komenský ve výpravě trojjazyčné knize (nejen) pro mládež* [online]. [cit. 26. 11. 2009]. Dostupné na Internetu: <http://www.adam.cz/clanek-2008100010-jan-amos-komensky-ve-vypravne-trojazycne-knize-nejen-pro-mladez.html>

MAXOVÁ, S. *Úspěšné ženy: Lucie Seifertová* [online]. [cit. 7. 10. 2009]. Dostupné na Internetu: <http://www.femina.cz/zajimavosti/uspesne-zeny-lucie-seifertova/7311/11>

Největší Češi za čínajíněvětším Čechem [online]. [cit. 2. 12. 2009]. Dostupné na Internetu : http://kultura.idnes.cz/literatura.asp?r=literatura&c=A051202_211606_show_tipy_kot

PETŘÍČKOVÁ, R. *Renáta Fucíková umí knížky i poštovní známky* [online]. [cit. 7. 9. 2009]. Dostupné na Internetu: <http://www.svetdetskefantazie.cz/clanky/renata-fucikova-umi-knizky-i-postovni-znamky>

Praha lucemburská nejen v obrazech [online]. [cit. 30. 10. 2009]. Dostupné na Internetu: http://www.citarny.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=366

Renáta Fučíková: Tomáš Garrigue Masaryk [online]. [cit. 11. 9. 2009]. Dostupné na Internetu: <http://www.pemic.cz/renata-fucikova-tomas-garrigue-masaryk/d-19549/>

ŘEŘICHOVÁ, V. České dějiny pohledem současné literatury pro děti a mládež (Využití literatury pro děti a mládež ve výuce společenských věd). In *Seminář ke koncepci výuky dějepisu na základní a střední škole – Historie a škola VI.*, Telč 15. října 2007 [online]. [cit. 15. 5. 2009]. Dostupné na Internetu: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/historie-a-skola-vi-clovek-spolecnost-dejiny-seminar-ke-koncepci-vyuky-dejepisu-na-zakladni-a-stredni-skole-klicove-kompetence-a-soucasny-stav-vzdelavani-v-dejepise>

SLOMEK, J. *Renáta Fučíková: Tomáš Garrigue Masaryk* [online]. [cit. 8. 9. 2009]. Dostupné na Internetu: http://www.tyden.cz/rubriky/kultura/recenze/renata-fucikova-tomas-garrigue-masaryk_1053.html

Sukova studijní knihovna literatury pro mládež [online]. [cit. 7. 12. 2009]. Dostupné na Internetu: http://www.npkk.cz/npkk/suk_uvod.php

ŠUBRTOVÁ, M. *Knihy – recenze – Renáta Fučíková – Jan Ámos Komenský* [online]. [cit. 24. 11. 2009]. Dostupné na Internetu: <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=23257>

Tajemství slavkovského pokladu – Nominace ceny M. Agnesia Litera 2009 [online]. [cit. 12. 8. 2009]. Dostupné na Internetu: http://www.b4upublishing.cz/M02/fBook_Detail.aspx?BokID=6&Lang=CZ&CatID=3

Přílohy

Příloha č.1–Dotazník

Příloha č.2–Stručnýp řehledvývojehistorickéoživotopisnéprózy

Příloha č.3–Portrétyautor ůaukázkainterpretovanýchknih

DOTAZNÍK

Věk:

Třída:

Pohlaví: chlapec dívka

1) Popiš stručně a jednoduše historickou prózu.

2) Popiš stručně a jednoduše životopisnou prózu.

3) Setkal(a) jsi se s touto literaturou (např. ve škole, knihovně, časopisech, na internetu,...)?

a) ano

b) ne

kde:.....

4) Četl(a) jsi sám/sama nějakou knížku historickou nebo životopisnou tematikou?

Pokud ano, napiš, prosím, název knížky a jak se Ti knížka líbila.

Pokud ne, pro č?

a) ano

b) ne

názor:

5) Který typ příběhu upřednostňuješ? (dobrodružný, sdívaná číhrdinka, sci-fi, fantasy, detektivka,...)

6) Oko nebo obojí bychom si rád přečetl(a) knihu?

Děkujeme za tvou spolupráci

Stručný přehled vývoje historické a životopisné prózy

2. polovina 9. století – Život Metodějův, Život Konstantinův

12.–13. století – Kosmovakronika

- psána latinsky, od nejstarších dob (příchod Slovanů do naší země) až do roku 1125, kdy Kosmas zemřel
- 1. dějepisec, dílo našel literaturě – ucelený pohled na české dějiny, pokus o vyjádření filosofie dějin

14. století – Andreis

- veršovaný epos o Alexandru Velikém, postava Alexandra Velikého velmi oblíbená, autor inspirován francouzskou a německou Andreidou

Dalimilovakronika

- zachycuje české dějiny od příchodu praotců Čechů až do roku 1314 – nástup Lucemburků

Humanismus a renesance – Václav Hájek z Libčic

- Kronika česká (Hájkovakronika) - zachycení českých dějin od příchodu Čechů až do roku 1526 (nástup Habsburků)

Národní obrození – František Palacký

- Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě - od počátku do roku 1526 – nástup Habsburků na český trůn
- Palackého pojetí dějin (převzal Jirásek): chápání dějin jako soupeření Čechů a Němců

Romantismus – Karel Hynek Mácha

- Kat, Křivoklát

Josef Kajetán Tyl

- povídky historické – Dekret kutnohorský
- historické hry – Jan Hus, Jan Žižka z Trocnova, Kutnohorská bitva

Václav Thám

- Břetislava Jitka, Vlasta a Šárka

Kritický realismus – Václav Beneš Třebízský – zaměřuje se na husitství, dobu pobělohorskou, selské vzpoury

- Vzáporkalicha, Bludné duše, Trnovákoruna

Alois Jirásek – zakladatel historické prózy pro děti a mládež

- přístup k historické látce: zaměřoval se na všechna období kromě 16.-17. století

- na prvním místě byl beletristou, na druhém historikem

- pokouší se o výklad dějin, zaměřuje se na zachycení

významných dobových událostí, přebírá Palackého pojetí dějin

- Z Čech a žnako necsvěta
- období husitské: Meziproudy, Protivšem, Bratrstvo
- období pobělohorské: Psohlavci, Skály, Skaláci, Temno
- období národního obrození: F.L. Věšek, Unáš, Filozofská historie
- drama: Jan Hus, Jan Žižka, Jan Roháč

Zikmund Winter

- Mistr Kampanus

20. století – **Miloš Václav Kratochvíl**

- Královlékáhalenu, Lásky královské

František Kožík

- Největší z Pierotů

Jaroslav Durych

- Bloudění, Rekviem

Vladislav Vančura

- Obrazy z dějinného českého- vznikl během okupace, napsal pouze 1. díl (původně měl být tři)

Ivan Olbracht

- Dobývání, Zestarychletopisů

Václav Kaplický

- Kladi vona čarodějnice

Současnost – **Vlastimil Vondruška**

- Slavné bitvy českých panovníků, Obrázky z českých dějin apod., Významná sídla české šlechty, Fiorella a bratrstvo říší, Fiorella a záhad mrtvého netopýra

František Kadlec, Petr Urban

- Praha lucemburská v obrazech

Lucie Seifertová

- Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových chudálostí,
Tajemné rady a zámky království českého

Martina Drijverová

- Česká dějiny čimapsa

Jitka Lněničková

- Svět dětí

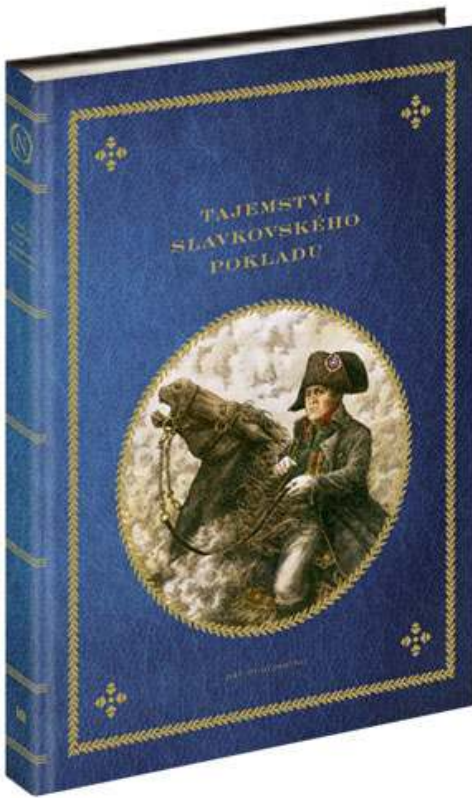
Alena Ježková

- Karel IV., Praha a království

Renáta Fučíková

- Tomáš Garrigue Masaryk, Jan Amos Komenský

Portréty autorů a ukázky interpretovaných knih

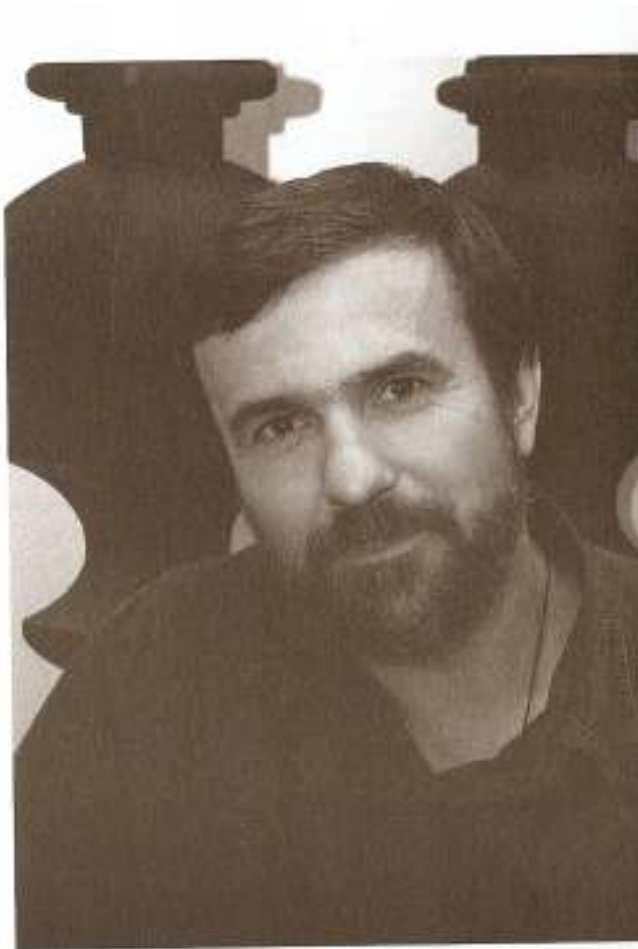

Obrázek č.1—obalknihiTajemstvíslavkovského pokladu

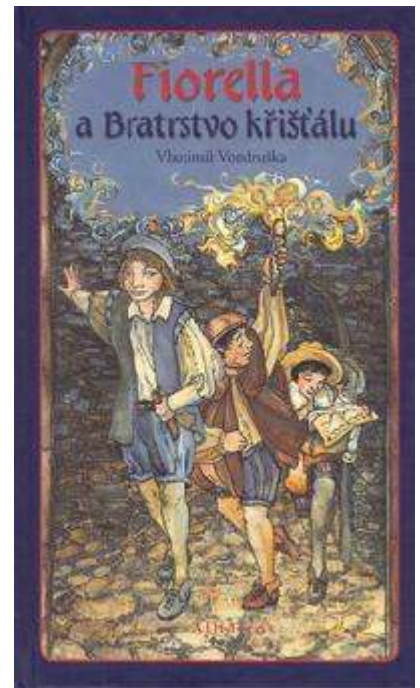
Ob rázek č.2—knihauvnit ř

Obrázek č.3—knihauvnit ř

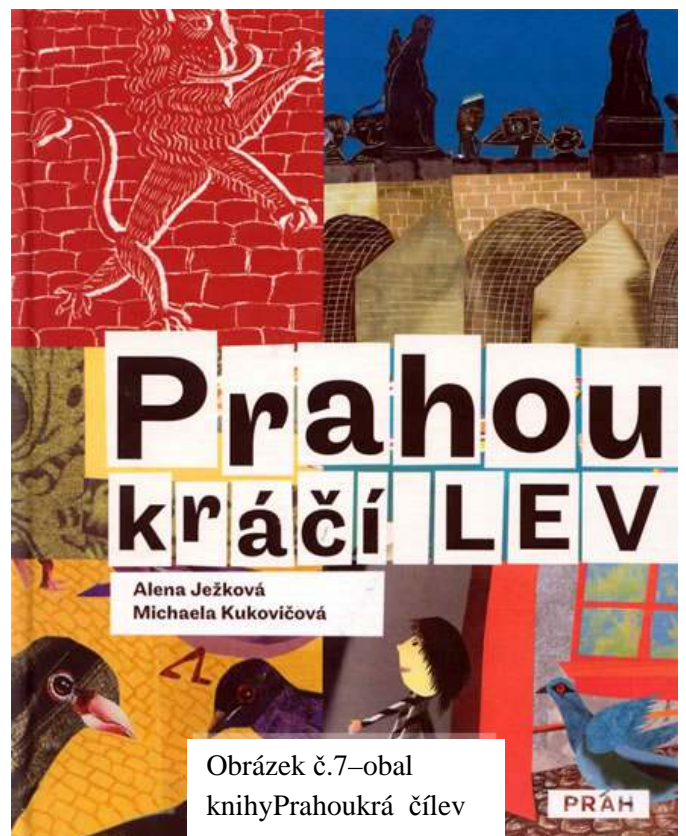
Obrázek č.4–VlastimilVondruška

Obrázek č.5–obalknihiFiorellaa
Bratrstvok řišťálu

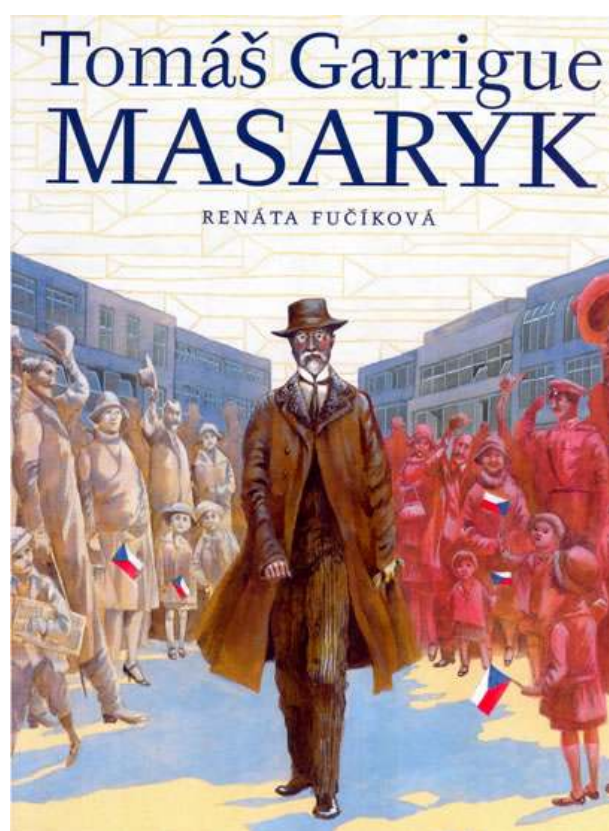
Obrázek č.6–AlenaJežková

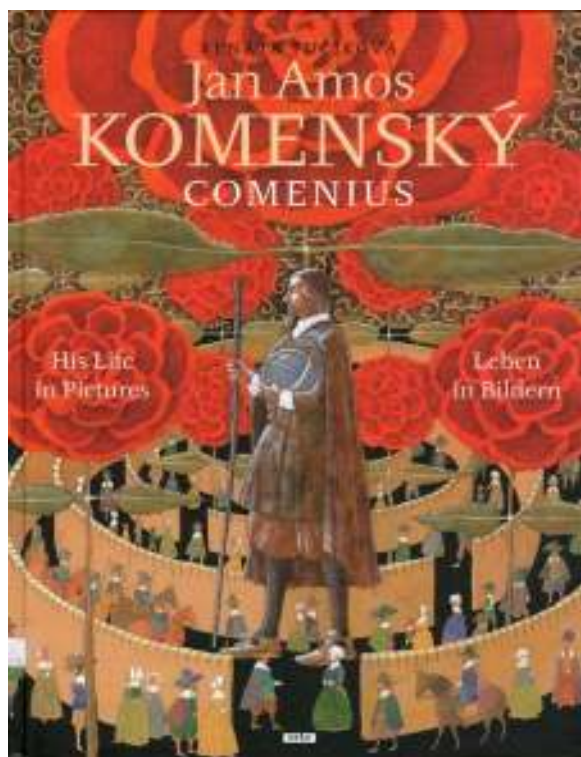
Obrázek č.7–obal
knihiPrahoukrá čílev

Obrázek č.8–RenátaFučíková

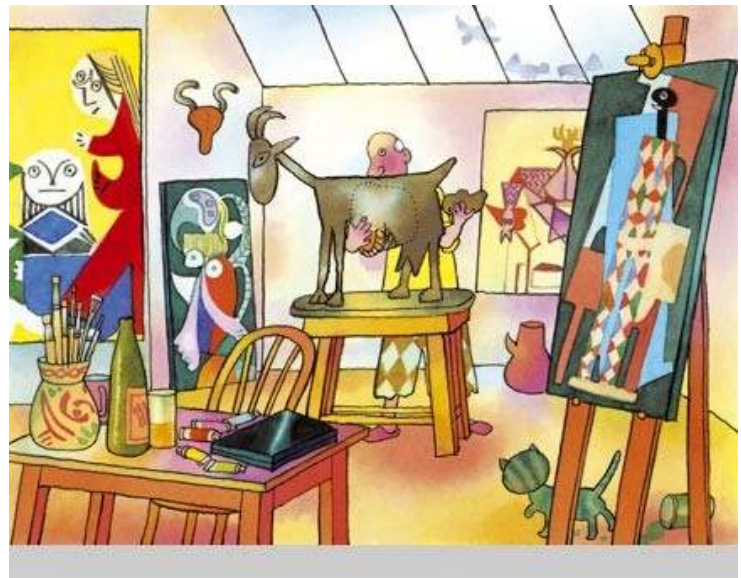
Obrázek č.9–obalknihyTomáš GarrigueMasaryk

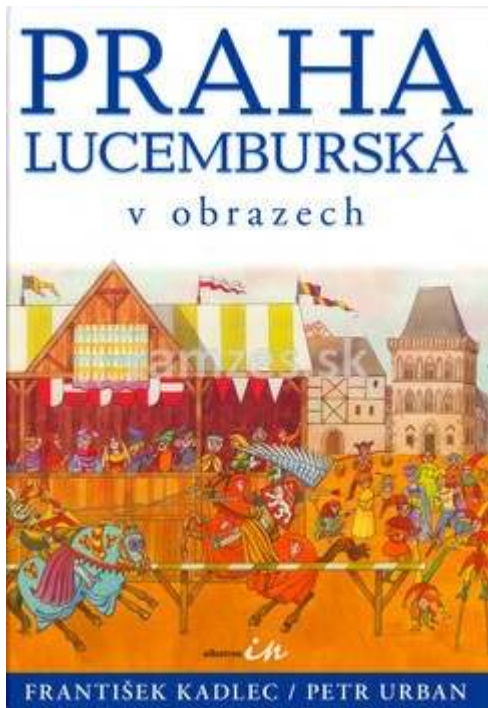
Obrázek č.10–obalknihyJan AmosKomenský

Obrázek č.11– Hana Dosková Čilová

Obrázek č.12– ukázkailustraceGabrielaFilčíková
v knizeKdyžvelcíbylikluci

Obrázek č.13– obalknihyPrahalu-
lucemburskávobrazech

Po Královské cestě

Jme v roce 1347 a Praha se chystá na korunovaci budoucího českého krále Karla IV.¹ Teď žijeme se solemi na zem. Korunovační rituál podle jeho slov stanovil sám Karel IV. Obřad začínal na Vyšehradě, a potom slavnostní průvod v čele s panovníkem, arcibiskupem, preláty, knížaty a šlechtici pokračoval po tzv. Královské cestě, která vedla od Pražské brány Čelivnou ulicí, přes Staroměstské náměstí na Karlov most. Dál pokračovala přes Malostranské náměstí nahoru dnešní Nerudovou ulicí a končila na Pražském hradě.

Vsude bylo plno lidí, ulice byly lemované zástupy zvědavců, kteří chtěli vidět nového

krále. Takovou poctivou jme si nemohli nechat ujít, a tak jme se vmísili do davu.

Kapitulní chrám Petra a Pavla byl přestavěn na příkaz Karla IV. po r. 1364. Celková délka chrámu dosáhla 110 m.

Západní část brány Vyšehrada pondělí ráno špíčka. Tato téměř 30m vysoká stavba byla jakousi přírodní pivovárkou s devíti arkýbovými věžičkami na ochozu.

Den před korunovaci se budoucí panovník v doprovodu šlechticů odbral na Vyšehrad. Zde, v divném síle Přemyslovců, si obul lykové střevce, které pry nosil Přemysl Otěk, a přes rameno si přibodl zlatou mošnu. Tímto aktem přešel úctu k přemyslovské tradici Čechů.

lykové střevce

Obrázek č.14– knihauvnitř

Obrázek č.15–Lucie Seifertová

Obrázek č.16–obal knihy Dějiny českého národa a pár světových událostí

Obrázek č.17–knihazvětšeno do obřích rozměrů

Obrázek č.18–knihapřítelování

Citace obrázků

Obrázek č.1,2,3,5,7,9,10,13,18 –fotoautorkypráce

Obrázek č.4,6 –HUTA ŘOVÁ,I. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež, 2. část.* 1.vyd.Praha:Ústav pro informace ve vzdělávání–Divize Nakladatelství TAURIS,2007, 113s.ISBN978-80-211-0545-4

Obrázek č.8 –dostupná na Internetu:<http://www.svetdetskefantazie.cz/clanky/renata-fucikova-umi-knizky-i-postovni-znamky>

Obrázek č.11 -HUTA ŘOVÁ,I.,HANZOVÁ,M. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež.*1.vyd.Praha:Ústav pro informace ve vzdělávání–Divize Nakladatelství TAURIS, 2003,155s.ISBN80-211-0461-9

Obrázek č.12 -DOSKO ČILOVÁ,H. *Když velcí byli kluci* .1.vyd.Praha:Amulet,1999,93s. ISBN80-86299-06-6

Obrázek č.14 -KADLEC,F. *Praha lucemburská v obrazech* .1.vyd.Praha:Albatros,2006,27 s.ISBN80-00-01736-9

Obrázek č.15 –dostupná na Internetu:<http://zena.volny.cz/zajimavosti/uspesne-zeny-lucie-seifertova/7311/11>

Obrázek č.16 –dostupná na Internetu:http://www.knizniweb.cz/jazyk/cz/katalog/detail/tituly-DEJ-Dejiny_udatneho_ceskeho_naroda.html

Obrázek č.17 –dostupná na Internetu:<http://www.kulturnidum.cz/obrazky/muzeum/archiv/>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petra Blažková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Historická a životopisná tematika v současné literatuře pro děti a mládež
Název v angličtině:	Historical and biographical theme in current literature for children and youth
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na přehled současně vydávané (po roce 1989) literatury s historickou a životopisnou tematikou. Všímá si nových podob a forem knih, proměn v obou žánrech. Podle poznatků z výzkumů i školní praxe děti a mládež o tyto žánry nejeví zájem a ani historická a životopisná literatura není učiteli dostatečně propagována. V práci nabízíme možnost řešení v podobě projektového vyučování.
Klíčová slova:	Historická literatura, životopisná literatura, různé historické knihy, obrázkové knihy, komiksový žánr, projektové vyučování.
Anotace v angličtině:	This is a survey of current literature (after year 1989) with historical and biographical subject matter. Spotting new shape and forms books, transformations in both genres. According to piece of knowledge from researches and school practice children and youth about these genres joyless focus and not personage and biographical literature isn't teacher enough propagandized. In work offer possibility solving in form project class.
Klíčová slova v angličtině:	Biographical literature, personage literature, adventurous historical books, pictorial books, comics genre, project class.

Přílohy vázané v práci:	Dotazník Stručný přehled vývoje historické a životopisné prózy Portréty autorů a ukázky interpretovaných knih
Rozsah práce:	74s., 11s.příloh
Jazyk práce:	CZ